

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
BANKACILIK EĞİTİMİ BİLİM DALI

SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASI SÜRECİNDE BANKACILIK
SİSTEMİNİN ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Eda EROL

Ankara
Aralık-2011

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
BANKACILIK EĞİTİMİ BİLİM DALI

SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASI SÜRECİNDE BANKACILIK
SİSTEMİNİN ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eda EROL

Danışman: Doç. Dr. Mustafa İsmail KAYA

**Ankara
Aralık-2011**

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eda EROL'un "Suç Gelirlerinin Aklanması Sürecinde Bankacılık Sisteminin Rolü" başlıklı tezi 06.12.2011 tarihinde, jürimiz tarafından İşletme Eğitimi Ana Bilim Dalı Bankacılık Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Mustafa İsmail KAYA

Üye : Doç. Dr. Mehmet ARSLAN

ÖNSÖZ

Tezin hazırlanması sırasında, araştırmamın her aşamasında bana yardımcı olan ve çalışmalarımı yönlendiren tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Mustafa İsmail KAYA'ya teşekkürü kendime bir borç biliyorum.

Eğitimim sırasında bana hep yardımcı olan Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü personeline ve değerli hocalarıma da teşekkür borçluyum.

Ayrıca, bu tezin ortaya çıkmasında değerli katkıları olan ve kaynakça kısmında ismi geçen uzman ve yazarlara sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Eda EROL

ÖZET

SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASI SÜRECİNDE BANKACILIK SİSTEMİNİN ROLÜ

EROL, Eda

Yüksek Lisans, Bankacılık Eğitimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa İsmail KAYA
Aralık-2011, 100 sayfa

Bu çalışmanın temel amacı; bankacılık sistemi yoluyla gerçekleştirilen aklama yöntemlerinin neler olabileceğini ortaya koymak, suçluların elde ettikleri suç gelirlerini bankaları kullanarak aklamasının önüne geçmek amacıyla bankaların almaları gereken önlemleri ele almak ve bu kapsamda Türk mevzuatında yer alan tedbirlerdeki eksiklikleri vurgulamaktır.

Araştırmada kullanılan veriler çoğunlukla kütüphanelerdeki ve internetteki kaynaklardan, Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) Web Sitesinden ve Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force (FATF))’nün web sitesinden temin edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suç geliri, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, MASAK, bankacılık sistemi, kimlik tespiti.

ABSTRACT

THE ROLE OF THE BANKING SECTOR IN THE MONEY LAUNDERING PROCESS

EROL, Eda

Master, Banking Education Science

Thesis Advisor: Doç. Dr. Mustafa İsmail KAYA

December-2011, 100 pages

The main objective of this study is; to introduce the techniques of money laundering using the banking sector, to handle the obligations of the banks for struggling with committing the money laundering offense via banking sector and in this context, to stress the shortage of the measures taken with the Turkish legislations.

The sources that is used for this study is mostly obtained by the libraries, internet, the websites of Financial Crimes Investigation Board (MASAK) and Financial Action Task Force (FATF).

Keywords: Proceeds of crime, laundering proceeds of crime, MASAK, banking system, customer identification.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
BİRİNCİ BÖLÜM	1
SUÇ GELİRLERİ ve SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASI	1
1.1. Suç Gelirlerinin Aklanması Olgusunun Tarihçesi	1
1.2. Kavramsal Çerçeve	4
1.2.1. Öncül Suç Kavramı	4
1.2.2. Karapara (Suç Geliri) Kavramı	5
1.2.3. Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerinin Aklanması Kavramı.....	6
1.2.4. Suç Geliri ile Kayıt Dışı Ekonominin Karşılaştırması	7
1.3. Suç Gelirlerini Aklamanın Nedenleri	8
1.4. Aklamanın Aşamaları	9
1.4.1. Yerleştirme (Placement) Aşaması	10
1.4.2. Ayırıştırma (Layering) Aşaması	12
1.4.3. Bütünleştirme (Integration) Aşaması	12
1.5. Aklama Tekniklerinin Sınıflandırılması	13
1.5.1. Banka Aracılığıyla Yapılan Aklama Teknikleri.....	13
1.5.2. Banka Dışı Mali Kurumlar Aracılığıyla Yapılan Aklama Teknikleri	14
1.5.3. Mali Olmayan Kurumlar ve Profesyonel Meslek Grupları Aracılığıyla Yapılan Aklama Teknikleri.....	14
1.6. Suç Gelirlerinin Aklanması ile İlgili Uluslararası Düzenlemeler	15
1.7. Suç Gelirlerinin Aklanması ile İlgili Ulusal Düzenlemeler	16

1.8. Aklamanın Sonuçları	17
1.9. Suç Gelirlerinin Aklanmasıyla Mücadelede Önleyici Tedbir Bastırıcı Tedbir Ayırımı	18
İKİNCİ BÖLÜM.....	20
BANKACILIK ve SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASI	20
2.1. Finansal Sistemin Kötüye Kullanılması.....	20
2.2. Bankacılık Sisteminin Aklamada Kullanılma Nedenleri	21
2.2.1. Bankacıların Müşterileri Adına Hareket Etmesi	21
2.2.2. Gizlilik Yükümlülüğü.....	21
2.2.3. Bankaların Kârlılık ve Rekabet Güdüsü	22
2.2.4. Mevzuat Yetersizliği	22
2.2.5. Denetim Yetersizliği.....	23
2.3. Aklamanın Bankalar Açısından Riskleri	23
2.3.1. Yasal Risk.....	24
2.3.2. İtibar Riski	25
2.3.3. Operasyonel Risk.....	27
2.3.4. Yoğunlaşma Riski	28
2.4. Bankacılık Sektörü Aracılığıyla Gerçekleştirilen Aklama Yöntemleri	29
2.4.1. Banka Mevduat Hesaplarının Kullanımı Yoluyla Aklama	30
2.4.1.1. Şirinler (Smurfing) Yöntemi.....	30
2.4.1.2. Parçalama (Structuring) Yöntemi	30
2.4.1.3. Bankalarda Hayali veya Başka İsme Hesap Açılması Yöntemi	31
2.4.1.4. Başka Şahıslara Ait Hesapların Kullanılması Yöntemi	31
2.4.2. Transferler Etmek Yoluyla Aklama	32
2.4.3. Banka Personelinin Kullanılması Yoluyla Aklama.....	32
2.4.4. Oto Finans Borç (Loan-back) Yöntemi Yoluyla Aklama	32
2.4.5. İnternet Bankacılığı Yoluyla Aklama.....	33
2.4.6. Kıyı bankacılığı (Off-shore banking) Yoluyla Aklama.....	35
2.4.7. Muhabir Bankacılık Yoluyla Aklama	36
2.4.8. Özel Bankacılık Yoluyla Aklama.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	39
AKLAMAYLA MÜCADELEDE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE YÜKLENEN YÜKÜMLÜLÜKLER	39
3.1. Genel Olarak	39
3.2. 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ve İkincil Düzenlemeler Kapsamında Bankalar.....	40
3.2.1. Müşterinin Tanınmasına İlişkin Esaslar	42
3.2.2. Şüpheli İşlem Bildirimi Yükümlülüğü	43
3.2.2.1. Bildirimlerin Gizliliği	46
3.2.2.2. Yükümlülerin Korunması	48
3.2.3. Eğitim, İç Denetim, Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri ile Diğer Tedbirler	49
3.2.4. Bilgi ve Belge Verme Yükümlülüğü	51
3.2.5. Devamlı Bilgi Verme Yükümlülüğü	52
3.2.6. Muhafaza ve İbraz Yükümlülüğü	53
3.3. Yükümlülük Denetimi	55
3.4. Yükümlülük İhlalinde Uygulanacak Yaptırımlar	55
3.4.1. İdari Yaptırımlar	55
3.5.2. Adli Yaptırımlar	57
3.5.2.1. Hapis Cezası.....	57
3.5.2.2. Güvenlik Tedbirleri.....	57
3.5.2.2.1. Faaliyet İzninin İptali	57
3.5.2.2.2. Müsadere	58
3.5.2.2.3. Hakimin Takdir Yetkisi.....	58
IV. BÖLÜM.....	59
AKLAMA SUÇUNUN BANKACILIK ARACILIĞIYLA İŞLENMESİYLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI GİRİŞİMLER.....	59
4.1. R(80) 10 sayılı Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı	60
4.2. FATF Tavsiyeleri.....	60
4.3. Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Komite) Çalışmaları	69

4.3.1. Bankacılık Sistemini Suçluların Karapa Aklama Amacıyla Kullanmasının Önlenmesi Başlıklı Bildiri (Prevention of Criminal Use of the Banking System for the Purpose Of Money-Laundering)	70
4.3.2. Bankalar İçin Müşterini Tanı Başlıklı Bildiri (Customer Due Diligence For Banks)	71
4.3.3. Etkin Bankacılık Denetimi İçin Temel İlkeler Başlıklı Bildiri (Core Principles For Effective Banking Supervision)	71
4.3.4. Konsolide Müşterini Tanı Risk Yönetimi Başlıklı Bildiri (Consolidated KYC Risk Management)	72
4.4. Wolfsberg Grubu	72
4.5. Karapara Aklama ve Terörün Finansmanında Mali Sistemin Kullanılmasının Önlenmesi Hakkında 2005/60 Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi	75
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	77
KONUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ VE SONUÇ	77
KAYNAKÇA.....	86
EKLER	91
EK 1- Bankacılık Sektörüne İlişkin Şüpheli İşlem Tipleri	91
EK-2 Şüpheli İşlem Bildirim Formu (ŞİBF)	97

TABLÖLER LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1	Şüpheli İşlem Bildirimi Sayıları ve Kaynaklarına Göre Dağılımı	56
2	Yıllar İtibariyle Bankalardan Alınan Şüpheli İşlem Bildirimi Sayıları	65
3	Yıllara Göre Belirlenen İdari Para Cezaları	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: İnternet Hizmeti Sunan İşletme ve Karapara Aklama	45
---	----

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AML/CFT	: Anti Money Laundering and Combating Terrorist Financing (Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadele)
ATM	: Automatic Transaction Machine
BIS	: Bank for International Settlement (Uluslararası Ödemeler Bankası)
BM	: Birleşmiş Milletler
FATF	: Financial Action Task Force (Mali Eylem Görev Gücü)
IAIS	: International Association for Insurance Supervisors
IOSCO	: International Organization of Security Commissions (Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu Örgütü)
KYC	: Know Your Customer (Müşterini Tanı)
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
ŞİB	: Şüpheli İşlem Bildirimi
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
ŞİBF	: Şüpheli İşlem Bildirim Formu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TL	: Türk Lirası
YTL	: Yeni Türk Lirası

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇ GELİRLERİ ve SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASI

1.1. Suç Gelirlerinin Aklanması Olgusunun Tarihçesi

Aklama kavramının ne zaman ortaya çıktığı tam olarak bilinmemekle birlikte terimin kökeninin 1920’li yıllara dayandığı iddia edilmektedir. ABD’de içki yasağının olduğu söz konusu dönemde, Al Capone adlı mafya babasının içki kaçakçılığından elde ettiği gelire, yasal görüntü vermek amacıyla çamaşırhaneler zinciri kurması ve buradan elde ettiği yasal gelirlerle içki kaçakçılığından elde ettiği geliri karıştırarak muhasebe kayıtlarına geçirmesi, gelirin vergisini de ödeyerek, yasal bir gelir haline getirmesi bir görüşe göre suç gelirinin aklanmasında yaşanan ilk örnektir (Güner, 2003: 193). Karapara aklama terimine ilk olarak referansta bulunulması ise, Amerika Birleşik Devletleri’nde 1973 yılında yaşanan “watergate” skandalı sırasında olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Richard NIXON’ın “başkanı yeniden seçme komitesi”, yasa dışı yoldan elde ettikleri kampanya bağışlarını Meksika’ya transfer etmiş ve oradan Miami’deki bir şirket kanalıyla ülkeye geri getirmiştir. Bu olay üzerine İngiltere’deki Guardian Gazetesi yıkama, temizleme (laundering) terimine atıfta bulunarak ilk defa para aklama ya da karapara aklama (money laundering) terimini kullanmıştır (Ergül, 2005: 6).

Terimin uluslararası alanda ün kazanması ise özellikle 1980’li yıllarda Amerika’da yasadışı uyuşturucu ticaretinin patlamasıyla olmuştur. 1980’li yıllar öncesinde uyuşturucu sorununun gelir boyutundan ziyade bizzat kendisi üzerinde duruluyordu. Birleşmiş Milletler nezdinde kabul edilen uyuşturucu kaçakçılığının önlenmesine ilişkin 1961 ve 1971 Sözleşmeleri, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin ekimi, üretimi, dağıtımı ve satışı gibi hususları düzenliyordu. Ancak 1980’li yıllara gelindiğinde dünya suç tarihinde hiç olmadığı kadar büyük miktarlarda suç geliri ortaya çıkmış ve bu suç gelirleri artık toplumları ve devletleri tehdit eder hale gelmişti (Ergül, 2005: 6). Suçun kendisiyle birlikte ondan elde edilen gelirlerle de mücadele edilmesi

düşüncesinin bir sonucu olarak aklama ilk kez 1986 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde çıkarılan özel bir kanunla¹ suç haline getirilmiştir.

Aklama kavramı literatüre yirminci yüzyılda girmiş olmasına karşın, bu tür faaliyetlerin milattan önce 2000 inci yıla kadar uzandığı iddia edilmektedir. Söz konusu dönemde Çinli tüccarlar, yetkililerin dikkatini çekmemek amacıyla varlıklarını gizlemiş hatta ülke dışına çıkararak değerlendirmişlerdir. Böylelikle off-shore piyasası ve aklama mekanizması oluşmaya başlamıştır. O zamandan bu zamana aklama prensipleri çok fazla değişmemesine karşın, anılan suçun işleniş biçimi teknolojinin de gelişmesine paralel olarak hızla değişmiştir (<http://www.countermoneylaundering.com/public/?q=node>, 25.09.2010).

Ülkemizde ise; aklama suçuyla mücadelenin Türkiye'nin FATF'a üye olduğu 25.09.1991 tarihinde başladığı kabul edilebilmektedir. Bu tarihten itibaren aklama suçuyla mücadeleye yönelik FATF'ın ülkelere sunmuş olduğu 40 Tavsiye Kararlarına uymak amacıyla karapara aklamayı suç haline getirecek bir yasa çıkarma çalışmalarına başlanmıştır. Bu konuda 1994 yılında bir yasa tasarısı hazırlanmış ancak yasama döneminin sona ermesiyle tasarı kadük olmuştur. Bu tasarı, *kanunların suç saydığı tüm fiillerin* işlenmesinden elde edilen her türlü ekonomik menfaat ve değeri karapara olarak tanımlamış olması bakımından önemlidir (Taşdelen, 2003: 14). 02-04 Kasım 1994 tarihlerinde FATF ilk defa Türkiye'de incelemelerde bulunmuş ve 40 Tavsiye Kararlarına uyum konusunda gerekli adımları atmadığı gerekçesiyle 19.09.1996 tarihinde Türkiye hakkında yaptırım uygulama kararı almıştır. Bunun üzerine daha önce kadük olan yasa tasarısı tekrar TBMM'ye sunulmuş ve TBMM İçişleri ile Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesi sırasında çeşitli değişikliklere uğradıktan sonra 13.11.1996 tarihinde TBMM Genel Kurulunda yapılan oylamada kabul edilmiştir (Çelik, Koçağra, Güler, 2000: 8). Söz konusu Kanun, 19.11.1996 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'da, 657 Sayılı Devlet

¹ Söz konusu Kanun'un ismi "Money Laundering Control Act" dir.

Memurları Kanun’unda ve 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’ dur.

Hukukumuzda 4208 sayılı Kanun öncesinde aklama suçunu açıkça düzenleyen kanun hükümleri bulunmamaktaydı. Diğer yandan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 512 nci maddesinde düzenlenen “eşyayı cürmiyeyi satın almak ve saklamak” suçu ile 296 ncı maddesinde düzenlenen “cürüm işleyenleri saklamak ve cürümün delillerini yok etmek” suçu, tanımlanan eylemler açısından suç konusu eşyanın satın alınması, saklanması, suç delillerinin yok edilmesi ve gizlenmesi eylemlerini cezalandırıyordu. Doktrinde bu maddelerin, 4208 sayılı Kanun öncesinde kısmen de olsa aklamaya yönelik eylemleri cezalandırabileceğine dair bir görüş bulunmaktadır (Kocasakal, 2000: 324).

4208 sayılı Kanun’un 2 nci maddesinin a bendi “karapara”yı tanımlamakta, b bendi “karapara aklama” suçunu düzenlemekte ve 7 nci maddesi de “karaparanın aklanması” durumunda verilecek cezayı belirlemekteydi. 4208 sayılı Kanun’un diğer hükümleri aklamayla mücadelede alınacak önlemleri, Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı ile ilgili kurumsal düzenlemeleri ve diğer bazı hükümleri içermekte olması nedeniyle karapara aklama suçuna has bir ceza kanunu kimliğindeydi.

4208 sayılı Kanun’la düzenlenen karapara aklama suçu, yaklaşık sekiz buçuk yıl yürürlükte kaldıktan sonra yerini 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu**’nun 282 nci maddesine bırakmıştır. 5237 sayılı Kanun, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nu tamamen, 4208 sayılı Kanunu ise kısmen yürürlükten kaldırmıştır. Böylece karapara aklama suçu kendine özel ceza Kanunu’ndan çıkarılarak genel ceza kanunu içerisine alınmıştır. Ayrıca 4208 sayılı Kanun’da “karapara aklama” olarak adlandırılan suç, 5237 sayılı Kanun’un 282 nci maddesinde “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama” suçu olarak hem yeniden adlandırılmış hem de kanuni tanımı büyük ölçüde değiştirilmiştir.

282 nci madde ilk haliyle,² 01.06.2005 tarihinden 09.07.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5918 sayılı *Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*'a kadar uygulanmıştır. Söz konusu Kanun ile, 282 nci maddenin 1 inci fıkrasında düzenlenen “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama” suçunun kanuni tanımında ve cezasında değişiklik yapılmış, maddenin ikinci fıkrasına yeni bir suç tanımı eklenmiştir. Ayrıca anılan Kanun ile 5237 sayılı Kanun'un 165 inci maddesinde düzenlenen “suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi” suçunda, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun “bazı suçlara ilişkin muhakeme” başlıklı 250 nci maddesinde çeşitli değişiklikler yapılmış ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'na tüzel kişilerin sorumluluklarını düzenleyen yeni bir madde eklenmiştir. Sıralanan değişiklikler 5918 sayılı Kanun'un yalnızca aklama suçunu ilgilendiren bölümleri olup, söz konusu Kanun'la başka bazı düzenlemeler de yapılmıştır (Gökçe, 2010: 92).

18.10.2006 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun da ise; suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine dair usul ve esaslar belirlenmiş, bu kapsamda bankalar da dahil yükümlü grubunun almaları gereken önlemler ele alınmıştır.

1.2. Kavramsal Çerçeve

1.2.1. Öncül Suç Kavramı

Öncül suç; aklama suçundan önce işlenmiş olması gereken ve kendisinden suç gelirinin elde edildiği suç olarak tanımlanabilmektedir. Bir diğer ifadeyle, öncül suç, aklama suçunun işlenmesini mümkün kılan suçtur. Hukuki olarak suç gelirine kaynak teşkil eden bu suçlar, benimsenen yaklaşıma göre ülke mevzuatlarında farklı şekillerde belirlenmişlerdir. Öncül suçu belirlemede kullanılan yaklaşımlar şu şekilde ifade edilebilir:

² 5237 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte aklama suçu 282 nci maddede şu şekilde düzenlenmiştir; “Alt sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini, yurt dışına çıkaran veya bunların gayrimeşru kaynağını gizlemek ve meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla, çeşitli işlemlere tabi tutan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.” idi.

- ✓ Tüm ağır suçların³ öncül suç olarak kabulü,
- ✓ Tüm suçların veya belirli kategorideki ağır suçların veya belirli hapis cezası sınırını aşan suçların öncül suç olarak kabulü (eşik yaklaşım),
- ✓ Öncül suçların sayma suretiyle belirlenmesi,
- ✓ Karma yaklaşım.

Türk mevzuatına göre aklama suçunun oluşabilmesi için öncelikle aklama suçundan önce alt sınırı 6 ay ve daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suç (öncül suç) işlenmiş olması, bu suç sonucunda herhangi bir ekonomik değer elde edilmiş olması (suç geliri) ve bu ekonomik değerlerin ya yurt dışına çıkarılması ya da yasadışı kaynağını gizlemeye veya yasal görünüm kazandırmaya yönelik fiillerin işlenmiş olması gerekmektedir.

Ülkemizde 4208 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğu dönemde öncül suçlar, Kanun'da tek tek sayılmak suretiyle sayma yöntemi ile belirlenmişken, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun aklama suçunu düzenlediği 282 nci maddesinde ise "alt sınırı altı ay ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar" denilmek suretiyle eşik yaklaşımı ile belirlenmiştir.

1.2.2. Karapara (Suç Geliri) Kavramı

Karapara (suç geliri), yasaların suç saydığı fiillerden elde edilen her türlü ekonomik menfaat ve değer olarak ifade edilebilmektedir. Sözlük anlamıyla "yasa dışı yollardan sağlanan kazanç" olarak tanımlanan suç geliri, kirli para gibi terimlerle de anılmaktadır. Uluslararası literatürde ise bu kapsamda "suç geliri" (proceeds of crime), "kirli para" (dirty money), "karapara" (black money) veya "suç parası" (criminal fund) terimleri kullanılmaktadır.

³ Uluslararası literatürde "ağır suç"un tanımı ülkemizin de taraf olduğu Sınır aşan Organize Suçlara Karşı BM Sözleşmesinde (Palermo Konvansiyonu) yapılmıştır. Buna göre alt sınırı 4 yıl ve üzeri hapis cezasını gerektiren suçlar ağır suçlardır

Suç geliri ekonomik, sosyal ve hukuki olmak üzere farklı açılardan tanımlanabilmektedir. Aklama suçuna konu olabilecek suç geliri hukuki olarak tanımlanan suç geliridir ki, bu da ülke mevzuatlarında öncül suç olarak belirlenmiş fiillerden elde edilen her türlü değerdir.

Ülkemizde 19.11.1996 tarihinde yürürlüğe giren 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun'da tanımlanan "karapara", söz konusu Kanun'un 2 nci maddesinin a bendinde sayılan kanunlardaki fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen bütün ekonomik değerleri ifade etmekteydi. 18.10.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'da karapara kavramı yerine "suç geliri" kavramı kullanılmış ve aynı Kanun'da suç geliri, TCK'nın 282 nci maddesine paralel şekilde "suçtan kaynaklanan malvarlığı değeri" olarak tanımlanmıştır (www.masak.gov.tr, 20.09.2010)⁴. TCK'nın 282 nci maddesinde "suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri" kavramının tanımı açıkça yapılmamış olmasına rağmen söz konusu maddenin gerekçesinde anılan kavrama atıfta bulunurken "...suçun işlenmesi suretiyle veya dolayısıyla elde edilmiş olan..." ifadesi kullanılmıştır.

1.2.3. Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerinin Aklanması Kavramı

Organize suç örgütleri; uyuşturucu madde ticareti, silah kaçakçılığı, mali suçlar, yolsuzluk, terörizm gibi suçlardan elde ettikleri yasadışı gelirleri, soruşturma makamlarının dikkatini çekmeden ve müsadere edilme tehlikesi olmadan kullanabilmek amacıyla söz konusu gelirleri yasal bir gelir gibi gösterme ihtiyacı hissetmişlerdir (Değirmenci, 2008: 28). Bu ihtiyacın giderilmesine yönelik yapılan hareketler, aklama kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Suç gelirlerinin aklanması, genel olarak, öncül suçlardan elde edilen gelirlerin, yasa dışı kaynağını gizlemek veya bu gelirleri yasal bir kaynaktan elde edilmiş gibi göstermek amacıyla yapılan her türlü işlem olarak tanımlanabilir.

⁴ Tezimizde de söz konusu kavramı ifade etmek için karapara veya suç geliri veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri kavramları kullanılacaktır.

Aklama ile mücadele kapsamında hazırlanan uluslararası sözleşmelerde aklama fiilleri ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Örneğin Türkiye'nin de taraf olduğu Sınırşan Organize Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin "Suç Gelirlerinin Aklanmasının Suç Haline Getirilmesi" başlıklı 6 ncı maddesinde;

- ✓ Suç geliri olduğu bilinen malvarlığının, yasadışı kaynağını gizlemek veya olduğundan değişik göstermek veya öncül suçun işlenmesine karışmış olan herhangi bir kişiye işlediği suçun yasal sonuçlarından kaçmasına yardım etmek amacıyla *dönüştürülmesi veya devredilmesi*;
- ✓ Bir malvarlığının suç geliri olduğunu bilerek; gerçek niteliğinin, kaynağının, yerinin, kullanımının, hareketlerinin, mülkiyetinin veya malvarlığına ilişkin hakların *gizlenmesi veya olduğundan değişik gösterilmesi*,
- ✓ Devletlerin kendi hukuk sisteminin temel kavramlarına tabi olarak, tesellüm anında bu tür bir malın suç geliri olduğunu bilerek *edinilmesi, bulundurulması veya kullanılması*, bu maddede belirtilen suçlardan herhangi birini işlemeye veya teşebbüse örgütlü olarak veya suç işleme konusunda anlaşarak *yardım ve yataklık edilmesi, kolaylaştırılması ve yol göstermek suretiyle katılınması*,

aklama fiilleri olarak belirtilmiştir.

1.2.4. Suç Geliri ile Kayıt Dışı Ekonominin Karşılaştırması

"Kayıt dışı ekonomi" kavramının "suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri" kavramıyla yakın bir ilişkisi vardır. Kayıt dışı ekonomi, ya hiç belgeye bağlanmayarak ya da içeriği gerçeği yansıtmayan belgelerle gerçekleştirilen ekonomik olayın devletten ve işletme ile ilgili öteki kişilerden tamamen veya kısmen gizlenerek kayıtlı ekonominin dışına taşınmasıdır (Altuğ, 1999, Önsöz). Bu durumda kayıt dışı ekonomi içerisine yasalara aykırı faaliyetlerden elde edilen gelirler girdiği gibi, konusu suç oluşturan faaliyetlerden elde edilen gelirler de girmektedir (Değirmenci, 2008: 21). Kısaca kayıt dışı ekonomi, içerisinde suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini de barındıran daha geniş bir kavramdır.

İki kavram arasındaki farklar aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir:

- ✓ Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri, suç teşkil eden fiillerden doğrudan veya dolaylı olarak elde edilmektedir. Ancak kayıt dışı ekonomik faaliyetler suç teşkil eden fiiller haricinde, yasal faaliyetlerden de elde edilmektedir (Kocasakal, 2000: 14).
- ✓ Kayıt dışı ekonomide amaç, vergi ve diğer yükümlülüklerden kurtulmak olduğu halde, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini elde edenler bu değerleri kayda sokmak için vergi ödemeye istekli olmaktadır (Mavral, 2001: 24).
- ✓ Kayıt dışılığı engellemek vergi idarelerinin yükümlülüğü olduğu halde, suçtan gelir elde edilmesini önlemek ve bu gelirin kayda girmesine engel olmak adli ve idari kolluk görevlilerinin faaliyet alanına girmektedir.
- ✓ Kayıtdışı ekonomi genellikle bireysel seçimlerin sonunda oluşmaktayken, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri, genellikle organize suç örgütlerinin faaliyetleri sonucu elde edilmektedir (Güner, 2003: 36).

1.3. Suç Gelirlerini Aklamanın Nedenleri

Suçtan kaynaklanan gelirler düşük miktarda ise elde edenler tarafından nakit olarak elde tutulabilmekte veya günlük harcamalarda kullanılabilir. Bir diğer ifadeyle, düşük miktardaki suç gelirleri kullanılmak istendiği vakit dikkat çekmeyeceği için bu gelirleri aklama işlemlerine tabi tutmaya da gerek bulunmamaktadır.

Ancak, elde edilen gelirin büyük miktarlara ulaştığı suçlarda, yasa dışı gelirin gizlenmesi için farklı usuller aranmaktadır. Amerikan Adalet Bakanlığı yetkililerine göre eroin ve kokainden elde edilen gelirin fiziksel ağırlığı, satılan eroin ve kokainin yaklaşık 10 katına ulaşmaktadır (Wasserman, 2002: 17). Fail veya failler için en büyük problemlerden biri nakit suç gelirlerinin muhafazasıdır. Bu itibarla, aklanarak yasal ekonomik sistem içine enjekte edilen nakit suç geliri suçluları da muhafaza etme probleminden kurtarmış olacaktır.

Nakit halindeki suç gelirinin muhafaza güçlüğü'nün yanı sıra, gelişmiş ekonomilerde nakit kullanımının kısıtlanmış olmasından dolayı nakit paranın yatırıma dönüştürülmeye ve kullanılmaya çalışılması dikkat çekmektedir. Bu açıdan; nakit halindeki suç gelirinin nakit formundan kurtarılıp, kaydi paraya dönüştürülmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Bunlardan da öte, suç gelirlerinin yasal ekonomik faaliyetten elde edilmişçesine mali sisteme dahil edilmesi; elde edilen suç gelirinin soruşturma ve kovuşturma makamlarından gizlenmesi gerektiği için de yapılmaktadır. Zira elde edilen gelir, işlenen öncül suçun kanıtlarından biri olarak kalmaktadır. Soruşturma ve kovuşturma makamları, bu yasa dışı gelirlerin izini sürmek suretiyle öncül suça ve bu suçu işleyen faillere ulaşabilmektedir. Suçtan elde ettiği geliri gizleyemeyen, elde ettiği suç ile irtibatını kesemeyen fail veya failler hakkında yasal takibat başlatılabilecek (Değirmenci, 2007: 40) veya başlatılmış olan yasal takibat kısa sürede sonuçlanabilecektir.

Suç gelirlerinin aklanması suretiyle, söz konusu gelirlerin müsadere edilmesi imkânı da ortadan kaldırılmış olmaktadır. Ekonomik amaçlı suçlarda suçun işlenmesinin asıl nedeni gelir elde etmektir. Fail veya failler suçtan elde ettikleri gelirleri ya yeni suçları işlemek amacıyla kullanmakta ya da iyi bir hayat sürmek için yatırımlara dönüştürmektedir. Elde edilen suç gelirini yetkili makamların dikkatinden kaçırmamanın ve müsadere edilmesini önlemenin en iyi yolu, bu gelirleri gizlemek veya farklı şekilde göstermektir.

1.4. Aklamanın Aşamaları

Suç gelirinin aklanması genelde üç aşamadan oluşan bir süreç içinde gerçekleştirilmektedir. Bu aşamalar kirli bir çamaşırın makinede yıkanmasına benzetilerek açıklanmaktadır:

- ✓ Birinci aşamada çamaşır makineye atılmakta – [Yerleştirme (Placement)]
- ✓ İkinci aşamada çamaşır makinede yıkanmakta – [Ayrıştırma (Layering)]

- ✓ Üçüncü aşamada ise temizlenmiş halde makineden çıkarılmaktadır – [Bütünleştirme (Integration)].

Her aklama olayında bu aşamaların üçünün de ayrı ayrı gerçekleşmesi zorunlu değildir. Bazen bu aşamaların ikisi veya üçü tek işlemde gerçekleştirilebilmekte veya bazı aşamalar gerçekleştirilmeden suç gelirinin aklanması tamamlanabilmektedir. Bu durum para aklanacak ülkeye, finansal olanaklara, aklayıcıların diğer faaliyetlerine kadar pek çok değişkene bağlı olabilmektedir (www.masak.gov.tr., 25.10.2010).

1.4.1. Yerleştirme (Placement) Aşaması

Bu aşama suçtan elde edilen gelirin nakit formundan kurtararak finansal sisteme sokulması aşamasıdır. Başta uyuşturucu ticareti olmak üzere suç gelirini doğuran suçlarda para, genelde nakit olarak el değiştirmektedir. Kredi kartının, çek uygulamasının ve diğer nakit olmayan araçların sıklıkla kullanıldığı günümüzde nakit formundaki yüksek tutarlı para dikkat çekicidir. Bu sebeple bu tür uygulamaların yaygınlaşmadığı, kayıt dışı ekonominin ve nakit kullanımının yaygın olduğu ve denetimin olmadığı ya da az olduğu ülkelerde bu aşama daha kolay tamamlanabilmektedir.

Nakit paranın aktarılması, taşınması, kullanılması veya benzer işlemlere tabi tutulması zordur. Nakit formundan kurtulduğunda özellikle bankacılık sistemine sokulduğunda paranın hareketliliği kolaylaşacak ve artacaktır. Bununla birlikte; nakit paranın güvenlik güçleri tarafından bulunması, yakalanması ve el konulması riski fazladır (www.masak.gov.tr., 25.10.2010).

Yerleştirme aşaması aklayıcılar için en zor aşama olmakla birlikte, bu suçla mücadele eden birimler açısından, suç gelirinin tespit edilmesinin, yakalanmasının ve el konulmasının en kolay olduğu aşamadır. Çünkü bu aşamada suç geliri ile yasadışı kaynağı arasındaki bağ henüz kesilmediğinden aklayıcının paranın kaynağına ilişkin yasal bir gerekçesi yoktur. Dolayısıyla paranın kaynağının suç geliri olduğunu ispat etmek diğer aşamalara göre daha kolaydır.

Gelir, genellikle finansal sisteme nakit halinde girdiği ilk durumda işlemi yapan kuruluş tarafından belli bir tutarın üzerinde ise yetkililere yapılan nakit işlem bildirimini veya tutar gözetmeksizin şüpheli olduğu her durumda yapılan şüpheli işlem bildirimine konu olabilmektedir. Bu itibarla, suç gelirini ilk kez elde eden suçlular açısından bu aşama en zor aşamadır (Çelik, Koçağra, Güler, 2000: 76). Suç geliri bir kez finansal sisteme girince de yapılan sayısız fon transferiyle kaynağından iyice uzaklaştırılabilmektedir.

Bu aşamada nakit halindeki paranın finansal sisteme sokulmasında yararlanılacak yöntemler:

- ✓ Fiziki olarak yurtdışına çıkarılarak denetimin az olduğu ülkelerde bankaya yatırılabilir,
- ✓ Küçük tutarlara bölünerek (bildirim tutarlarının altındaki tutarlara) ülke içindeki çeşitli bankalara, farklı kişiler adına açılmış hesaplara yatırılabilir,
- ✓ Gayrimenkul, lüks araba, mücevher, antika veya sanat eserleri alımında kullanılabilir, hisse senedi, tahvil, bono, çek, poliçe gibi mali araçlara dönüştürülebilir,
- ✓ Banka hesaplarına yatırılmadan önce kumarhane geliri, turizm geliri veya ihracat geliri gibi gösterilebilecek ve bir açıklama yapılmasına olanak sağlayabilecek işlemlere konu edilebilir,
- ✓ Finansal kuruluşlar veya bunların çalışanları ile işbirliği yapılarak sisteme sokulabilir veya suç örgütleri tarafından finansal kuruluşlara sahip olmak suretiyle nakit formundan kurtarılabilir (www.masak.gov.tr., 25.09.2010).

Yerleştirme aşamasının amacı paranın nakit formundan kurtarılarak finansal sisteme sokulmasıdır. Ancak kaynağındaki suç nedeniyle gelir nakit halinde değilse örneğin, işlenen suç nedeniyle elde edilen şey mücevher ise ya da araba ise bu aşamaya gerek yoktur.

Bu aşamanın tamamlanmasıyla suç geliri nakit halinde olmayacaktır. Gerek mücadele eden birimlerce araştırma ve inceleme sırasında paranın fiziken tespitinin, ele

geçirilmesinin ve el konulmasının, gerekse nakdin finansal sisteme girişi sırasında finansal kuruluşlar tarafından nakit işlem bildirimleri ve şüpheli işlem bildirimleri yoluyla tespitinin en kolay olduğu bu aşamada, sözü edilen kişi ve kuruluşlar daha dikkatli olmalıdırlar. Çünkü bu aşamadan sonra suçun ortaya çıkarılması çok daha zorlaşacaktır (www.masak.gov.tr., 25.09.2010).

1.4.2. Ayırıştırma (Layering) Aşaması

Bu aşamada amaç, nakit formundan kurtarılan parayı yasadışı kaynağından mümkün olduğunca uzaklaştırmak, böylece paranın izinin sürülmesini, ele geçirilmesini ve elkonulmasını imkânsız hale getirmektir. Yerleştirme aşamasında suç geliri özellikle bankacılık sistemine sokulmuşsa sistemin olanaklarından yararlanmak suretiyle transfer etmek ve kaynağından uzaklaştırmak son derece hızlı ve kolay olacaktır. Bu aşamada paranın yasadışı kaynağından uzaklaştırılması için sıklık, karmaşıklık ve hacim açısından yasal işlemlere benzeyen bir dizi mali işlem yapılmaktadır. Böylece denetim mekanizması aşılmaya çalışılmaktadır (Çelik, Koçağra, Güler, 2000: 78). .

Bu aşama bazen ilk aşama ile eş zamanlı olarak gerçekleşebilir. Örneğin finansal kuruluşların aklayıcılarla işbirliği yapmaları halinde gelir hem finansal sisteme yerleştirilir hem de ülkeden ülkeye transfer edilebilir (www.masak.gov.tr., 25.09.2010).

Ayırıştırma aşamasının ne kadar süreceği, malvarlığının öncül suç ile irtibatının kesildiğine dair aklayıcıda bir kanaatin oluşmasına bağlıdır. Ayırıştırma aşamasında yapılan işlemlerin sıklık ve karmaşıklık açısından yeterli olmaması, soruşturma ve kovuşturma makamlarının öncül suç failine ulaşma olasılığını artıracaktır (Değirmenci, 2007: 68).

1.4.3. Bütünleştirme (Integration) Aşaması

Bütünleştirme aşamasında, yasadışı malvarlıkları artık yasal ekonomiye yerleştirilmiş bulunmaktadır. Artık daha önce iki aşama geçirdiği için paranın kaynağına ilişkin sorulabilecek muhtemel bir soruya verilecek makul bir cevap vardır veya böyle bir sorunun sorulmasını gerektirmeyecek normal bir işlem görüntüsü elde edilmiş olacaktır (Çelik, Koçağra, Güler, 2000: 80).

Her ne kadar hem yerleştirme hem de bütünleştirme aşamasında suç geliri finansal sisteme sokulsa da aralarında önemli bir fark bulunmaktadır. Yerleştirme aşamasında amaç paranın nakit formundan kurtarılması ve sisteme entegre edilmesidir. Buna karşın, bütünleştirme aşamasında kullanıma hazır olan paranın artık dolaştırılmasına ve şekil değiştirmesine gerek kalmamıştır. Herkesin yaptığı yasal işlemler yapılarak tüketilebilir, yatırım yapılabilir veya bir başka şekilde değerlendirilebilir (www.masak.gov.tr, 25.09.2010).

1.5. Aklama Tekniklerinin Sınıflandırılması

Ülkeden ülkeye kişiden kişiye değişen aklama yöntemleri sınırsız sayıda olabilmektedir. Uygun tekniğin seçimi, failin aklama nedenine, kişisel harcama özelliklerine, mali risk alma isteğine, arzu edilen gizlilik derecesine ve öncül suçun durumuna göre değişmektedir (Değirmenci, 2007: 69).

Karapara aklama tekniklerini üç temel kategoriye ayırmak mümkündür.

Bunlar;

- 1- Bankacılık sektörü aracılığıyla yapılan karapara aklama teknikleri,
- 2- Banka dışındaki mali kurumlar aracılığıyla yapılan karapara aklama teknikleri,
- 3- Mali olmayan işletmeler aracılığıyla ve profesyonel hizmet sunan kurumlar aracılığıyla yapılan karapara aklama teknikleridir (Kalem, 2001: 26)

1.5.1. Banka Aracılığıyla Yapılan Aklama Teknikleri

Bankacılık sektörü kullanılarak gerçekleştirilen suç gelirlerinin aklanmasında;

- ✓ Nakit transferleri,
- ✓ Banka hesapları,
- ✓ Banka personeli,
- ✓ Oto finans borç sistemi,
- ✓ Muhabir bankacılık,

- ✓ Özel bankacılık,
- ✓ İnternet bankacılığı,
- ✓ Kıyı (offshore) bankacılığı,

kullanılmaktadır (Kalem, 2001: 27).

1.5.2. Banka Dışı Mali Kurumlar Aracılığıyla Yapılan Aklama Teknikleri

Banka dışı mali kurumlar kullanılarak gerçekleştirilen suç gelirlerinin aklanmasında kullanılan kurumlara aşağıda yer alanlar örnek olarak gösterilebilir (Kalem, 2001: 28).

- ✓ Döviz büroları,
- ✓ Para transferi yapan şirketler,
- ✓ Yasadışı bankacılık sistemi (Tefeciler, Hindistan ve Orta Asya’da kullanılan Hawala Hundi sistemi gibi),
- ✓ Posta hizmetleri sunan kuruluşlar,
- ✓ Aracı kuruluşlar.

1.5.3. Mali Olmayan Kurumlar ve Profesyonel Meslek Grupları Aracılığıyla Yapılan Aklama Teknikleri

Mali olmayan kurumlar ve profesyonel meslek grupları aracılığıyla gerçekleştirilen aklama süreçlerinde;

- ✓ Avukatlar, muhasebeciler, mali danışmanlar, noterler,
- ✓ Casinolar, internet casinoları,
- ✓ Emlak şirketleri,
- ✓ İthalat ve ihracat şirketleri,

vb. kurumlar kullanılmaktadır (Kalem, 2001: 28).

1.6. Suç Gelirlerinin Aklanması ile İlgili Uluslararası Düzenlemeler

Uluslararası boyutu ve sınıraşan özelliği bulunan aklamaların, sadece bir ülkenin kendi imkân ve gayretleri ile önleyebileceği bir tehlike olmamasından dolayı uluslararası ölçekte sorumluluk sahibi kuruluşlar, aklama ile mücadele kapsamında tedbirler geliştirerek devletlere bu konuda yol gösterme ihtiyacı duymuşlar ve bu mücadeleye münhasır özel organlar ihdas etmişlerdir (Üstün, 2008: 1).

Avrupa Konseyinin R (80) 10 Sayılı Tavsiye Kararı, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine yönelik ilk uluslararası girişimdir. Kararın isminden de anlaşılacağı üzere üye devletler üzerinde bağlayıcı bir etkisi yoktur, tavsiye niteliğindedir (Değirmenci, 2007: 164). 1980’li yıllarda şiddete dayalı ve organize suç örgütlerince yürütülen faaliyetlerin birçok Avrupa ülkesinde artması sonucu, bu faaliyetlerden elde edilen suç gelirlerinin mali sisteme sokulmasının ve ülkeler arası dolaşımının ciddi boyutlara ulaşacağı böylelikle de aklamaların yaygınlaşacağı endişesiyle bankacılık sistemi için çeşitli tedbirlerin alınabileceği böyle bir girişimde bulunulmuştur. Aklama ile mücadelede uluslararası gayretler, uluslararası kuruluşlar bünyesinde oluşturulan sözleşme ve hukuksal araçlar itibarıyla aşağıda sınıflandırılmıştır:

- ✓ Birleşmiş Milletler bünyesinde hazırlanan Viyana, Palermo ve Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi,
- ✓ Avrupa Birliği tarafından çıkarılan 91/308, 2001/97, 2005/60 sayılı Direktifler,
- ✓ Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan Strasburg ve Varşova Sözleşmeleri,
- ✓ FATF bünyesinde hazırlanan tavsiyeler ve metodoloji,
- ✓ FATF benzeri kuruluşlar kapsamında ihdas edilen oluşumlar,
- ✓ Basel Komite, IOSCO, IAIS, Wolfsberg ve Egmont Grup gibi organların faaliyetleri (Üstün, 2008: 1).

1.7. Suç Gelirlerinin Aklanması ile İlgili Ulusal Düzenlemeler

Aklama suçu hukuk sistemimizde ilk olarak 19.11.1996 tarih ve 22822 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun’un 2/b maddesinde “Karapara Aklama Suçu” adıyla tanımlanmıştır. Aklama suçu ile mücadelenin genel çerçevesini çizen 4208 sayılı Kanun uyarınca kurulan Mali Suçları Araştırma Kurulu 1997 yılının Şubat ayında çalışmalarına başlamıştır.

1 Haziran 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun içerisinde, 4208 sayılı Kanun ile düzenlenen “Kara Para Aklama Suçuna” karşılık gelmek üzere “*Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu*” 282 nci madde de düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile suç gelirlerinin aklanması suçu özel bir ceza kanunu niteliğinde olan 4208 sayılı Kanun’dan 5237 sayılı genel ceza Kanun’una alınmıştır. Dolayısıyla bu suçun soruşturulması ve kovuşturulmasına ilişkin usul ve esaslar da 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamına alınmıştır. 5918 sayılı Kanun’la değişik 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 282 nci maddesine göre:

(1) Alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini, yurt dışına çıkaran veya bunların gayri meşru kaynağını gizlemek veya meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla, çeşitli işlemlere tâbi tutan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkradaki suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, bu suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerini, bu özelliğini bilerek satın alan, kabul eden, bulunduran veya kullanan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Bu suçun, kamu görevlisi tarafından veya belli bir meslek sahibi kişi tarafından bu mesleğin icrası sırasında işlenmesi halinde, verilecek hapis cezası yarı oranında artırılır.

(4) Bu suçun, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.

(5) Bu suçun işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(6) Bu suç nedeniyle kovuşturma başlamadan önce suç konusu malvarlığı değerlerinin ele geçirilmesini sağlayan veya bulunduğu yeri yetkili makamlara haber vererek ele geçirilmesini kolaylaştıran kişi hakkında bu maddede tanımlanan suç nedeniyle cezaya hükmolunmaz.

Yukarıdaki madde metninden de anlaşılacağı üzere aklama suçunun ön şartı olan öncül suçların belirlenmesinde eşik yöntemi benimsenerek öncül suçların kapsamı oldukça genişletilmiştir. Buna göre Türk Ceza Kanunu içerisinde düzenlenmiş olsun veya olmasın alt sınır altı ay ve üzeri hapis cezası ile yaptırım altına alınan tüm gelir getirmeye elverişli eylemler, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu açısından öncül suç sayılacaktır. Ayrıca 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girmesiyle kara para kavramı terk edilerek “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri” kavramı benimsenmiştir. Ancak madde metninde ve gerekçesinde söz konusu kavramın tanımı açıkça yapılmamıştır. Buna karşın madde gerekçesinde, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri kavramına atıfta bulunurken “suç işlemek suretiyle veya dolayısıyla elde edilmiş olan...” ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeden yola çıkıldığında, bahsi geçen kavramın suç işlemek suretiyle elde edilen malvarlığı değerlerini (örneğin çalınan para) veya suç işlemek dolayısıyla elde edilen malvarlığı değerlerini (örneğin kasten öldürme suçunun maddi menfaat karşılığı işlenmesi halinde elde edilen menfaat) ifade ettiği anlaşılmaktadır (Değirmenci, 2007: 9).

TCK'nın 282 nci maddesi hükmüyle, 4208 sayılı Kanun'un aklama suçunu düzenleyen hükümleri zımnen yürürlükten kalkmış olmakla beraber, bu hükümler 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 26 ncı maddesinin 1 inci fıkrası ile açıkça yürürlükten kaldırılmıştır (Kocasakal, 2008: 66).

1.8. Aklamanın Sonuçları

Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması, ulusal ve uluslararası toplum için büyük bir tehdit oluşturmakta, çeşitli açılardan topluma zarar vermektedir.

Aklama eylemleri, kaçakçılık ve uyuşturucu madde ticareti gibi ciddi suçların işlenme olasılığını artırmakta ve işlenecek diğer suçlara finansman sağlaması yönüyle başka suçların işlenmesini de kolaylaştırmaktadır (Değirmenci, 2007: 41).

Ekonomik açıdan suç gelirlerinin aklanması; vergi gelirlerini azaltmak, yasal ekonomik faaliyetleri baskı altına almak ve mali sektör ve kurumların istikrarını zedelemek suretiyle büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Yasal ekonomik faaliyetler, suç gelirleri ile finanse edilen ekonomik faaliyetlerle eşit bir şekilde rekabet edememektedir (Değirmenci, 2007: 41).

Öte yandan, aklama suçu demokratik kurumların bozulmasına, kamu görevlilerinin rüşvet gibi eylemlerle yolsuzlaşmasına sebep olmaktadır (Değirmenci, 2007: 42).

1.9. Suç Gelirlerinin Aklanmasıyla Mücadelede Önleyici Tedbir Bastırıcı Tedbir Ayırımı

Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması ile mücadele sistemi, önleyici ve bastırıcı tedbir olmak üzere iki temel sütun üzerine bina edilmiştir. Sistemin kirislerini ise ulusal ve uluslararası işbirliği oluşturmaktadır. Bastırıcı tedbirler, suçu önleme ve suçluyu cezalandırmayı öngören, aklama suçunu işleyenlerin yakalanması, soruşturulması, yargılanması ve cezalandırılması, aklamaya konu malvarlığı değerlerine el konulması ve müsaderesini içermektedir (Aykın, 2008: 3). Önleyici tedbirler ise, yükümlü ve müşterinin tanınması, şüpheli işlemlerin raporlanması gibi yükümlülüklerin belirlenmesi suretiyle kişileri suç işlemekten vazgeçirmeye yönelik tedbirlerdir. Bahsi geçen tedbirler ile, suç geliri elde edenlerin bu gelirlerinin finansal sistem ve gerçek ve tüzel kişileri kullanarak aklama suçunu işlemekten caydırılması veya zorlaştırılması amaçlanmaktadır. Önleyici tedbirler aynı zamanda yargılama sırasında gerçek suçluların cezalandırılması için gerekli delillendirme süreci için de önemli katkılar sağlar. Usulüne uygun yapılan önleyici tedbirlerle elde edilen bilgi, belge ve dokümanlar, soruşturma makamları tarafından yapılan incelemelerde geriye yönelik olarak söz konusu belgelerin temin edilebilmesini sağlamakta böylelikle de suçun ve suçluların ortaya çıkarılmasında yardımcı olmaktadır. Bu anlamda, önleyici tedbirlerin eksiksiz uygulanması, hem

aklama suçunun oluşmasını engelleyebilmekte hem de oluşan suçun tespitini sağlamaktadır (Aydın, 2008: 66).

Önleyici tedbirlerin uygulanmasında en önemli rol, aklama suçunda aracı olarak kullanılması muhtemel olan, kanun ve yönetmeliklerle önleyici tedbirleri uygulamakla mükellef olan ve mevcut düzenlemelerle “yükümlü” olarak adlandırılan finansal ve finansal olmayan kuruluşlara düşmektedir. Bu itibarla; yükümlüler öncelikle müşteri kabul politikası oluşturacak, müşterilerini tanıyacak, buna göre risk durumlarını çıkaracak ve müşterilerinin daha sonraki işlemlerini yakından takip edecektir (Aykın, 2008: 4).

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK ve SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASI

2.1. Finansal Sistemin Kötüye Kullanılması

Finansal sistemin kötüye kullanılması; mali suçları, kara para aklamayı, vergiden kaçınmayı, vergi kaçakçılığını, emniyeti suiistimali ve manipülasyonu da içine alan ve bu amaçları gerçekleştirmek için mali sistemde mevcut tüm mali kurumların kullanılmasını içeren geniş bir kavramdır.

Mali sistemin kötüye kullanılmasına neden olan çeşitli unsurlar vardır. Bu unsurlar; ülkeden ülkeye değişmekle birlikte genel olarak aşağıdaki gibidir (Kalem, 2001: 36):

- ✓ Yetersiz düzenlemeler (aşırı banka gizliliği, yatırımcılar ve onların şirketleri için etkin güvene dayanan kurallar)
- ✓ Yetersiz denetimler
- ✓ Zararlı ve yanlış vergi uygulamaları

Finansal kurumlar bir mali suçun içinde 3 şekilde yer alabilirler. Bir mali kurum; mali suçun mağduru ya da suçtan zarar göreni olabileceği gibi, bir mali suçta fail olabilmekte veya aracı olarak da kullanılabilmektedir. Zimmetine para geçirme, sigorta kaçakçılığı, evrakta sahtekârlık suçunda finansal kurum mağdur konumundayken; bilerek sahte isme hesap açma, müşteriye yanlış bilgilendirme, sahte mali araçların satışını yapma ve sahte teminat mektubu verme gibi suçlarda finansal kuruluş fail konumundadır (<http://www.imf.org/external/np/ml/2001/eng/021201.pdf>, 27.10.2010).

Karapara aklama suçunda finansal kuruluşlar, suçlularla işbirliği yaparak nakit halindeki suç gelirinin ekonomik sisteme plase edilmesinde fail olabileceği gibi, gerçekleştirdiği işlemler nedeniyle farkında olarak veya olmayarak suç gelirlerinin aklanması sürecine aracı da olabilmektedirler. (<http://www.imf.org/external/np/ml/2001/eng/021201.pdf>, 27.10.2010).

2.2. Bankacılık Sisteminin Aklamada Kullanılma Nedenleri

Her ne kadar bankalar kara para aklanmasında fail ve mağdur olabilmekteyseler de çoğunlukla aracı olarak kullanılmaktadırlar. Aklayıcıları, suç gelirlerini aklama sürecinde bankaları kullanmaya iten ve bankaları da bu suçla mücadelede isteksiz davranmaya sevk eden nedenleri 6 grupta toplamak mümkündür.

2.2.1. Bankacıların Müşterileri Adına Hareket Etmesi

Bankacılar müşterilerine hesap açmak, portföylerini yönetmek, müşterilerin paralarını dünyanın çeşitli bölgelerindeki önemli yatırım araçlarına yatırmak ve bunları yaparken de gizlilik hissiyle hareket etmek ve böylece çalıştıkları bankaya en yüksek kârı getirmek amacıyla hareket etmektedirler. Bu güdüyle hareket eden bankacı, müşterisinin adeta avukatı haline gelmekte ve müşterisi suç işlese ve bundan bir gelir elde ettiğini bilse dahi bankasına kaynak sağlamak amacıyla hareket ettiğinden gerekli yollara başvurmamaktadır (Kalem, 2001: 39).

2.2.2. Gizlilik Yükümlülüğü

Banka gizliliği, bankacıyı müşterisinin tüm işleriyle ilgili öğrendiği bilgileri açıklamamak konusunda yükümlü kılmasını ifade etmektedir. Bu kavram ülkelerce, aklayıcılar açısından gerçekleştirdikleri illegal faaliyetleri gizlemek amacıyla kötüye de kullanılmaktadır.

Önceleri, bankalar paravan şirketler adına hesaplar açmakta, bunların kimliğini gizlemekte, dahası kod isimlerle hesaplar açarak müşterilerine kod isimlerle işlem yapma imkânı sunmaktaydılar (Kalem, 2001: 41). Aklama suçuyla mücadelenin adeta anayasası haline gelen FATF Tavsiyeleri'nde bankaların isimsiz ve hayali isimlere hesap açmamaları gerektiği tavsiye edilmiştir.

Günümüzde aklama suçuyla mücadele kapsamında getirilen düzenlemelerle bankalar, müşterinin tanınması ilkesi çerçevesinde müşterilerinin kimliğini tespit ve geçerli belgeler üzerinden teyit etmekle yükümlü tutulmaktadırlar. Ancak offshore

bankacılık türünde halen daha gizlilik ilkesinin uygulanıyor olması suçlular açısından bu merkezlerde işlem yaparak karapara aklamayı cazip hale getirmektedir.

2.2.3. Bankaların Kârlılık ve Rekabet Güdüsü

Bankalar; kâr elde etme güdüsüyle hareket eden, bu şekilde devamlılıklarını sağlayabilen ve müşterisine en iyi hizmeti ve ürünü sunmayı amaç edinen finansal kuruluşlardır. Bu husus bankacılık sisteminin doğasında vardır. Bu suretle de bankacılar, kendileri nezdinde işlem gerçekleştirmek isteyen müşterilerini yakından tanımak amacıyla detaylı araştırma yapma, şüpheli işlemleri bildirme, müşterilerinin kimliklerini tespit ve gerekli belgeler üzerinden teyit etme işlemini yapma konusunda isteksiz olabilmektedirler.

Söz konusu isteksizliğin farkında olan aklayıcılar, bankaları, aklama sürecinin ilk aşaması olan “yerleştirme” aşamasında yoğun olarak kullanmaktadırlar.

Bankalar esasen paradan para kazanan kuruluşlardır. İştirakleri olsa da bunlardan sağlanan kazanç, para satarak elde ettikleri kazançlardan çok daha azdır. Bu itibarla bankalar mümkün olduğu kadar çok para toplamayı ve bunları yatırımların finansmanında kullanmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla hareket ederlerken de kendilerine getirilen paranın kaynağına ilişkin çok da fazla soru sormamayı tercih etmektedirler. Kendilerinin kabul etmeyecekleri parayı rakiplerinin kabul edeceğine inanmakta ve bu durum da kârlılık güdüsüyle hareket eden bankaları ikilemde bırakmaktadır. Bununla birlikte müşterisi hakkında yapacağı şüpheli işlem bildirimleri ile diğer müşterilerini de ürküteceğini ve bu suretle de müşterini kaybedebileceklerini ve dolayısıyla gelir kaybına uğrayacaklarını düşünmektedirler (Kalem, 2001: 44).

2.2.4. Mevzuat Yetersizliği

Bankacılık sistemini suç gelirlerinin aklanmasına karşı korumak amacıyla çıkarılan mevzuatın yetersiz olması da aklayıcılar açısından büyük fırsattır. Temel güdüler kâr elde etme olan bankaları kendilerine getirilen mevduatın kaynağından ve bu mevduatı sahipliğinde veya kontrolünde bulunduranların kim olduğundan ziyade bu mevduat kullanılarak elde edecekleri gelir ilgilendirmektedir. Bu açıdan; yasal

düzenlemelerle bazı tedbirler alınmazsa temel kazanç kaynakları suç işlemek olan suçlular sürekli bir şekilde başkalarını kullanarak kirli paralarını bankaları kullanarak temize çıkarmaya çalışacaklardır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sermaye ihtiyacına gereksinim duyulması, para otoritelerinin ülkeye gelen paranın kaynağına ilişkin detaylı araştırma yapma konusunda gevşek bir tutum takınmasına neden olmaktadır (Kalem, 2001: 44). Bunun üzerine bir de mevzuatın kendilerini zorlamaması onların bankalarını kullanarak suç gelirlerinin aklanmasına karşı duyarsız bir tavır içine girmesine neden olacaktır.

2.2.5. Denetim Yetersizliği

Bankalar üzerinde yapılan aklama suçuyla mücadelede getirilen tedbirlerin uygulanıp uygulanmadığına yönelik iç ve dış denetimlerin yetersiz olması veya etkin olmaması da aklama konusunda bankaları duyarsız davranmaya, çıkarılan kanun ve yönetmelikleri dikkate almamaya itebilecektir (Kalem, 2001: 44).

Yürürlüğe konulan mevzuatla paralel bir şekilde yapılacak olan denetimlerin artırılması ve sonucunda da mevzuata aykırı davrananlara yaptırımlar uygulanması, aklama suçunun bankalar aracı kılınarak işlenmesinin cazibesini azaltacak ve bankaların itibarı üzerinde de olumlu etkiler meydana getirecektir.

2.3. Aklamanın Bankalar Açısından Riskleri

Mali piyasalarda en önemli unsur olarak ele alınan “güven”in sürdürülebilmesi için ortaya çıkacak risklerin önceden saptanarak gereken önlemlerin alınması gerekmektedir. Bankacılık sisteminin para aklanması için kullanılması, söz konusu bankaya karşı duyulan güvenin önündeki en önemli risklerden biri kabul edilir. Özelde belirli bir finansal kuruma, genelde ise bu tür finansal kurumların yer aldığı finansal sistemlere karşı oluşan güvensizlik, tüm finansal yapının güç kaybetmesine, hatta sağlıklı işlemini engelleyecek boyutlara dahi ulaşmasına neden olabilmektedir (Gürten, 2010: 74).

Basel Komitenin 2001 yılında yayımladığı “bankalar için müşterini tanı” başlıklı ilkeler bildirisinde, bankaların suç gelirlerinin aklanması dolayısıyla karşı karşıya kalacakları riskler tanımlanmış, bu bağlamda ortaya çıkabilecek riskleri bertaraf etmenin kapsamlı müşterini tanı politikası ile mümkün olabileceği ifade edilmiş ve müşterini tanı politikasının sağlam risk yönetiminin önemli bir parçasını oluşturduğunun altı çizilmiştir. Komitenin anılan bildirisinde belirtilen riskler; yasal risk, itibar riski, operasyonel risk ve yoğunlaşma riskidir (<http://www.bis.org/publ/bcbs77.pdf?noframes=1>, 11.10.2010).

2.3.1. Yasal Risk

Basel Komite’nin bildirisinde “davaların, yargılamanın, hatalı sözleşmelerin bankaların operasyonlarını ve konumlarını olumsuz etkilemesi ya da bozması ihtimali” olarak tanımlanan yasal risk, karapara aklama süreci ve bankalar çerçevesinde ele alındığında bankaların karapara aklamayla mücadele bağlamında kendilerine getirilen yükümlülüklerini yerine getirmeme ya da eksik yerine getirme dolayısıyla idari para cezası ya da banka çalışanlarının hapis cezası gibi ciddi cezalarla karşı karşıya kalmasını ifade etmektedir (<http://www.bis.org/publ/bcbs77.pdf?noframes=1>, 11.10.2010). Bu risk kapsamında belirlenen cezalar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin kimi ülkelerde bankaların yükümlülük ihlallerinin süreklilik arz etmesi bankacılık lisanslarının iptal edilmesiyle sonuçlanırken, kimi ülkelerde yalnızca para cezası öngörülebilmektedir (Börekçi, 2008: 73).

Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar ve çalışanları, 5549 sayılı Kanun ve bu Kanun’a dayanılarak yürürlüğe konulan ikincil mevzuat çerçevesinde kendilerine getirilen yükümlülükleri yerine getirmemeleri dolayısıyla adli ve idari yaptırımlara maruz kalacaklardır.⁵

⁵ Bankaların yükümlülüklerinin neler olduğu ve bunlara uymamaları durumunda ne tür yasal risklere maruz kalacakları çalışmamızın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.3.2. İtibar Riski

İtibar riski; Basel Komite'nin bildirisinde "bankanın faaliyetleri hakkında kamuoyunda yanlış izlenim edinilmesi ve sistemin bütününe karşı güvenin kaybedilmesi" olarak tanımlanmıştır (<http://www.bis.org/publ/bcbs77.pdf?noframes=1>, 20.10.2010). Bankalar, güven esasına dayalı olarak faaliyet gösteren mali kurumlar oldukları için, bankanın dürüstlüğü konusundaki kamuoyu görüşü, bir bankanın sahip olacağı en değerli aktiflerden birisidir.

Bankanın faaliyetlerindeki başarısızlığın kamuoyunda itibar kaybına neden olmasının yanında, mevcut yasal düzenlemelere uygun hareket etmemesi de bu kayba neden olabilecektir. Bu bağlamda; özellikle finans sektörünün karapara aklama sürecinde aracı olarak kullanıldığı dikkate alınırsa, bu sektörün en önemli aktörü olan bankaların, denetim birimleri tarafından yapılan incelemesinde mevcut yasal düzenlemelerle kendilerine tanınan yükümlülöklere aykırı hareket ettikleri ortaya çıkarıldığında bankanın gerek yurtiçi ve gerekse yurtdışında var olan imajı zedeleneyecektir (Börekçi, 2008: 71). Bununla birlikte; bizzat suçlularla işbirliği içinde olarak aklama suçunun işlenmesinde fail konumunda olan bankanın, yapılan soruşturma sonucunda söz konusu durumu açığa çıkarıldığında itibarı zedeleneyecek ve maddi kayıplar vermesine yol açacaktır.

İtibar riski bankalar açısından yalnızca ulusal sınırlar içinde geçerli bir risk değildir. FATF tarafından yayınlanan AML/CFT Metodolojisi Belgesi çerçevesinde, üye ölkeler FATF tarafından söz konusu belgede yer alan asgari unsurlar açısından düzenli aralıklarla yerinde değerlendirmeye tabi tutulmakta, yapılan değerlendirmenin sonuçları kendi web sitelerinde özet olarak yayınlanarak duyurulmakta ve tavsiyelere uymayan ölkelere, 40 Tavsiye'nin 21 inci Tavsiyesi'nde belirtilen önlemler uygulanmaktadır. Buna göre, "Mali kuruluşlar, FATF Tavsiyelerini uygulamayan ya da eksik uygulayan ölkelerin vatandaşlarıyla, bu ölkelerin şirketleri ve mali kuruluşları dahil olmak üzere, girecekleri iş ilişkilerine ve işlemlere özel dikkat göstermelidirler." (<http://www.fatf-gafi.org>, 20.10.2010). Ülkenin, FATF Tavsiyelerine uymamaya ya da yeterli olarak uyum göstermemeye devam etmesi halinde ise "ek önlemler" devreye girecektir. Bu çerçevede alınacak ek önlem örnekleri ise şunlardır:

- ✓ Bu ülke ve bölgelerin vatandaşları ve kuruluşlarıyla iş ilişkisi kurulmadan önce, lehdarın kimlik tespitinin yapılmasına yönelik sıkı tedbirlerin uygulanması,
- ✓ İş birliği yapmayan ülke ve bölgeler kapsamındaki ülkelerle gerçekleştirilen mali işlemlerin şüpheli olması daha muhtemel olduğundan, mali işlemlerin sistematik bildiriminin veya konu ile ilgili bildirim mekanizmalarının artırılması,
- ✓ FATF üyesi bir ülkede bankaların şube veya temsilcilik kurma talepleri değerlendirilirken, söz konusu bankanın iş birliği yapmayan bir ülke bankası olduğunun dikkate alınması,
- ✓ İş birliği yapmayan ülke ve bölgelerdeki kuruluşlarla gerçekleştirilen işlemlerin karapara aklama riski taşıyabileceği konusunda, mali olmayan sektör işletmelerinin uyarılması,
- ✓ Bu ülkeden kişilerle iş ilişkilerinin veya mali işlemlerin sınırlandırılması (<http://www.fatf-Gafi.org>, 20.10.2010).

Yukarıdaki tedbirlerden de anlaşılacağı üzere, 21 No.'lu Tavsiye Kararı ülkelere adeta gözdağı vermekte ve ülkenin aklamayla mücadelede isteksiz davranması durumunda belli bazı yaptırımlara maruz kalabileceğini hissettirmektedir. Ülke aleyhinde bildiri yayınlanması, bankacılık sektörü açısından bankanın müşteri tabanının daralmasına ve mali kayıplara maruz kalmasına yol açabilecektir. Bu bağlamda itibarın azalması, vadelerin kısaltılıp faiz oranlarının yükseltilmesi neticesinde, yabancı sermayenin ülkede faaliyet gösteren bankalar tarafından kaynak olarak kullanılması maliyetinin artmasına, ülke bankalarının yurtdışında müşterilerine vereceği muhabir banka hizmetinde daha fazla bürokrasi ve daha fazla zaman kaybı ile karşı karşıya kalmasına neden olabilecektir. Neticede yaşanan bu gelişmeler bildirinin yayınlandığı ülke bankalarının faaliyet ve gelirlerinin olumsuz etkilenmesine yol açarak ülke ekonomisine maddi anlamda zarar verecektir (Börekçi, 2008: 73).

Bu itibarla, Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlemesi Hakkında Kanun'a dayanılarak getirilen yükümlülöklere uyma konusunda gerekli hassasiyeti göstermeleri; gerek yurt içinde ve yurt dışında var olan itibarları açısından ve gerekse de kendi mali tabloları ve daha sonra da ülke ekonomisi açısından son derece önem arz etmektedir.

2.3.3. Operasyonel Risk

Basel Komite'nin bildirisinde operasyonel risk “bankaların programlarındaki uygulama zayıflıkları, etkin olmayan kontrol prosedürleri, müşteri inceleme uygulamalarındaki başarısızlıklar” olarak tanımlanmıştır.

“Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'in” 3 üncü maddesinde yer alan tanıma göre ise operasyonel risk; “Banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçmasından, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket edilememesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar ile deprem, yangın ve sel gibi felaketlerden veya terör saldırılarından kaynaklanabilecek zarar olasılığı” olarak ifade edilmiştir.

Faaliyet riski olarak da adlandırılan operasyonel risk, aklama suçu ile ilgili olarak değerlendirildiğinde bankaların 5549 sayılı Kanun'a dayanılarak getirilen yükümlülükleri tam olarak yerine getirmediğinde ortaya çıkmaktadır. Uyum Programı oluşturma yükümlülüğü kapsamında eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemi oluşturma yükümlülüğüne riayet etmeyen banka yönetimi, uygulamalarındaki aksaklıkları ve banka yönetimindeki zayıflıkları fark etmeyebilecek, böylelikle mevcut hata ve sahtekârlıkları gözden kaçırabilecek, bu suretle bankanın zarara uğramasına ve banka çıkarlarının tehlikeye girmesine neden olabilecektir (ALP, 2005: 6).

Operasyonel risk, bankaya gelen müşteriye bankacılık hizmeti sunmak için gerekli olan kimlik tespitinin yapılmaması ya da sahte kimlikle gelen müşteriye ödeme yapılması, hizmet sunulması gibi örneklerle de somutlaştırılabilmektedir. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün 27 Kasım 2006 tarihli ve kimlik paylaşımı sistemi konulu Genelge'sinde Merkezi Nüfus İdaresi (MERNİS) veri tabanında depolanan kişilerin kimlik bilgileri noter, banka, reasürans ve sigorta şirketleri gibi kuruluşların kullanıma açıldığı kamuoyuna duyurulmuştur. Bu genelge sayesinde bankalar kimlik tespiti hususunda yaşayacakları riskleri minimize etme ve “nüfus cüzdanı doğrulama servisi” üzerinden mümkün olan kontroller ile sahte nüfus cüzdanları nedeniyle yaşanan mağduriyetleri önleme fırsatını yakalamıştır (Börekçi, 2008: 75).

2.3.4. Yoğunlaşma Riski

Basel Komite'nin bildirisinde yoğunlaşma riski daha çok banka bilançosunun aktif tarafıyla ilişkilendirilmiştir. Söz konusu risk bankalara, müşterileriyle yaptıkları kredi sözleşmeleriyle ilgili bilgi sahibi olmalarını, aynı zamanda tek müşteriye veya birbiriyle bağlantılı müşterilere açılacak kredi miktarına da sınırlamalar getirmeyi öngörmektedir. Bu çerçevede bankanın müşterilerinin kim olduğunu ve aralarındaki ilişkileri tam olarak bilmesi yoğunlaşma riskini hesaplaması açısından önem kazanmaktadır.

Yoğunlaşma riski banka bilançosunun pasif tarafından ele alındığında, fonlama riski olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle büyük mevduat sahiplerinin mevduatlarını aniden çekmesi bankanın likiditesine zarar vermekte, bu zarar bilanço açısından küçük olan bankalarda daha ciddi boyutlarda hissedilmektedir. Bu zararı minimize etmek için bankaların mevduat yoğunlaşmalarını iyi analiz etmeleri gerekmekte, bu da mevduat sahiplerinin banka tarafından çok iyi tanınmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle küçük bankalarda bilançonun pasif tarafını yöneten idarecilerin büyük mevduat sahipleri ile yakın ilişkide olmaları ve onların diğer mevduat sahipleri ile olan ilişkilerini bilmeleri yoğunlaşma riskini azaltmak açısından önemli olmaktadır (Börekçi, 2008: 75).

Bankaların yoğunlaşma riskinden kaçınmalarının yolu, yoğunlaşma riski banka bilançosunun ister aktif ister pasif tarafından ele alınsın, müşterilerinin sadece kimliklerini tespit etmelerinden ziyade, onların ticari faaliyetlerini, iş ilişkilerini, kısacası mali profilini bilmekten ve aynı zamanda müşterilerini yakından takip etmekten geçmektedir (Börekçi, 2008: 75).

Çoğu zaman suç gelirlerini aklamak isteyen suçlular, kendileri bizzat bankaya gelip işlem gerçekleştirmekten ziyade bu konuda sicilleri temiz insanları kullanmaktadırlar. Söz konusu hususun önüne geçmek amacıyla 5549 sayılı Kanun'un "Başkası Hesabına İşlem Yapıldığının Beyan Edilmemesi" başlıklı 15 inci maddesiyle bankalar nezdinde veya aracılığıyla yapılacak *kimlik tespitini gerektiren işlemlerde*, kendi adına ve fakat başkası hesabına hareket eden kimsenin, bu işlemleri yapmadan önce kimin hesabına hareket ettiğini yükümlülere yazılı olarak bildirmediği takdirde altı aydan bir yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacağı

belirtilmiştir. Bahsi geçen madde ile bankalar nezdinde başkası hesabına işlem yapmak isteyen kişilere bu durumu bildirim yükümlülüğü getirilmiştir.

Bununla birlikte anılan Kanun’a dayanılarak çıkarılan Tedbirler Yönetmeliği’nin “Gerçek faydalanıcının tanınması ve tüzel kişilere özel dikkat gösterilmesi” başlıklı 17 nci maddesi ile de bankalara, bir başkası hesabına hareket edilip edilmediğini ve işlemin gerçek faydalanıcısının kimliğini tespit etmeleri için gerekli tedbirleri almaları gerektiği belirtilerek kendi adına ve fakat başkası hesabına hareket eden kimselere sorumluluklarını hatırlatmak amacıyla gerekli duyuruları hizmet verdikleri tüm şubelerine müşterilerin rahatça görebileceği şekilde asmaları gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte bankaların hesap açma, kredi verme gibi niteliği gereği devamlılık taşıyan sürekli iş ilişkisi tesisinde, başkası hesabına hareket edilip edilmediğine ilişkin müşterinin yazılı beyanını almaları gerektiği hükme bağlanmıştır. Aynı maddenin 4 üncü fıkrası ile de bankaların sürekli iş ilişkisi kapsamında müşterisi olan bir tüzel kişiliği gerçekte yöneten, kontrolünde veya sahipliğinde bulunduranlar hakkında doğru bilgilere ulaşmak için gerekli tedbirleri almaları gerektiği belirtilmiştir.

Banka nezdinde işlem gerçekleştirmek isteyen ve görünürde birbirinden tamamen bağımsız gibi görünen gerçek kişileri ve tüzel kişileri gerçekte yöneten ve yapılan işlemlerin hepsinin kendi hesabına yapıldığı bir “Bay X” olabilmektedir. Bu durumda etkili bir "müşterini tanı" uygulaması, karapara aklama ile mücadele konusunda bankalara sağladığı katkıların yanı sıra, banka bilançosunun gerek aktif tarafı gerekse pasif tarafı açısından karşı karşıya kalabileceği yoğunlaşma riskini düşürmesine yardımcı olacaktır (Alp, 2005: 7).

2.4. Bankacılık Sektörü Aracılığıyla Gerçekleştirilen Aklama Yöntemleri

Ülkeler tarafından, suç gelirlerini aklamak isteyen suçluların öteden beri en çok kullandığı yöntemlerden biri olan bankacılık sisteminin söz konusu amaç için kullanılmasını engellemek için birçok tedbir geliştirilmesine rağmen, bankalar halen suç gelirlerinin aklanmasında önemli bir mekanizma oluşturmaktadır. Bunun nedeni şüphesiz ki bilişim teknolojisinin gelişmesine paralel olarak bankaların sunduğu ürün

çeşitliliğinin artması ve suç gelirlerinin bir kez finansal sisteme girince birkaç dakika içerisinde çok uzak mesafeleri katederek suçtan ve failden uzaklaşabilmesidir.

Bankacılık yoluyla yapılan aklama çeşitleri sınırsız denilebilecek sayıda olsa da uygulamada sıkça rastlanan aklama yöntemlerine aşağıda yer verilecektir.

2.4.1. Banka Mevduat Hesaplarının Kullanımı Yoluyla Aklama

Yasal sisteme kirli parasını temiz para gibi göstermek amacıyla sokmak niyetinde olan aklayıcı, bankada bir hesap açtırmak ve bu hesabı üzerinden bir takım işlemler gerçekleştirmek durumunda kalabilmektedir. Suçluların hayal dünyası ve bankalar aracılığıyla sunulan hizmetlerin çeşitliliğine bağlı olarak genişletilebilecek yöntemlerden bir kısmı aşağıda sıralanmıştır:

2.4.1.1. Şirinler (Smurfing) Yöntemi

Şirinler yönteminde, suç gelirinin nakit işlem bildirimine konu olmasından kaçınmak amacıyla eldeki fon bildirim limitine yakın tutarlara bölünmekte ve çok sayıda kişi (smurf) tarafından çok sayıda bankaya veya aynı bankanın farklı şubelerine yatırılmaktadır. Söz konusu yöntemle nakit işlem bildirimine takılmadan suç gelirinin finansal sisteme yatırılması amaçlanmaktadır. Örneğin; ABD’de nakit işlem bildirim tutarı 10.000 Dolar olduğu göz önüne alındığında 30 kişi bir banka veya farklı şubelerine 9.000’er Dolar yatırdığında, günde 270.000 Dolar, 10 günde 2.700.000 Dolar yatırılmış olmaktadır. Para bu şekilde finansal sisteme girmiş olmakta (yerleştirme aşaması) ve kasa çekleri, havale veya başka bir finansal işlemle ülke dışına çıkarılabilmektedir (Erol, 2009: 37).

2.4.1.2. Parçalama (Structuring) Yöntemi

Yüksek miktarlı suç gelirini küçük miktarlara bölüp bunları bankaya yatıracak çok sayıda kişiyi (smurfleri) bulmak her zaman mümkün olmayabilir. Bu durumda insan sayısı yerine işlem sayısını artırmak suretiyle nakit işlem bildiriminden kaçınmak mümkün olabilmektedir. Yüksek tutarlı bir işlem küçük tutarlara dayanan çok sayıdaki işlemlere bölünmektedir. Örneğin, 20 milyon Dolarlık bir suç geliri 500’er Dolarlık

40.000 tane işlem yapılmak suretiyle yurtdışına transfer edilerek aklanabilmektedir (www.masak.gov.tr, 23.11.2010).

2.4.1.3. Bankalarda Hayali veya Başka İsme Hesap Açılması Yöntemi

Bankalarda hayali veya başka isme hesap açılması yönteminde ya isim tamamen hayali olarak kullanılmakta ya da başka birisinin ismi kullanılmak suretiyle hesaplar açılmaktadır Birden fazla kişinin isminin kullanılması da söz konusu olabilmektedir. Hayali veya başka isimle hesap açılabilmesi için, finansal kurumun aklayıcılarla işbirliği içinde olması gerekebileceği gibi işlem sırasında kimlik bilgilerini sağlamada finansal kurumun gerekli asgari özeni göstermemesi veya ilgili kurumun yanıltılması da söz konusu olabilmektedir (<http://www.oecd.org/dataoecd/31/29/34043795.pdf>, 22.10.2010).

Hayali ya da başka isim altında hesap açmada amaç, hem suç gelirlerini finansal sisteme sokarken dikkat çekmemek, hem de aklama suçunun işlendiği tespit edilirse geriye yönelik sağlıklı bir inceleme yapılmasını engelleyerek iz sürümünü zorlaştırmaktır. Finansal kuruluşların kara paranın aklandığına ilişkin ipuçlarını ve göstergeleri tespit edebilmeleri için, sadece görünen müşteriye ait bilgileri değil bu müşteriye kullanan asıl faili de bilmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda, şüphelendikleri müşterilerini kendilerine fark ettirmeden kimin adına çalıştıklarını araştırmaları ve işlemlerin gerçek faydalanıcılarını tespit etmek için gerekli tedbirleri almaları gerekmektedir.

2.4.1.4. Başka Şahıslara Ait Hesapların Kullanılması Yöntemi

Para aklayıcıları, kendileri hakkında yapılabilecek muhtemel bir incelemeden kaçınmak için bankalarda daha önce başkaları adına açılmış olan hesapları da kullanabilmektedirler. Sicilleri temiz ve banka tarafından tanınan insanların hesaplarının kullanılması dikkat çekmeyecek ve bu suretle suç gelirleri finansal sisteme dâhil olabilecek, sonrasında da yurt dışına transfer edilerek izinin sürülmesi neredeyse imkânsız hale gelebilecektir.

2.4.2. Transfer Etmek Yoluyla Aklama

Suç gelirlerini aklamak isteyen suçlular, suç gelirlerini resmi otoritelerin gözünden kaçırmak ve gizlemek amacıyla mümkün olduğu kadar çok transfer işlemine girişmektedirler. Zira yapılacak çok sayıda transferle, finansal sisteme bir kez girerek yerleştirme aşamasını başarıyla tamamlamış suç geliri, ayrıştırma aşamasını da geçecek ve izini sürmek neredeyse imkânsız hale gelecektir.

2.4.3. Banka Personelinin Kullanılması Yoluyla Aklama

Organize suç grupları, özellikle küreselleşme akımının görüldüğü 1990'lı yıllardan itibaren, banka ve banka dışı mali kurumlara sızmaya, hatta onları ele geçirmeye çalışmış ve neticesinde de belli bir bölgedeki tüm iş faaliyetlerini kontrolleri altına almaya başlamışlardır (Dursun, 2008: 105). Bu süreçte, banka yöneticileri ve işlemleri gerçekleştiren banka çalışanları yoğun olarak kullanılmaktadır (<http://www.oecd.org/dataoecd/31/29/34043795.pdf>, 22.10.2010).

Suç gelirini aklamak amacıyla finansal sisteme sokmak niyetinde olan aklayıcı, ekonomik profiliyle orantılı olmayan tutarda parayı açtırdığı hesaba yatırmasına aklayıcıyla iş birliği içinde olan banka görevlisinin şüpheli işlem bildiriminde bulunmayarak göz yumması ile aklama işlemi başarı ile gerçekleşmiş olmaktadır. Aklayıcılar için en zor aşama olan yerleştirme aşamasında, işlemleri gerçekleştirme konusunda imza yetkisine sahip personelle yardımlaşma halinde olunması aklayıcılar için bulunmaz fırsattır. Bir kez finansal sisteme girince, çok kısa süre içinde izini kaybettirebilen suç gelirlerinin yerini tespit etmek neredeyse imkânsız hale gelebilmektedir.

2.4.4. Oto Finans Borç (Loan-back) Yöntemi Yoluyla Aklama

Oto finans borç yönteminde mevcut finans kurumları vasıtasıyla, off-shore merkezine ulaştırılan suç geliri sahibine kredi olarak geri dönmektedir. Örneğin; suç geliri aklayacak kişi X off-shore merkezine gider ve suç gelirini burada faaliyet gösteren A bankasına yatırır (daha sonra bu parayı bir başka ülkedeki B bankasına da aktarabilir). Daha sonra kendi ülkesindeki C bankasına başvurarak A (veya B

bankasındaki) hesabını teminat göstermek suretiyle kredi talebinde bulunur. C bankası bu krediyi kendisine verir. Aklayıcı aldığı kredi ile istediği yatırımı yapar (Otel alabilir vs). Kredisini C bankasına geri ödemez. C bankası da bu kişinin teminat gösterdiği A (veya B) bankasındaki parasını haciz eder ve yurda getirir. Böylece bu kişinin suç geliri otel veya bir başka yatırım şeklinde aklanmış olarak ortaya çıkmaktadır. (www.masak.gov.tr., 26.10.2010).

2.4.5. İnternet Bankacılığı Yoluyla Aklama

Elektronik bankacılık; maliyetlerin düşürülmesi, bilgi toplumunun taleplerinin karşılanması, teknolojik rekabet üstünlüğü kazanılması, stratejik ve taktik seviyede etkin karar verilmesi gibi amaçlar göz önünde bulundurularak, günün teknolojik olanaklarının, bankacılık faaliyetleri için uygulanması ve geliştirilmesi sonucunda elde edilen ürün ve hizmetlerdir (Biçer, 2006: 47).

Elektronik bankacılık hizmeti genel olarak; ATM'ler, kredi kartları, call centerlar ve internet aracılığıyla yapılmaktadır. Ancak, bunların içinde en yaygın olanı ATM ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen internet bankacılığıdır. Çünkü kişilerin ya da kurumların internet bankacılığından yararlanabilmesi için bir hesabı olması ve buna bağlı bir bankamatik kartının olması gerekir (Yakar, 2009: 109).

İnternet bankacılığının suç gelirlerinin aklanmasını mümkün kılmasının sebepleri olarak:

- ✓ İnternet vasıtasıyla erişim kolaylığı
- ✓ İşlemlerin hızlı gerçekleşmesi
- ✓ İşlemlerin gizli olması
- ✓ İşlemlerin yüz yüze gerçekleşmemesi

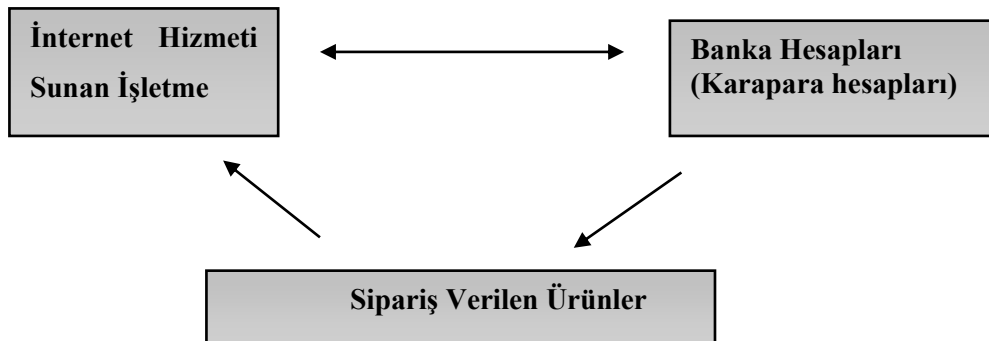
gibi faktörleri saymak mümkündür (www.worldbank.org, 26.10.2010).

Sayılan faktörler, mali hizmetlerin etkinliğini pozitif yönde arttırsa ve bu hizmetlerin maliyetini azaltıyor gibi görünse de, bankaların müşterilerinin kimlik tespiti yapmasını, tanımasını ve müşterilerinin hesaplarını ve işlemlerini izlemesini zorlaştırmaktadır.

Bir banka ile müşteri arasında kurulacak iş ilişkisinin ilk aşamasında potansiyel bir risk bulunmaktadır. Bankanın ilişki kurduğu gerçek kişinin gerçekten o kişi olup olmadığını, tüzel kişi ise gerçekte böyle bir tüzel kişinin mevcut olup olmadığını ve o tüzel kişinin faaliyet alanını tespit etmesi gerekmektedir. Mevcut bir hesap üzerinden internet aracılığıyla yapılan işlemlerde banka görevlileri ile yüz yüze temas olmadığı için örneğin hesap sahibi dışındaki kişilerin hesap üzerinden işlem yapması gibi durumlarda yapılan olağan dışı veya şüpheli işlem kolaylıkla tespit edilememektedir. Bankalar en ileri yazılım teknolojileri ile donatılsalar bile söz konusu bankaların internet üzerinden yapılan işlemleri etkin bir şekilde gözetlemeleri mümkün olamamaktadır (<http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/29/36/34038090.pdf>, 25.11.2010).

İnternet aracılığıyla yapılan karapara aklama yöntemlerinden birisi, internet aracılığıyla ödeme hizmetleri sunan bir şirket kurmaktır. Karapara aklayıcısı bu şirketi kullanır ve suç kaynaklı gelirlerinin yani karaparalarının bulunduğu ve kendi kontrolünde olan ve belki de offshore merkezlerindeki hesaplarla bağlantılı kredi kartlarını, şirketten ürün satın alıyormuşçasına internetten sipariş vermek suretiyle kullanarak bu şirketin hesabını şişirir. Bu durumda aklayıcının şirketi, satılan ürün karşılığında faturayı kredi kartı veren şirketler adına keser. Dolayısıyla karapara aklayıcı karaparalarını kurduğu şirket hesabına aktarabilecek ve elde edilen paranın satılan ürün karşılığında elde edildiğini belirtecektir (<http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/29/36/34038090.pdf>, 25.11.2010).

Şekil 1: İnternet Hizmeti Sunan İşletme ve Karapara Aklama

2.4.6. Kıyı bankacılığı (Off-shore banking) Yoluyla Aklama

Kıyı bankacılığı için yaptıkları işlemler ve kurulu oldukları yerler baz alınarak çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Bunlar özetle, ülke dışından sağlanan fonların yine ülke dışında kullandırılmasını amaçlayan ve ülkede bankacılık sektörü için düzenlenmiş her türlü yasa ve yönetmeliklerin dışında kalan bir tür bankacılık; dıştan dışa bankacılık, bir tür serbest bölge bankacılığı olarak ifade edilebilmektedir (Erol, Fındıkçı, 2001: 6).

Kıyı bankaları özel bir banka olmayıp, temel olarak diğer bankalar gibi mevduat toplamakta, kredi vermekte ve güvene dayalı işlemler (fiduciary) yapmaktadır. Kıyı bankalarını diğer bankalardan ayıran özellikler şöyle sıralanabilmektedir:

- ✓ Kıyı bankaları bulundukları ülkede geçerli olan para birimi dışındaki bir para birimi ile işlem yapar.
- ✓ Şart olmamakla birlikte esasen yerleşik olmayan kişiler ve kurumlarla işlem yapar.
- ✓ Genellikle yurtiçi finans piyasasının tabi olduğu yasaların sınırlamaların ve kontrollerin çoğundan muaftır.
- ✓ Çok sıkı biçimde sır saklama ilkesi uygulanmaktadır.
- ✓ Faiz oranlarının belirlenmesinde serbestlik söz konusudur.
- ✓ Belli bir likidite, disponibilitate oranı uygulanmaması, munzam karşılık yatırılmaması söz konusudur.
- ✓ Gelir ve kurumlar vergisi ya hiç alınmamakta veya çok düşük miktarlarda alınmaktadır.
- ✓ Bankaların müşterilerine ödeyecekleri faizden veya interbank işlemlerinden doğacak faizlerden stopaj kesilmemekte, yurtiçi bankaların tabi olduğu kambiyo sınırlamalarına tabi tutulmamaktadır (www.masak.gov.tr., 27.10.2010).

Kıyı bankası ülkelerinde mevcut finansal kuruluşlar veya paravan şirketler aracılığı ile loan-back veya fonların fiziki transferi gibi yöntemlerle kara para aklanabilmektedir. Çünkü sır saklama yükümlülüğü nedeniyle bankalar ve paravan şirketlerin ortaklık yapıları hakkında bilgi edinilememektedir.

Karapara aklamanın ilk aşaması olan yerleştirme aşaması genellikle kıyı bankacılığı kullanılarak yapılmaktadır. Çünkü karapara aklamanın bu bankalarda yakalanması riski hemen hemen hiç bulunmamakta ve finansal sisteme bu fonlar rahatlıkla girebilmektedir (Güçlü, 2009 s. 9).

2.4.7. Muhabir Bankacılık Yoluyla Aklama

Muhabir bankacılık, bir banka tarafından başka bir banka için, fonların transfer edilmesi, dövizlerin değişimi veya diğer mali işlemlerin yapılmasını sağlayan bankacılık türüdür. Muhabir bankalar, muhatap bankalarına bir ya da birden fazla para biriminde vadeli ve vadesiz mevduat hesabı açılması, uluslararası fon transferi yapılması, çeklerin paraya çevrilmesi, muhabir hesaplar aracılığıyla ödeme yapılması ve kambiyo hizmetleri gibi yönetim hizmetleri verilmesi imkânı sunmaktadırlar (http://hsgac.senate.gov/psi_finalreport.pdf, 26.10.2010).

Muhabir bankacılık doğası gereği karapara aklamaya karşı savunmasız bir bankacılık türüdür. Gerçekten de paravan bankalar ile kıyı mali merkezleri ve işbirliğine yanaşmayan bölge ve ülkelerin bankaları; yasal ve meşru amaçlar için tesis edilmiş olan muhabir bankacılık ilişkisi için büyük bir risk ve tehdit oluşturmaktadır (http://www.ctif-cfi.be/doc/nl/typo_ctif_cfi/NL1077GB.pdf, 26.10.2010). Bu bankalardan bazılarının suç faaliyeti ile ilişkisi olabileceği gibi, müşterilerinden bazılarının da suç faaliyeti ile ilgisi olabilir ya da müşterileri karapara aklamaya mücadele önlemlerinin alınmadığı ülkelerde bulunan bankaların müşterileri de olabilir.

Bu yolla karapara aklama faaliyetinde, karapara aklayıcı örneğin kendi ülkesinde göstermelik bir ihracat firması kurar. Karşı ülkedeki ithalatçı firma ile aralarında sözleşme yaparlar. İhracatçı mala ilişkin vesaiki bankasına ibraz eder. Söz konusu mal gerçek değerinin çok üzerinde gösterilmiş bir maldır. İthalatçı firma da bunu bilmektedir. Ancak amaç mal alım satımı gerçekleştirmek değil kara para aklamaktır. Daha sonraki aşamalarda, vesaik tahsil talimatı ile birlikte ithalatçının bankasına (Muhabir Banka) gönderilir. İthalatçının bankası vesaik bedeli olan karaparayı ithalatçı firmadan tahsil eder ve vesaik ithalatçıya teslim edildikten sonra vesaik bedeli ihracatçı bankaya transfer edilir. İhracatçının bankası mal bedeli olarak gözüken karaparayı ihracatçıya öder. Böylelikle, söz konusu paranın kaynağına ilişkin sorulabilecek

muhtemel bir soruya mal satım karşılığında elde edildiği cevabı verilecektir (Kalem, 2001: 67).

Muhabir bankacılık yurt dışındaki karaparanın yurt içine getirilmesinde kullanılabilecek bir yöntemdir. Aynı zamanda muhabir bankalarda açılan hesaplar mal alım satımı amacıyla kullanıldığından dolayı pek dikkat çekmeyecek nitelikte olan hesaplardır (Kalem, 2001: 67).

Muhabir banka, diğer banka müşterisi adına işlem yaptığından dolayı muhabir bankacılık ilişkisi doğası gereği dolaylı bir ilişkidir. Bu itibarla, muhabir banka, hizmet sunduğu kişi ve şirket adına ilk elden bilgi sahibi olmadığından sorumlu bankanın müşterisi için sahip olduğu bilgiyle yetinmek durumunda kalacaktır. Böylelikle, sorumlu bankanın karapara aklamayla mücadelede gevşek bir durum takındığı durumlarda, muhabir bankanın kendi başına karapara aklamayı önleme yönünde göstereceği tüm çaba da yetersiz kalacaktır (Dursun, 2008: 108)

2.4.8. Özel Bankacılık Yoluyla Aklama

Özel bankacılık, müşterilerin varlıklarının kişilerin belirlediği risk ve limitlere göre özel olarak yönetilmesidir. Banka, müşterinin profilini belirleyerek onun ihtiyaç ve yatırım tercihlerine göre kişiye özel alternatif ürünler sunar. Özel bankacılıkta genelde 250.000.-TL üstü varlığa sahip müşteri kitlesi hedeflenmekle beraber son dönemde faiz oranlarının düşmesiyle birlikte bazı bankalar varlığı 250.000.-TL altında olan müşterileri için de özel bankacılık hizmeti vermeye başlamışlardır (<http://www.tuketicifinansman.net/>, 26.10.2010).

Özel bankacılık hizmeti sunulan müşteriler, diğer müşterilere oranla bankaların daha fazla güven duyduğu ve haklarında çok fazla araştırma yapılmasını gerekli görmediği müşterilerdir.

Karapara aklayıcıları ve siyasal yolsuzluklara bulaşmış kimseler, özel bankacılık hizmetlerini, kendileri, aileleri, yakın arkadaşlarının kirli kazançlarını karmaşık mali süreçlere tabi tutarak aklayan ve böylece ileri derecede koruma sağlayan bir düzenek olarak görmekte ve istismar etmeye çalışmaktadırlar. Özel bankacılık hizmetlerini sunanlar, müşteri hakkında yeterli ve derin bilgiye sahip olamasalar da malvarlıklarının

korunması ve değerlendirilmesi ile yatırım konularında müşterilerine yardımcı olduklarından, iyi niyetli olarak, gerçek sahibinin ismi gizli tutulan paravan şirket kurabilmekte, politik yolsuzluklara bulaşmış kişiler ile karapara aklayıcıları iyi niyetle kurulmuş bulunan söz konusu şirketleri istismar ederek karapara aklama faaliyetlerine girişebilmektedirler. Ayrıca; özel bankacılık sisteminde, profesyonel aracı adına ve müşteri hesabına hesap açılma olanağının bulunması aklayıcılar için bulunmaz bir fırsat oluşturmaktadır (http://www.ctif-cfi.be/doc/nl/typo_ctif_cfi/NL1077GB.pdf, 26.10.2010).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKLAMAYLA MÜCADELEDE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE YÜKLENEN YÜKÜMLÜLÜKLER

3.1. Genel Olarak

Aklama suçu ile mücadelede daha önce de ifade edildiği gibi iki tür evreden bahsedilebilmektedir. Bunlardan ilki bastırıcı tedbirlerin uygulandığı; aklama suçu oluşuktan sonra suçun, faillerinin ve suç gelirinin tespitine ve gerekli delillerin toplanarak adalete teslimine yönelik çalışmaların yapıldığı evredir. Kısaca suç oluşuktan sonra suçun tüm yönleriyle tespitine ve suç gelirinin müsadereesine yönelik yapılan çalışmalar bastırıcı tedbirler kapsamında değerlendirilmektedir.

İkinci olarak, en az bastırıcı tedbirler kadar belki bunlardan bile daha çok önem arz eden önleyici tedbirlerin alındığı ve uygulandığı evredir. Önleyici tedbirler, adından da anlaşılacağı gibi, aklama suçunun oluşumunu engellemek amacıyla alınması gereken tedbirlerdir. Önleyici tedbirlerin eksiksiz uygulanması ile birlikte, aklama suçunun işlenmesinin caydırıcılığı ortadan kalkabileceği gibi bir şekilde suçun işlenmesi halinde, bastırıcı tedbirler kapsamında yapılacak araştırma ve incelemeye dayanak teşkil eden bilgi ve belgeler daha kolaylıkla sağlanabilmektedir. Bu anlamda önleyici tedbirlerin tam ve eksiksiz olarak uygulanması, hem aklama suçunun oluşmasını engelleyebilmekte hem de oluşan suçun tespitini sağlamaktadır (Aydın, 2008: 66).

Özellikle bankalar üzerinden gerçekleştirilen aklama faaliyetlerinde, tespiti belli bir uzmanlığı ve teknik altyapıyı gerektiren çok sayıda karmaşık işlem kullanıldığından, aklama suçunun soruşturulmasına ve önlenmesine dair yapılan çalışmalarda bankalardan elde edilecek bilgi ve belgelerin doğru ve eksiksiz bir biçimde sağlanması büyük önem arz etmektedir.

3.2. 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ve İkincil Düzenlemeler Kapsamında Bankalar

Suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi ile mücadelede hayati öneme haiz olan önleyici tedbirleri yerine getirmekle mükellef olanlar 4208 sayılı Kanun ve 5549 sayılı Kanun'da "Yükümlü" olarak adlandırılmıştır. 5549 sayılı Kanun'un 2 nci maddesinde yükümlüler faaliyet konularına göre belirlenmiştir. Buna göre; yükümlüler, "Bankacılık, sigortacılık, bireysel emeklilik, sermaye piyasaları, ödünç para verme ve diğer finansal hizmetler ile posta ve taşımacılık, talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenler; döviz, taşınmaz, değerli taş ve maden, mücevher, nakil vasıtası, iş makinesi, tarihi eser, sanat eseri ve antika ticareti ile iştigal edenler veya bu faaliyetlere aracılık edenler ile noterler, spor kulüpleri ve Bakanlar Kurulunca belirlenen diğer alanlarda faaliyet gösterenler" olarak sayılmıştır.

Söz konusu Kanun'a dayanılarak çıkarılan ve 09.01.2008 tarih ve 26751 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik⁶ ile yükümlüler;

- ✓ Bankalar,
- ✓ Bankalar dışında banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz kuruluşlar,
- ✓ Kambiyo mevzuatında belirtilen yetkili müesseseler,
- ✓ Ödünç para verme işleri hakkındaki mevzuat kapsamındaki ikrazatçılar, finansman ve faktoring şirketleri,
- ✓ Sermaye piyasası aracı kurumları, vadeli işlemler aracılık şirketleri ve portföy yönetim şirketleri,
- ✓ Yatırım fonu yöneticileri,
- ✓ Yatırım ortaklıkları,
- ✓ Sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri ile sigorta ve reasürans brokerları,

⁶ Tezimizin ilerleyen bölümlerinde söz konusu Yönetmelik Tedbirler Yönetmeliği olarak anılacaktır.

- ✓ Finansal kiralama şirketleri,
- ✓ Sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde takas ve saklama hizmeti veren kuruluşlar,
- ✓ Saklama hizmeti ile sınırlı olmak üzere İstanbul Altın Borsası Başkanlığı,
- ✓ Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü ile kargo şirketleri,
- ✓ Varlık yönetim şirketleri,
- ✓ Kıymetli maden, taş veya mücevher alım satımı yapanlar,
- ✓ Cumhuriyet altın sikkeleri ile Cumhuriyet ziynet altınlarını basma faaliyeti ile sınırlı olmak üzere Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü,
- ✓ Kıymetli madenler borsası aracı kuruluşları,
- ✓ Ticaret amacıyla taşınmaz alım satımıyla uğraşanlar ile bu işlemlere aracılık edenler,
- ✓ İş makineleri dâhil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım satımı ile uğraşanlar,
- ✓ Tarihi eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanlar,
- ✓ Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye Jokey Kulübü ve Spor Toto Teşkilat Başkanlığı dâhil talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenler,
- ✓ Spor kulüpleri,
- ✓ Noterler,
- ✓ Savunma hakkı bakımından diğer kanun hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 35'inci maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki işlerden taşınmaz alım satımı, şirket, vakıf ve dernek kurulması, idaresi ve devredilmesi gibi işlerle sınırlı olmak üzere serbest avukatlar,
- ✓ Bir işverene bağlı olmaksızın çalışan serbest muhasebeci, serbest muhasebeci mali müşavirler ile yeminli mali müşavirler,
- ✓ Finansal piyasalarda denetim yapmakla yetkili bağımsız denetim kuruluşları

ile bunların şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimleri olarak sayılmıştır.

Görüldüğü üzere, gerek 5549 sayılı Kanun'da gerekse de Tedbirler Yönetmeliği'nde bankalar açıkça yükümlü olarak tanımlanmış ve kendilerine aklama suçuyla mücadele kapsamında müşterilerinin tanınması, şüpheli işlemlerin bildirilmesi,

eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri ile diğer tedbirlerin oluşturulması, yetkili birimler tarafından talep edilen bilgi ve belgelerin verilmesi, devamlı bilgi verilmesi, belgelerin muhafaza edilmesi ve yetkili birimler tarafından talep edildiğinde ibraz edilmesi yükümlülükleri yüklenmiştir.

3.2.1. Müşterinin Tanınmasına İlişkin Esaslar

Aklama suçuyla mücadelede uluslararası düzenlemelere bakıldığında önleyici tedbirlerin başında müşterinin kendisine ve işlemlerine azami özen ve dikkat gösterilmesi ile müşterinin tanınması prensibinin (Customer Due Diligence -Know Your Customer) geldiği görülmektedir.

Müşterinin tanınması prensibinin gerektirdiği tedbirler;

- ✓ Kimlik tespiti yapmak ve kimlik bilgilerini güvenilir, geçerli belge, veri ya da bilgiler kullanarak teyit etmek,
- ✓ Finansal işlemlerden nihai yararlanıcı konumunda olan kimselerin (lehdarın) kim olduğunu belirlemek ve lehdarın kimliğini tespit etmek,
- ✓ Tüzel kişiler ve ortaklıklarda mülkiyetin kime ait olduğunu veya bunların kontrolünün kimlerin elinde olduğunu belirlemek,
- ✓ Tesis edilmek istenilen işlemin türü ve gerçekleştirme amacı hakkında bilgi edinmek,
- ✓ Yapılan işlemin, finansal kuruluşun müşterisine, işine, risk profiline ve gerektiğinde fon kaynaklarına dair bilgiler ile uyumlu olmasını sağlamak bakımından müşteri konusundaki takip ve incelemeyi iş ilişkisi ve işlem süresince sürdürmek,

olarak sıralanmıştır.

Aklama suçuyla mücadele açısından, bankanın müşterisi hakkında tatmin edici bir bilgiye sahip olması ve bu bilginin kullanılması diğer tüm tedbirlere temel oluşturacak niteliktedir (MASAK-TBB, 2003: 24).

3.2.2. Şüpheli İşlem Bildirimi Yükümlülüğü

5549 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesine göre yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işlemlere konu malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheyi gerektirecek bir hususun bulunması halinde bu işlemlerin yükümlüler tarafından MASAK Başkanlığına bildirilmesi zorunlu tutulmuştur.

Tedbirler Yönetmeliği'nin 27 nci maddesinin 2 inci fıkrasında ise, şüpheli işlemlerin bankalar tarafından tutar gözetilmeksizin bankalarda bulunan uyum görevlisi tarafından MASAK Başkanlığına bildirileceği belirtilmiştir.

Bankalar nezdinde yapılmak istenen veya yapılmış işlemlerin şüpheli işlem tiplerine uygunluğu değerlendirilirken Tedbirler Yönetmeliği'nde yer alan müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar göz önünde bulundurulmalı ve değerlendirme müşteri ve işlem bazında yapılmalıdır. Bir başka deyişle, işlemin şüpheli olup olmadığı değerlendirilirken; müşterinin ekonomik profili ve faaliyet hacmi, işlemin niteliği ile müşterinin bilinen faaliyetleri kapsamında veya faaliyeti ile orantılı olup olmadığı veya kimlere menfaat sağladığı, sektörün özellikleri ve daha önceki tecrübeler gibi hususların da dikkate alınması gerekmektedir. Yapılmak istenen işlemin uluslararası niteliğinin bulunması durumunda, bu işlemin müşterinin işinin bir parçası olup olmadığına da dikkat edilmesi gerekmektedir.

Şüpheli işlem kavramında geçen işlem ifadesi tek bir işlem ile sınırlı olmayıp, şüphe veya şüpheyi gerektiren makul bir sebebin olup olmadığı, gerektiğinde birden çok işlem bir arada ele alınmak suretiyle de değerlendirilebilir. Örneğin tek tek bakıldığında şüphe arz etmeyen bir dizi havale işlemi, birlikte değerlendirildiğinde şüphe arz edebilmektedir.

6 sıra No.lu MASAK Genel Tebliği'nde bankaların faaliyet alanları ve bu alanlarda gerçekleştirilen işlemlerin özellikleri de dikkate alınmak suretiyle, bankalar için şüpheli işlem tipleri belirlenmiştir (**Ek:1**). Belirlenen şüpheli işlem tipleri rehber mahiyetinde olup, şüphe veya şüpheyi gerektirecek makul bir sebebin olup olmadığının değerlendirilmesinde bankalara yardımcı olması amaçlanmıştır. Bu nedenle bankaların, şüpheli işlemlerin tespitinde kendilerini ekte belirlenen şüpheli işlem tipleri ile

sınırlandırmamaları; şüphe doğuran işlem, sayılan tiplerden herhangi birine uymasa dahi şüpheli işlem bildirim formu **(Ek:2)** doldurmak suretiyle MASAK Başkanlığına şüpheli işlem bildiriminde bulunmaları gerekmektedir.

Bankalar, yurt dışındaki merkezlerine veya şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimlerine, müşterisi hakkında şüpheli işlem bildiriminde bulunduğu dair hiçbir şekilde bilgi veremeyeceklerdir.

4208 sayılı “Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun” ve 5549 sayılı “Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun” kapsamında kendisine şüpheli işlemleri bildirim yükümlülüğü yüklenen bankalar, 24 tane yükümlü grubunun içinde aşağıdaki tabloda yer alan şüpheli işlem bildirim sayılarıyla aklama suçuyla mücadele konusunda yetkili otoritelere hayati önemi haiz destek sunmaktadırlar.

Tablo:1 Şüpheli İşlem Bildirimi Sayıları ve Kaynaklarına Göre Dağılımı

Şüpheli İşlem Bildirimleri (ŞİB)	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bankalar	351	1133	2903	4889	9480	9968
Aracı Kurumlar	1	7	40	9	168	28
Finansman, Faktoring ve Finansal Kiralama ve Yatırım Şirketleri	-	-	-	15	32	70
Sigorta ve Emeklilik Şirketleri	-	-	3	10	129	148
Noterler	-	-	-	1	6	1
Posta ve Kargo Şti.	-	-	-	-	6	25
Yetkili Müesseseler (Döviz Bürosu)	-	-	-	-	2	11
Toplam	352	1.140	2.946	4.924	9.823	10.251

Kaynak: MASAK 2010 yılı MASAK Faaliyet Raporu

Örnek: “Yabancı uyruklu Bay Alex, İtimat Bankası’nın İstanbul Şubesi nezdinde 01.05.2008 tarihinde hesap açtırır ve Banka’ya “Laleli’den bavul ticareti kapsamında aldığı malları ülkesinde sattığı” bilgisini verir. Bay Alex’in açtırdığı hesapta az sayıda işlem gerçekleşirken, şahsa “isme havale yöntemi” ile farklı ülkelerde bulunan çok sayıda kişiden para gönderilir. İtimat Bankası bünyesinde; Bay Alex’in hesap ve havale

hareketleri, transfer mesajı örnekleri, pasaport fotokopisi ve müşteri bilgi formu araştırılır. Müşterinin bankacılık işlemlerinin, hesap açtırırken verdiği bilgilerle uyumsuzluk göstermesi ve şahsa gelen tutarların yüksek miktarlara ulaşması üzerine İtimat Bankası MASAK'a 15.09.2008 tarihinde Şüpheli İşlem Bildiriminde bulunur.

Şüpheli işlem bildiriminde bulunulduktan kısa bir süre sonra 10.11.2008 tarihinde, Bay Alex'in kardeşi Bay Harry bankanın İstanbul Şubesi nezdinde hesap açtırır ve Şube yetkililerine kardeşi Bay Alex'in hesaplarında oluşan tutarları vekaletname ile çekmek istediği bilgisini verir. Banka görevlileri vekaletnameyi tetkik ettiklerinde Bay Alex'in vekaletnameyi cezaevinden verdiğini görürler. Banka yetkilileri tarafından Bay Harry'e kardeşi sorulduğunda önce memlekette olduğunu daha sonra iftiraya uğradığı için cezaevinde bulunduğuna ilişkin birbiriyle tutarsız bilgiler verir.

Banka; şahsın kimlik bilgileri, vekaletname örneği ve müşteri bilgi formu örneği ile birlikte 15.11.2008 tarihinde, MASAK'a ilave şüpheli işlem bildiriminde bulunur. MASAK bünyesinde konuyla ilgili olarak 5549 ve 5237 sayılı Kanunlar kapsamında yapılan araştırmalarda,

- Bay Alex'in, göçmen kaçakçılığı ve iki kişinin ölümüne neden olmak suçları nedeniyle 01.11.2008 tarihinde mahkeme kararıyla tutuklanarak cezaevine konulduğu,
 - 29.10.2008 tarihinde gerçekleşen "göçmen kaçakçılığı" faaliyeti ve "ölüme sebebiyet verme" fiilleri nedeniyle Mahkeme tarafından 29.10.2009 tarihinde toplam 13 yıl hapis cezasına mahkûm edildiği bununla birlikte kardeşi Bay Harry'nin ise sabıka kaydının bulunmadığı,
 - Bay Alex'in İtimat Bankasından 01.05.2008-30.10.2008 tarihleri arasında, adına gelen çok sayıda havaleyi tahsil ettiği,
 - Bay Harry'nin, Bay Alex'in tutuklu sıfatıyla düzenlediği vekâletname ile 5 ay daha Bay Alex adına gelen havaaleleri tahsil işlemlerine devam ettiği,
 - Şahısların, hesapları dışında 2008-2009 yılında adlarına gelen 186 adet havalenin bulunduğu
- tespit edilmiştir.

Şahısların adlarına ve hesaplarına gelen havalelerle ilgili araştırmalar derinleştirildiğinde;

- *Havalelerin toplam tutarının 89.524 EUR-101.554 USD olduğu,*
- *Havalelerin çoğunun Avrupa’da bulunan 17 farklı ülkede ikamet eden farklı kişiler tarafından yapıldığı,*
- *Bay Alex ve Bay Harry’nin; yurtdışından gelen havale tutarlarının bir kısmını nakit olarak çekerek yurt içinde bulunan muhtelif kişilere transfer ettikleri,*
- *50.668 Dolar ve 3.300 Euro tutarında bir parayı ise kendileri ile aynı soyadını taşıyan ve yurt dışında bulunan kişilerin hesaplarına transfer ettikleri anlaşılmıştır.*

Araştırmalar sonucunda: yabancı uyruklu Bay Alex ve Bay Harry’nin Türkiye’de herhangi bir kayıtlı ticari faaliyetleri bulunmamasına karşın süreklilik arz eden yurtdışı ve yurtiçi para transferleri gerçekleştirmeleri, Bay Alex hakkında göçmen kaçakçılığı suçundan mahkumiyet kararı bulunması ve konuyla ilgili düzenlenen iddianamede göçmen kaçakçılığı faaliyetinin parasal işlemlerinin Bay Alex tarafından yapıldığının belirtilmesi hususları birlikte değerlendirildiğinde; İtimat Bank nezdinde gerçekleşen para transferlerinin suç geliri olduğu, Bay Alex ve Bay Harry tarafından “göçmen kaçakçılığı” suçundan elde edilen gelirlerin yurtdışına transfer edilmek suretiyle aklandığı sonucuna varılmıştır. Konu, gereği yapılmak üzere Cumhuriyet Savcılığına intikal ettirilmiştir” (Elieyioğlu, 2010: 100).

Yukarıdaki örnekte; yabancı uyruklu bir şahsın, banka nezdinde gerçekleştirdiği işlemlerinin müşterinin tanınması kapsamında alınan bilgiler ile orantılı olmaması üzerine şüpheli görülerek MASAK’a bildirilmesiyle başlayan, sonrasında bankadan elde edilen diğer belgelerle birlikte derinleştirilen ve sonucunda da aklama suçu işlendiği gerekçesiyle savcılığa suç duyurusunda bulunulan bir örnek olay anlatılmış ve bankaların aklama suçuyla mücadeledeki rollerinin altı çizilmiştir.

3.2.2.1. Bildirimlerin Gizliliği

Tedbirler Yönetmeliği’nin 29 uncu maddesinde, şüpheli işlem bildirimlerinin gizliliği hususu düzenlenmiştir. Söz konusu maddede, bankaların, MASAK

Başkanlığına şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğuna veya bulunulacağına dair, *yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanlarına* ve yargılama sırasında *mahkemelere* verilen bilgiler dışında, işleme taraf olanlar dâhil olmak üzere hiç kimseye bilgi veremeyeceği, söz konusu gizlilik yasağının şüpheli işlemi MASAK Başkanlığına bildiren kişi, kurum ve kuruluşlar veya bu kimselerin işlemi fiilen yapan ve yöneten mensupları veya bunların kanuni temsilcileri ve vekillerinin yanı sıra şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğuna herhangi bir şekilde vakıf olan diğer personeli de kapsadığı, uyum görevlisi tayin edilen yükümlülerde, uyum görevlisine yapılan dâhili bildirimlerin de gizlilik kapsamında olacağı, şüpheli işlem bildirimlerini elektronik ortamda gerçekleştiren uyum görevlilerinin, sisteme erişimi sağlayan her türlü ortamdaki kart, şifre ve sair bilgi ve araçları kimseye veremeyeceği belirtilmiştir.

Yönetmeliğin açık hükmünden de anlaşıldığı üzere banka tarafından bir kişi hakkında şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğu bilgisi yalnızca yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanlarına ve yargılama sırasında mahkemelere verilebilmektedir. Bu itibarla, *aklama suçu incelemesi yapan denetim elemanlarına* veya *soruşturma yürüten savcılara* şüpheli işlem bildirim bilgisi verilememektedir.

Her ne kadar Yönetmelik, bildirimde bulunulduğu bilgisinin verilebileceği grubu sınırlı tutmuş olsa da bir banka uyum görevlisinin, banka müfettişinin talebi halinde, bir kişi hakkında MASAK'a şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğu bilgisini banka müfettişine verebileceği düşünülmektedir. Zira bankaların uyum programı oluşturmak yükümlülüğü kapsamında iç denetim yükümlülükleri vardır. İç denetimden, 5549 sayılı Kanun ve ikincil mevzuat kapsamında bankalara getirilen yükümlülüklerin, banka tarafından yerine getirilip getirilmediğinin denetimi anlaşılmaktadır. Uyum görevlisinin görevlerinden bir tanesi de banka nezdinde veya aracılığıyla yapılan veya yapılmak istenen şüpheli işlemleri MASAK'a bildirmektir. Bu yükümlülüğe uygun hareket edilip edilmediğinin denetimini yapacak olanlar da banka müfettişleridir. Bu nedenle, banka müfettişlerinin denetimleri sırasında uyum görevlisinden MASAK'a yapılan bildirimler hakkında bilgi alabileceği değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, Tedbirler Yönetmeliği'nde şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunun gizli tutulması yükümlülüğünün muhatapları sayılırken "...ŞİB'de bulunulduğuna vakıf olan diğer kimseler" gibi genel bir ifade de yer almakta

olduğundan banka müfettişleri de söz konusu gruba girmekte ve banka müşterileri hakkında şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğu bilgisini saklamaları gerekmektedir (Sağlık, 2006: 171).

3.2.2.2. Yükümlülerin Korunması

5549 sayılı Kanun'un "Yükümlülerin Korunması" başlıklı 10 uncu maddesi ile şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü de dâhil olmak üzere, 5549 sayılı Kanun gereğince, yükümlülüklerini yerine getiren gerçek ve tüzel kişilerin hiçbir şekilde hukuki ve cezai bakımdan sorumlu tutulamayacakları hüküm altına alınmıştır. Başka bir ifadeyle; şüpheli işlem bildirim yükümlülüğünü yerine getiren gerçek ve tüzel kişiler, bunların uyum görevlileri, yükümlülerin kanuni temsilcileri, yöneticileri ve çalışanları hiçbir şekilde hukukî ve cezaî bakımdan sorumlu tutulmamaktadır.

5549 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce, bildirimin objektif iyi niyet kurallarına uygun yapılmadığını ve bildirimden zarar gördüğünü iddia edenler, bildirimde bulunan bankaya karşı maddi ve manevi tazminat talebinde bulunabilecekleri gibi ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi ve belgelerin açıklanması veya suç uydurma suçlamasıyla ceza davası açılmasını isteyebilmekteydi (Karaal, 2007: 5). Doğal olarak bu durum, bankaları bildirimde bulunma konusunda isteksizliğe sevk etmekteydi. 5549 sayılı Kanun'la getirilen koruma ile banka ve banka görevlilerinin, müşterisi hakkındaki yükümlülüğü yerine getirdiğinde hukuki ve cezai bakımdan sorumlu tutulamayacakları karara bağlanmış oldu. Yükümlülere yönelik getirilen hukuki ve cezai korumayla birlikte bildirimde bulunulduğunun gizli tutulması neticesinde rahatlıkla yükümlülüklerini yerine getiren bankalar 5549 sayılı Kanun'un yürürlüğe giriş tarihi olan 16.10.2006 tarihinden sonra şüpheli işlem bildirim sayılarını aşağıdaki tabloda da görüldüğü şekilde oldukça artırmışlardır.

Tablo:2 Yıllar İtibariyle Bankalardan Alınan Şüpheli İşlem Bildirimi Sayıları

Şüpheli İşlem Bildirimleri (ŞİB)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bankalar	289	351	1133	2903	4889	9480	9968

Kaynak: MASAK 2010 yılı Faaliyet Raporu

3.2.3. Eğitim, İç Denetim, Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri ile Diğer Tedbirler

5549 sayılı Kanun ile getirilen yeni düzenlemelerden biri olan “Eğitim, İç Denetim, Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri ile Diğer Tedbirler” yükümlülüğü, anılan Kanun’un 5 inci maddesinde şu şekilde hüküm altına alınmıştır: *“Bakanlık; bu Kanun’un amacına uygun olarak eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturulması ve bu Kanunla getirilen yükümlülüklerle uyumu sağlamak üzere, gerekli yetki ile donatılmış idarî düzeyde görevli tayin edilmesi de dâhil, gereken tedbirlerin alınması konusunda, işletme büyüklükleri ve iş hacimlerini de dikkate alarak yükümlülükleri ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkilidir.”*

Kanun’un verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan Uyum Yönetmeliği’nin 4 üncü maddesine göre;

- a) Bankalar (T.C. Merkez Bankası ile kalkınma ve yatırım bankaları hariç),
- b) Sermaye piyasası aracı kurumları,
- c) Sigorta ve emeklilik şirketleri,
- ç) Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (Bankacılık faaliyetiyle sınırlı olmak üzere),

uyum programı oluşturmak zorundadır. Oluşturulan uyum programı, merkezi Türkiye’de bulunan yükümlünün yurt dışındaki şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimlerini de faaliyet gösterdikleri ülkenin mevzuatı ve yetkili otoritelerinin izin verdiği ölçüde kapsamalıdır.

Suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi için, Kanun ve Kanun uyarınca çıkarılan yönetmelik ve tebliğlere gerekli uyumun sağlanması amacıyla risk temelli bir yaklaşımla oluşturulacak olan uyum programı;

- ✓ Kurum politikası ve prosedürlerinin oluşturulması,
- ✓ Risk yönetimi faaliyetlerinin yürütülmesi,
- ✓ İzleme ve kontrol faaliyetlerinin yürütülmesi,

- ✓ Uyum görevlisi atanması ve uyum birimi oluşturulması,
- ✓ Eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi,
- ✓ İç denetim faaliyetlerinin yürütülmesi,

tedbirlerini içermelidir.

Amaca uygun bir şekilde tasarlanarak oluşturulan ve etkin bir şekilde uygulanan uyum programı yükümlünün aklama suçuyla mücadeledeki duruşunun somut bir göstergesidir. Bu itibarla uyum programı içerisinde yer alan, *kurum politikası ve prosedürleri*, bankanın aklama suçu ile mücadelesinin yazılı taahhüdü niteliği taşımakta; *risk yönetimi faaliyetleri*, yüksek riskin üzerinde daha fazla odaklanılacak şekilde tüm aklama risklerinin hesaba katılarak faaliyetlerinin yürütüldüğünü garanti etmekte; *izleme ve kontrol faaliyetleri*, gerek riskli müşteri, hizmet ve ürünlerin devamlı olarak takip edilmesini, gerekse yükümlülüklerin yerine getirilmesinde bir boşluk bırakılmamasını sağlamakta; *uyum görevlisi atanması ve uyum birimi oluşturulması*, Kanun ve ikincil mevzuata uyumun idari nitelikte gözetilmesini ve MASAK ile sürekli ve etkin iletişim ile koordinasyonun sağlanmasını mümkün kılmakta; *eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi*, bankanın aklama suçu ile mücadeleden ve bu açıdan üzerine düşen sorumluluklardan tüm çalışanların haberdar olmasını sağlamakta; *iç denetim faaliyetleri* ise, tüm bu çabaların yeterliliği ve etkinliğini sorgulamaktadır (Çakıcı, 2010: 180).

Uyum programı kapsamındaki risk yönetimi ile izleme ve kontrole ilişkin faaliyetler, yönetim kurulunun gözetim, denetim ve sorumluluğunda uyum görevlisi tarafından; iç denetim faaliyetleri ise bankanın iç denetim birimleri ya da teftiş kurulları tarafından yerine getirilmektedir.

Uyum programının bankaların faaliyetlerinin kapsamı ve özelliklerine uygun bir biçimde, yeterli ve etkin bir şekilde yürütülmesinden nihai olarak yönetim kurulu sorumludur. Yönetim kurulu; uyum görevlisini ve uyum birimi çalışanlarını atamak, uyum biriminin ve uyum görevlisinin yetki ve sorumluluklarını açık bir şekilde yazılı olarak belirlemek, kurum politika ve prosedürlerini, yıllık eğitim programlarını ve bunlarda gelişmelere göre yapılacak değişiklikleri onaylamak, uyum programı kapsamında yürütülen risk yönetimi, izleme ve kontrol ile iç denetim faaliyetlerinin

sonuçlarını değerlendirmek, tespit edilen hata ve eksikliklerin zamanında giderilmesi için gerekli tedbirleri almak ve uyum programı kapsamındaki tüm faaliyetlerin etkin bir şekilde ve koordinasyon içerisinde yürütülmesini sağlamakla yetkili ve sorumludur.

3.2.4. Bilgi ve Belge Verme Yükümlülüğü

5549 sayılı Kanun'un 7 nci maddesinde öngörülen bilgi ve belge verme yükümlülüğüne ilişkin olarak, Tedbirler Yönetmeliği'nin 31 inci maddesine göre; kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar; MASAK ve denetim elemanları⁷ tarafından istenilecek her türlü bilgi, belge ve bunlara ilişkin mikrofiş, mikrofilm, manyetik teyp, disket ve benzeri ortamlar da dâhil olmak üzere her türlü ortamdaki kayıtlarını, bu kayıtlara erişimi sağlamak veya okunabilir hale getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri tam ve doğru olarak vermek ve gerekli kolaylığı sağlamak zorundadır.

Kendisinden talepte bulunulanlar, savunma hakkına ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, özel kanunlarda yazılı hükümleri ileri sürerek bilgi ve belge vermekten kaçınamazlar. Bankalar, yerinde yapılacak denetimler kapsamında defter ve belgeleri denetime hazır bulundurmak; tüm bilgi işlem sistemini, denetimin amaçlarına uygun olarak denetim elemanlarına açmak ve verilerin güvenliğini sağlamak zorundadırlar.

Bilgi ve belgeler acil haller dışında yazılı olarak istenir. Yazıyla istenilen bilgi ve belgeler için yedi günden az olmamak üzere uygun bir süre verilir. Sözlü olarak bilgi ve belge talep edilmesi halinde bu talep yazı ile teyit edilir.

Bankacılık Kanunu'nun "Sırların Saklanması" başlıklı 73 üncü maddesine göre; bankaların ortakları, yönetim kurulu üyeleri, mensupları, bunlar adına hareket eden kişiler ile görevlileri, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri bankalara veya müşterilerine ait sırları, bu konuda **kanunen açıkça yetkili kılınan** mercilerden başkasına açıklayamazlar. Bankaların destek hizmeti aldığı kuruluş ve çalışanları

⁷ Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri, Hazine Kontrolörleri, Bankalar Yeminli Murakıpları, Gümrük Müfettişleri, SPK Uzmanları, BDDK Uzmanları

hakkında da bu hüküm uygulanır. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder.

Aynı Kanun'un "Sırların Açıklanması" başlıklı 159 uncu maddesinde ise bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi sonucunda öngörülen ceza belirlenmiştir. Söz konusu maddeye göre, bu yükümlülüğe uymayanlar için bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin günden iki bin güne kadar adli para cezası hükmolunur. Banka ve müşterilere ait sırları açıklayan üçüncü kişiler hakkında da aynı cezalar uygulanır. Yukarıdaki fıkrada belirtilen kimseler, sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklamış olursa verilecek cezalar altıda bir oranında artırılır. Ayrıca, fiilin önemine göre sorumluların bu Kanun kapsamına giren kuruluşlarda görev yapmaları, iki yıldan aşağı olmamak üzere geçici veya sürekli olarak yasaklanır.

Bankalar, müşterileri hakkında MASAK Başkanlığınca veya inceleme elemanlarınca bilgi istendiğinde, bu bilgileri vermekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi sonucunda bankanın hiçbir sorumluluğu olmayacaktır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 73 üncü maddesine göre, bankalar ve banka çalışanları müşterileri hakkında sahip oldukları sır niteliğindeki bilgileri Kanun'da açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. 5549 sayılı Kanun'un 7 nci maddesine göre de Başkanlık ve inceleme elemanları, bilgi ve belge isteme konusunda yetkili olduklarından, bankaların, müşterileri hakkında bu çerçevede bilgi ve belge vermeleri 5411 sayılı Bankacılık Kanun'unun 73 üncü maddesinin ihlali anlamına gelmemekte ve dolayısıyla müşterileri hakkında Başkanlığa ve inceleme elemanlarına bilgi ve belge vermekten dolayı herhangi bir hukuki ve cezai sorumluluğu söz konusu olmamakta, tam tersi, bilgi ve belgeyi tam ve doğru olarak vermemeleri durumunda sorumlulukları doğmaktadır.

3.2.5. Devamlı Bilgi Verme Yükümlülüğü

5549 sayılı Kanun'un 6 ncı maddesine göre; bankalar, taraf oldukları veya aracılık ettikleri işlemlerden, Bakanlıkça belirlenecek tutarı aşanları MASAK Başkanlığına bildirmek zorundadır. Söz konusu maddeye göre; devamlı bilgi verme kapsamındaki işlem türleri, bilgilerin ne şekilde ve hangi sürelerde verileceği, kapsam dışında

tutulacak yükümlüler ile uygulamaya ilişkin diğer usul ve esaslar Bakanlıkça belirlenecektir.

Devamlı bilgi verme; Kanun’a aykırı fiillerden elde edilen gelirlerin bir şekilde finansal sisteme plase edilmesi gerektiğinden yola çıkılarak uygulamaya konulmuş olup, yasalarla belirlenen bir tutarın üstünde para yatırıldığında veya nakit olarak getirilip transfer edildiğinde, bir formun doldurularak, kanunlarla belirlenmiş yetkili birimlere bildirimini ifade etmektedir (İpek, 2000, 42).

Devamlı bilgi verme literatürde nakit işlem bildirimi olarak da bilinmektedir. Şüpheli işlem bildiriminden farklı olarak nakit işlem bildiriminde; belirlenen limitin üzerinde olan ve istisna tutulmayan tüm işlemler yetkili otoriteye bildirilmektedir. Oysa şüpheli işlem bildiriminde, sadece şüpheli olarak değerlendirilen işlemlerin limit gözetilmeksizin yetkili otoriteye bildirilmesi söz konusudur. Bu açıdan nakit işlem bildiriminde, yükümlünün gönderilecek bilgi konusunda herhangi bir inisiyatifi bulunmazken; şüpheli işlem bildiriminde banka, büyük ölçüde inisiyatif kullanmakta, yapacağı değerlendirme sonucunda şüpheli olduğu kanaatine ulaştığı işlemleri bildirimine konu etmektedir (Aykın, 2008, 42).

Türk mevzuatına göre hukuki alt yapısı oluşturulan ancak ikincil mevzuatla düzenlemeyerek uygulaması olmayan nakit işlem bildiriminin dünya uygulamasında parasal sınırlar; Amerika Birleşik Devletleri’nde 10.000.-USD, Almanya’da 12.500.-EUR, Avustralya’da 10.000.-EUR ve Kanada’da 10.000.-USD’dir (Aykın, 2008, 42).

3.2.6. Muhafaza ve İbraz Yükümlülüğü

5549 sayılı Kanun’un 8 inci maddesinde, “Yükümlüler, bu Kanunla getirilen yükümlülüklerle ve işlemlerine ilişkin her türlü ortamdaki; belgeleri düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları son kayıt tarihinden, kimlik tespitine ilişkin belgeleri ise son işlem tarihinden itibaren sekiz yıl süreyle muhafaza ve istenmesi halinde yetkililere ibraz etmekle yükümlüdür” denilerek 4208 sayılı Kanun’da 5 yıl olan muhafaza ve ibraz süresi 8 yıla çıkarılmış, böylelikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda tanımlanan “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu” için belirlenen 8 yıllık dava zamanaşımı süresi ile paralellik sağlanmıştır.

Tedbirler Yönetmeliği'nde ise, MASAK Başkanlığına yapılan şüpheli işlem bildirimine veya uyum görevlisine yapılan dâhili bildirimlere yönelik belge ve kayıtlar, bildirimde ek yapılan belgeler ve uyum görevlilerince bildirimde bulunmama kararı verilen şüpheli işlemlere ilişkin yazılı gerekçelerinde muhafaza ve ibraz yükümlülüğü kapsamında bulunduğu belirtilmiştir.

Konu ile ilgili olarak 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun "Belgelerin Saklanması" başlıklı 42 nci maddesine göre; alınan yazılar ve *faaliyetler ile ilgili belgelerin* asılları veya bunun mümkün olmadığı hâllerde sıhhatlerinden şüpheye mahal vermeyecek kopyaları ve yazılan yazıların makine ile alınmış, tarih ve numara sırası verilerek düzenlenecek suretleri, usûlleri çerçevesinde ilgili banka nezdinde *on yıl* süreyle saklanacağı belirtilmiştir. Ayrıca, söz konusu belgelerin mikrofilm, mikrofiş şeklinde veya elektronik, manyetik veya benzeri ortamlarda saklanmalarının mümkün olduğu ifade edilmiştir. Aynı Kanun'un 154 üncü maddesinde ise bu yükümlülüğe aykırılığın cezası olarak bir yıldan üç yıla kadar hapis ve 500 günden 1.500 güne kadar adli para cezası ile öngörülmüştür.

Belgelerin saklanması hususunda 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda öngörülen sürenin 10 yıl olmasına rağmen, 5549 sayılı Kanun'da 8 yıl olması bazı karışıklıklara sebebiyet verebilecektir. Bankacılık Kanunu'nda 10 yıl süreyle saklanması öngörülen belgeler; *bankacılık faaliyetleriyle ilgili işlemlere ilişkin bilgi ve belgelerdir*. 5549 sayılı Kanun kapsamında bankalara yüklenen yükümlülüklerle ilişkin işlemlerin de bankacılık faaliyeti olarak değerlendirilmesi gerektiğinden esasında her ne kadar 5549 sayılı Kanun'da belgelerin muhafaza süresi olarak 8 yıl öngörülmüş olsa da söz konusu belgelerin 10 süreyle saklanması gerekmektedir. Örneğin, 5549 sayılı Kanun'a göre şüpheli işlem bildirimine ilişkin kayıtlar, işlem tarihinden itibaren 8 yıl süreyle saklanmalıdır. 9 yıl geçtikten sonra belgeler bankadan talep edildiğinde, muhafaza edilmediği gerekçesiyle 5549 sayılı Kanun kapsamında bir yaptırım uygulanamazken 5411 sayılı Kanun'a göre yaptırım uygulanabilecektir.

Diğer taraftan, bankanın söz konusu belgeleri 10 yıl süreyle saklaması gerektiğini bilen MASAK uzmanları ve denetim elemanları tarafından 8 yıl geçtikten sonra talep edilen belgelerin verilmemesi durumunda 5549 sayılı Kanun'a göre muhafaza ve ibraz yükümlülüğünden değil bilgi ve belge vermeme yükümlülüğünden dolayı banka

hakkında yaptırım uygulanabilecektir. Bu itibarla, 5549 sayılı Kanun'da belgelerin muhafaza ve ibraz süresinin 5411 sayılı Kanunla paralellik arz edecek şekilde 10 yıl olarak açıkça belirlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir (Sağlık, 2008,170).

3.3. Yükümlülük Denetimi

5549 sayılı Kanun ile getirilen en önemli yeniliklerden bir tanesi de yükümlülük denetimidir. Yükümlülük denetimi, bankaların yükümlülüklerle uyum durumunu tespit amacıyla yapılan yükümlülüklerle uyum denetimi ile yükümlülük ihlallerini tespiti yönelik yükümlülük ihlal incelemesini kapsamaktadır. 5549 sayılı Kanun'a göre; yükümlülüklerin denetimi, denetim elemanları vasıtasıyla yerine getirilmektedir.

MASAK Başkanlığı, yükümlüler nezdinde yapılacak denetimin münferiden veya bir denetim programı kapsamında yapılmasını isteyebilir. Kendisinden talepte bulunulan birim bu talebin gereğini yerine getirmek zorundadır.

3.4. Yükümlülük İhlalinde Uygulanacak Yaptırımlar

5549 sayılı Kanun'un "Cezalar, Elkoyma ve Kararların Bildirimi" başlıklı Üçüncü Bölüm'nün 13 ve 14 üncü maddelerinde yükümlülük ihlalleri sonucunda uygulanacak idari ve adli yaptırımlar düzenlenmiştir.

3.4.1. İdari Yaptırımlar

5549 sayılı Kanun'da belirtilen kimlik tespiti yükümlülüğü, devamlı bilgi verme yükümlülüğü ile şüpheli işlem bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumunda, bunları yerine getirmeyen yükümlülere MASAK tarafından 5.000.-YTL idarî para cezası verileceği hükme bağlanmıştır.

Buna karşın yükümlünün **banka**, finansman şirketi, faktoring şirketi, ikrazatçı, finansal kiralama şirketi, sigorta ve reasürans şirketi, emeklilik şirketi, sermaye piyasası kurumu veya yetkili müessese olması halinde idarî para cezasının iki kat olarak uygulanacağı belirtilmiştir.

Ayrıca kimlik tespiti yükümlülüğü ile şüpheli işlem bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen görevliye de 2.000.-YTL idarî para cezası verileceği ifade edilmiştir.

Eğitim, İç Denetim, Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri Oluşturma yükümlülüğüne uymayan yükümlülere, eksikliklerin giderilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması için 30 günden az olmamak üzere süre verileceği, verilen süre içinde eksiklikleri gidermeyen ve gerekli tedbirleri almayan yükümlüye de idari para cezası verileceği belirtilmiştir.

Yükümlülük ihlali sonucunda öngörülen İdari Para Cezası, her yıl Ocak ayında Yeniden Değerleme Oranı baz alınarak artırılmaktadır. Aşağıdaki tabloda yıllar itibariyle uygulanan idari para cezaları gösterilmektedir.

Tablo 3: Yıllara Göre Belirlenen İdari Para Cezaları

YILLAR/HAKKINDA CEZA UYGULANACAK	2006 yılı ve öncesi (YTL)	2007 (TL)	2008 (TL)	2009 (TL)	2010 (TL)	2011 (TL)
5549 sayılı Kanun'un 3 ve 4/1 inci maddelerinde yer alan yükümlülüklerden herhangi birini ihlal eden görevlilere	2.000	2.156	2.311	2.588	2.644	2.847
5549 sayılı Kanun'un 3, 6 ve 4/1 inci maddelerinde yer alan yükümlülüklerden herhangi birini ihlal eden ve aşağıda sayılanlar dışında kalan yükümlülere	5.000	5.390	5.778	6.471	6.613	7.122
5549 sayılı Kanun'un 3, 6 ve 4/1 inci maddelerinde yer alan yükümlülüklerden herhangi birini ihlal eden banka, finansman şirketi, faktöring şirketi, ikrazatçı, finansal kiralama şirketi, sigorta ve reasürans şirketi, emeklilik şirketi, sermaye piyasası kurumu veya yetkili müesseseye	10.000	10.780	11.556	12.942	13.226	14.244

Kaynak: MASAK Yükümlülük Denetimi Şubesi

3.5.2. Adli Yaptırımlar

3.5.2.1. Hapis Cezası

5549 sayılı Kanun'un 14 üncü maddesinde, şüpheli işlem bildiriminin ifşa edilmemesi, bilgi ve belge verme ile muhafaza ve ibraz yükümlülüklerini ihlâl eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve 5.000 güne kadar adlî para cezası verileceği hükme bağlanmıştır.

3.5.2.2. Güvenlik Tedbirleri

5549 sayılı Kanun'un 14 üncü maddesinde “Bu suç dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacağı” belirtilmiştir. 5237 sayılı TCK'nın 60 ıncı maddesinde⁸ tüzel kişiler hakkında öngörülecek güvenlik tedbirleri belirtilmiş, ayrıca güvenlik tedbirlerine hükmedilebilmesinin ön şartı olarak işlenen suç sonucunda tüzel kişilere güvenlik tedbirinin uygulanacağını Kanun'da açıkça yazması gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu itibarla, yükümlülük ihlali gerçekleştirdiği gerekçesiyle bankalara güvenlik tedbirleri uygulanabilmektedir. Güvenlik tedbirleri, TCK'nın 60 ıncı maddesinde “faaliyet izninin iptali” ve “müsadere” olarak belirtilmiştir.

3.5.2.2.1. Faaliyet İzninin İptali

Bir tüzel kişinin faaliyet izninin iptal edilmesi için;

- ✓ Bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan bir özel hukuk tüzel kişisi olmalıdır. Kamu hukuku tüzel kişileri bu hükmün muhatabı değildir.

⁸ 5237 sayılı TCK'nın “Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbirleri” başlıklı 60 ıncı maddesi:
 (1) Bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet hâlinde, iznin iptaline karar verilir.
 (2) Müsadere hükümleri, yararına işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanır.
 (3) Yukarıdaki fıkralar hükümlerinin uygulanmasının işlenen fiile nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda, hâkim bu tedbirlere hükmetmeyebilir.
 (4) Bu madde hükümleri Kanun'un ayrıca belirttiği hâllerde uygulanır.

- ✓ Tüzel kişinin organ veya temsilcilerinin iştiraki olmalı ve bu iznin verdiği yetki kötüye kullanılmalıdır.
- ✓ Tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet olmalıdır.
- ✓ Kanunlarda belirtilen durumlarda uygulanmalıdır.

Söz konusu hüküm bankalar açısından değerlendirildiğinde, yükümlülüklerini ihlal ettiği gerekçesiyle bir bankaya idari para cezası verilebileceği gibi banka yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkumiyet verildiği durumlarda bankanın faaliyet izninin iptali bile söz konusu olabilmektedir.

3.5.2.2.2. Müsadere

Bankanın yararına işlenmiş bir suç sonucunda 5237 sayılı TCK'nın 54 üncü maddesine göre eşya veya 55 inci maddesine göre kazanç müsadereğine hükmedilebilecektir.

3.5.2.2.3. Hakimin Takdir Yetkisi

Kanun'da, tedbirin uygulanmasının “işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda, hakim bu tedbirlere hükmetmeyebilir” ifadesi geçmektedir. Burada, hakimden maksat, mahkemedir. Madde gerekçesinde de mahkemeden söz edilmektedir (<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc>, 03.11.2010). Söz konusu maddenin gerekçesinde de örnek verildiği üzere işletme izninin iptali ile birlikte birçok kişi işsiz kalacak ve bu durum toplumsal bir bunalıma neden olacaksa, daha üstün bir değer korunması zorunluluğundan ötürü mahkeme güvenlik tedbirinin uygulanmamasına karar verebilir.

IV. BÖLÜM

AKLAMA SUÇUNUN BANKACILIK ARACILIĞIYLA İŞLENMESİYLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI GİRİŞİMLER

Amerika Birleşik Devletlerinde 1970’li yıllardan, Avrupa ülkelerinde ise 1980’li yıllardan bu yana gündemde olan karapara aklama olgusu Türkiye için yeni sayılan bir sorundur. Her ne kadar ülkeler konu ile ilgili olarak kendi iç mevzuatlarında hukuki düzenlemeler yapsalar da, karapara aklama uluslararası bir sorun olduğu için iç mevzuatın yeterli olması söz konusu suçla mücadelede tek başına yeterli değildir.

Karaparanın aklanmasının önlenmesine ilişkin uluslararası girişimler, yöneldikleri alan açısından iki farklı özellik göstermektedir. Bunların bir kısmı mali sistemi dikkate alarak, karaparanın mali sistem aracılığıyla aklanmasına karşı önlemler getirmiş olmasına karşın, diğer kısım uluslararası girişimler daha çok cezai yaptırımlar öngörmek ve uluslararası cezai işbirliğini güçlendirmek suretiyle karaparanın aklanmasının önlenmesi amacına yönelmiştir. Bu kapsamda, 27 Haziran 1980 tarihli Avrupa Konseyi R (80) 10 sayılı Tavsiye Kararı, “Group of Ten” merkez bankası yöneticileri tarafından 1974 yılında kurulan "Basel Bankacılık Denetimi Komitesi" çalışmaları, Haziran 1989 tarihinde yedi sanayileşmiş ülke tarafından kurulan Mali Eylem Görev Gücü’nün (FATF) Tavsiyeleri, 2000 yılında on iki özel banka temsilcisinin kurduğu Wolfsberg Grubu’nun Çalışmaları ve Avrupa Konseyi’nin 26 Kasım 2005 tarihli 2005/60/EEC sayılı Direktifi karaparanın aklanmasında mali sistemin kullanılmasının önlenmesine ilişkin uluslararası girişimlere örnek olarak gösterilebilecekken 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve 1990 tarihli Avrupa Konseyi Sözleşmesi karaparanın aklanmasının önlenmesi için cezai yaptırımları ve bu konuda geniş çaplı işbirliğini öngören uluslararası girişimlere örnek olarak gösterilebilmektedir. (Saatçi, 1996: 2).

4.1. R(80) 10 sayılı Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi tarafından, kaçırma, soygun gibi şiddete dayalı suçların birçok Avrupa ülkesinde artması dikkate alınarak, bu tür suçlardan elde edilen kazançların bir ülkeden diğerine aktarılmasının ve ekonomik sisteme tekrar dahil edilerek aklanmasının ciddi sorunlara yol açacağı ve suç oluşturan eylemlerin artması ile uluslararası boyutta karaparanın aklanmasının yaygınlaşacağı göz önünde bulundurularak, karaparanın aklanmasında bankacılık sisteminin oldukça önemli önleyici bir rol üstleneceği ve bankalarla işbirliği yapmak suretiyle suç oranının azaltılacağı düşünülmüştür (Yılmaz, 2006: 85).

Avrupa Konseyi'nin söz konusu Tavsiye Kararı'nda, karaparanın bankalar aracılığıyla aklanmasının önlenmesine yönelik önlemler getirilmiş ve üye devletlerin bankacılık sistemlerinde gerekli değişiklikleri yapmaları tavsiye edilmiştir. Söz konusu kararda, bankaların müşterilerinden resmi bir belgeye dayanan kimlik bilgileri almaları, kiralık kasaları sadece tanıdıkları veya güvendikleri kişilere kiralamaları ve çalışanlarına özellikle müşteri kimlik bilgilerinin kontrolü ve suçlu davranışları konusunda gerekli eğitimi vermeleri karaparanın aklanmasında bankaların kullanılmasının önlenmesi için alınması gerekli önlemler olarak sayılmıştır (<https://wcd.coe.int/wcd/com>, 18.10.2010).

Avrupa Konseyi'ne üye devletlerde karaparanın aklanmasının önlenmesi amacıyla, 27 Haziran 1980 tarihinde kabul edilen R(80) 10 sayılı Tavsiye Kararı ile uluslararası bir olgu olan karaparanın aklanması ilk kez Avrupa Konseyi bünyesinde inceleme konusu yapılmıştır. Anılan tavsiye kararı, karaparanın aklanmasıyla mücadelede ilk somut adım olması yönüyle önem arz etmektedir.

4.2. FATF Tavsiyeleri

1989 yılında Paris'teki G-7 zirvesinde alınan kararla kurulan FATF, finansal sistemin suç gelirlerini aklamak isteyenler tarafından kullanılmasını önlemeye yönelik tedbirler alan ve bu konuda politika ve standartlar üreten bir organdır (http://www.fatf-gafi.org/pages/0,3417,en_32250379_32236836_1_1_1_1_1,00.html, 05.10.2010).

FATF 1990 yılında, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi amacıyla üye ülkelerce yerine getirilmesini istediği standartları içeren 40 Tavsiyesini yayınlamıştır. Söz konusu Tavsiyeler zaman içindeki gelişmeler de dikkate alınarak 1996 yılında revize edilmiş, 11 Eylül 2001 yılındaki terör saldırılarının ardından terörün finansmanı suçunu da kapsayacak şekilde 2003 yılında tekrar revize edilmiştir.

FATF; kendisine üye ülkeleri, suç gelirini aklama konusunda gösterdiği gelişmeler bakımından periyodik olarak denetlemekte ve değerlendirmektedir. Üye ülkeleri daha önce üç defa değerlendirmeye tabi tutan FATF, hali hazırda 4.tur değerlendirme sürecine yönelik hazırlık çalışmalarına devam etmektedir.

FATF Tavsiyeleri dört ana başlıktan oluşan 40 Tavsiyeyi kapsamaktadır (www.masak.gov.tr, 05.10.2010).

I-) Yasal Sistemler kapsamında (T.1-3) ;

- Aklama Suçunun Kapsamı,
- Geçici Tedbirler ve Müsadere,

II-) Finansal Kuruluşlarca ve Finansal Olmayan Mesleklerce Alınması Gereken Tedbirler kapsamında (T.4-25) ;

- Müşterinin Tanınması ve Kayıtların Saklanması,
- Şüpheli İşlem Bildirimi ve Uyumun Sağlanması,
- Aklama Suçunu Engelleyecek Diğer Tedbirler,
- FATF Tavsiyelerini (yeterince) Uygulamayan Ülkelere Yönelik Alınacak Tedbirler,
- Düzenleme ve Denetim,

III-) Suç Gelirini Aklama ile Mücadele için Kurumsal ve Diğer Tedbirler kapsamında (T.26-34) ;

- Yetkili Otoriteler, Görev ve Kaynakları,
- Tüzel Kişilerin Şeffaflığı ve Bu Konudaki Düzenlemeler,

IV-) Uluslararası İşbirliği (35-40) kapsamında;

- Karşılıklı Adli Yardımlaşma ve Suçluların İadesi,
- İşbirliğinin Diğer Şekilleri,

FATF, yükümlü grubunu belirlerken finansal kuruluşları tek tek saymak yerine onları gerçekleştirdikleri faaliyet konuları itibariyle tanımlama yoluna gitmiştir. Böylece yasal işletmelerden ziyade o işletmelerde ne gibi faaliyetler yapıldığına dikkatleri çekmiştir. Finansal kuruluşlar tanımında; “Finansal kuruluşlar” bir müşteri adına ya da onun için aşağıda sayılan bir yada daha fazla faaliyeti yürüten kişi yada tüzel kişiliği belirtmektedir. Söz konusu tanıma göre finansal kuruluşlar;

- ✓ mevduat kabulü, kamu ve özel bankacılık,
- ✓ her türlü kredi verme, faktoring ve forfeiting,
- ✓ finansal kiralama,
- ✓ para yada kıymet transferi,
- ✓ ödeme araçlarının yönetimi ve ihracı (kredi ve bankamatik kartı, çek,seyahat çeki,
- ✓ havale emri ve banka çekleri, elektronik paralar),
- ✓ finansal teminat ve taahhütler,
- ✓ para piyasası araçları, döviz, kambiyo, faiz oranı ve endeks araçları transferi,
- ✓ menkul değerler, vadeli eşya alım-satımı,
- ✓ menkul kıymet ihracı ve bunların ihracına aracılık,
- ✓ portföy yönetimi,
- ✓ başkaları adına nakit yada likit değerlerin idaresi,
- ✓ başkaları adına fonların veya paranın diğer şekillerde yatırımı, idaresi yada yönetimi,
- ✓ hayat sigortası yaptırılması ve diğer sigorta ile ilgili yatırımların plasmanı,
- ✓ para ve döviz alım satımı,

işlerini yürüten gerçek ve tüzel kişilerdir (http://www.fatf-gafi.org/glossary/0,3414,en_32250379_32236889_35433764_1_1_1_1,00.html#342894)

32, 05.10.2010). Bu bağlamda, FATF Tavsiyelerinde finansal kuruluşlar açısından getirilmiş tüm yükümlülükler bankalar açısından da geçerli olmaktadır.

FATF'ın 5 No'lu Tavsiye Kararında (http://www.fatf-gafi.org/document/28/0,3343,en_32250379_32236930_33658140_1_1_1_1,00.html#r5,05.10.2010), müşterini tanı prensibi çerçevesinde bankaların isimsiz veya hayali bir isme ait olduğu açıkça belli olan hesapları tutmamaları ve

- ✓ İş ilişkisine girerken,
- ✓ Belirli miktarın üzerindeki veya Özel Tavsiye VII'nin yorumlayıcı notunda belirtilen elektronik fon transferleri gibi süreklilik arz etmeyen işlemler gerçekleştirdiklerinde,
- ✓ Karapara aklama şüphesi olduğunda,
- ✓ Daha önce elde edilen müşteri kimlik bilgilerinin yeterliliği veya doğruluğu konusunda şüphe duyduklarında,

müşterilerinin kimlik bilgilerinin tespit ve teyidini içeren müşterini tanı ilkesine ilişkin önlemleri almaları gerektiği belirtilmiştir.

Bahsi geçen önlemler yine aynı Tavsiye'de şu şekilde sıralanmıştır:

- ✓ Müşterinin kimliğini tespit etmek ve müşterinin kimlik bilgilerini güvenilir, bağımsız kaynaklı belge, veri ya da bilgi kullanarak doğrulamak,
- ✓ Finansal işlemlerde nihai faydalanıcı⁹ konumunda olan kimselerin kim olduğunu belirlemek ve nihai faydalanıcının kimliğinin doğru olup olmadığı konusunda herhangi bir şüpheye yer vermemek için gerekli önlemleri almak, tüzel kişiler ile ortaklıkların söz konusu olduğu durumlarda ise, bunlara ek olarak, mülkiyetin kime ait olduğunu ve bunların kontrol yapısını öğrenmek üzere uygun önlemleri almak,

⁹ FATF Tavsiyelerinin ekinde yer alan terimler sözlüğünde nihai faydalanıcı (beneficial owner) bir müşterinin ve/veya adına işlem yapılan kişinin adına hareket eden veya müşteriyi ve/veya adına işlem yapılan kişiyi kontrol eden gerçek kişi ya da kişiler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, nihai faydalanıcı kavramı bir tüzel kişilik ya da ortaklık üzerinde nihai etkili kontrolü olan kişileri de kapsamaktadır.

- ✓ İş ilişkisinin türü ve gerçekleştirilme amacı hakkında bilgi edinmek,
- ✓ Yapılan işlemin, finansal kuruluşun müşterisine, işine, risk profiline ve gerektiğinde fon kaynaklarına dair bilgiler ile uyumlu olmasını sağlamak bakımından müşteri konusundaki takip ve incelemeyi iş ilişkisi ve işlem süresince sürdürmek,

şeklinde belirtilmiştir.

5 No’lu Tavsiye Kararı’nda geçen kimlik bilgilerinin neleri kapsamı gerektiğine ilişkin, Basel Komitenin sınıraşan bankacılık üzerinde uzmanlaşan çalışma grubu tarafından 2003 yılının Şubat ayında yayımlanan “Hesap Açma ve Müşterinin Kimliğini Tespit Etmeye İlişkin Rehber” (http://www.dnb.nl/openboek/extern/file/dnb_tcm40-158153.pdf, 05.10.2010) referans olarak gösterilmiştir.

Söz konusu Tavsiyeye göre bankalar, yukarıda sayılan tedbirleri yerine getiremediği durumlarda işlemleri gerçekleştirmemeli ve söz konusu müşteri ile ilgili olarak şüpheli işlem bildiriminde bulunmayı göz önünde bulundurmalıdırlar.

Bununla birlikte, bankalar suç gelirlerinin aklanması riskinin düşük olduğu, müşterinin ve işlemten faydalanan kişinin kimliği hakkındaki bilgilerin kamuoyuna açık olduğu, yeterli kontrol ve denetimin var olduğu durumlarda, kimlik tespiti yaparken basitleştirilmiş veya azaltılmış müşterini tanı prensipleri uygulayabilmektedir.

FATF’ın 6 No’lu Tavsiye Kararında bankaların, siyasi nüfuz sahibi kişilerle (PEPs-Politically Exposed Persons)¹⁰ olan ilişkilerinde, uygulanması gereken müşterini tanı ilkesinin gerektirdiği tedbirlere ek olarak;

¹⁰ FATF Tavsiye Kararlarının ekinde yer alan terimler sözlüğü bölümünde “siyasi nüfuzu olan kişiler” yabancı bir ülkede, üst düzey bir kamu görevi ile görevlendirilmiş örneğin Devlet ya da hükümet başkanı, üst düzey siyasiler, üst düzey hükümet görevlileri, adli ya da askeri personel, önemli siyasi parti çalışanları, kamu kurumu yöneticisi niteliğindeki kişiler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca siyasi nüfuz sahibi kişilerin aile üyeleriyle veya yakın arkadaşlarıyla kurulan iş ilişkilerinin siyasi nüfuz sahibi kişilerle kurulan iş ilişkilerindeki riski taşıdığı belirtilmiştir. Buna ek olarak, FATF Tavsiye Kararlarının ekinde yer alan açıklayıcı notlarda da siyasi nüfuz sahibi kişilere ilişkin Tavsiyelerin kendi ülkelerinde mühim kamu görevlerinde bulunan kişileri de kapsadığının altı çizilmiştir. Dolayısıyla siyasi nüfuz sahibi kişiler sadece yabancı ülkede değil aynı zamanda kendi ülkesinde önemli kamu görevlerinde bulunan kişiler olarak genişletilmiştir.

- ✓ Müşterinin siyasi nüfuz sahibi bir kişi olup olmadığının belirlenmesi için uygun risk yönetimi sistemlerine sahip olmak,
- ✓ Bu tür müşterilerle iş ilişkisi kurmak için üst düzey yönetimden onay almak,
- ✓ Fonların ve mal varlıklarının kaynaklarını bulmak için makul önlemler almak,
- ✓ Bu tür müşterilerle devam eden iş ilişkilerinde sürekli bir gözetim (izleme) fonksiyonu uygulamak,

şeklinde sıralanan tedbirleri almaları gerektiği ifade edilmiştir (http://www.fatf-gafi.org/document/5/0,3746,en_32250379_32236920_43678853_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

FATF'ın 7 No'lu Tavsiye Kararında bankaların sınır ötesi muhabir bankacılık ve diğer benzer ilişkilerinde, uygulaması gereken müşterini tanı ilkesinin gerektirdiği tedbirlere ek olarak;

- ✓ Karapara aklama yönünden soruşturma geçirip geçirmedikleri ve ceza alıp almadıkları hususları da dahil olmak üzere muhatap finansal kuruluşun iş konusu, itibarı ve üzerindeki denetim yeterliliği konusunda kamuya açık bilgilerden yararlanarak sıhhatli bilgi edinmek,
- ✓ Muhatap kuruluşun karapara aklama konusunda önleyici tedbirlerini değerlendirmek,
- ✓ Yeni muhabir ilişkiler kurmadan önce üst düzey yönetimden onay almak,
- ✓ Her kuruluşun sorumluluklarını ayrı ayrı belgelemek,
- ✓ Muhabir bankacılık aracılığı ile yürütülen hesaplarla ilgili olarak muhatap bankanın, müşterinin kimlik bilgilerini teyit ettiği ve muhabir bankanın hesaplarına doğrudan ulaşabilen müşterilere ait dikkat yükümlülüğünün

Ülkemizde siyasi nüfuz sahibi kişilerin kim olduğuna ve bunların uyması gereken tedbirlere ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

yerine getirildiği ve talep üzerine ilgili müşterinin kimlik bilgilerinin muhabir bankaya sunulabileceği konusunda emin olmak,

şeklinde sıralanan tedbirleri almaları gerektiği ifade edilmiştir (http://www.fatf-gafi.org/document/51/0,3746,en_32250379_32236920_43681459_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

FATF'ın 8 No'lu Tavsiye Kararına göre, gerçek kimlik bilgilerinin gizlenmesine imkân veren yeni ve gelişen teknolojilerin getirdiği, karapara aklama tehlikesine karşı bankaların özel dikkat göstermeleri ve bu teknolojilerin karapara aklama amacıyla kullanılmasını önlemek için gereken tedbirleri almaları ve ayrıca yüz yüze olmayan iş ilişkileri ve işlemler¹¹ için risklerin belirlendiği politika ve prosedürlere sahip olmaları gerekmektedir (http://www.fatf-gafi.org/document/27/0,3746,en_32250379_32236920_43681499_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

FATF'ın 9 No'lu Tavsiye Kararına göre, ülkeler bankaların müşteri veya nihai faydalancıya ait kimlik tespit ve teyidini, tüzel kişiler ve ortaklıklarda mülkiyetin kime ait olduğunun belirlenmesini, gerçekleştirilmek istenilen işlemin türü ve amacı hakkında bilgi edinilmesini aracı kurumlara veya diğer üçüncü kişilere bırakmasına izin verebilirler. Bu takdirde, müşteri kimliğinin tespiti ve teyit edilmesi ile ilgili tüm sorumluluk üçüncü kişiye güvenen finansal kuruluşa aittir (http://www.fatf-gafi.org/document/33/0,3746,en_32250379_32236920_43681569_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

FATF'ın 10 No'lu Tavsiye Kararına göre, bankalar, ulusal veya uluslararası işlemlere ilişkin gerekli bütün kayıtları, yetkili makamlardan gelecek bilgi taleplerini ivedilikle karşılayabilmek amacıyla en az 5 yıl süreyle saklamalıdır (http://www.fatf-gafi.org/document/21/0,3746,en_32250379_32236920_43681621_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

¹¹ Yüz yüze gerçekleşmeyen işlemlere örnek olarak, internet üzerinden menkul kıymet alım satımı dahil olmak üzere yapılan bankacılık işlemleri, yine internet veya diğer interaktif bilgisayar sistemleri aracılığıyla yürütülen hizmet ve işlemler, ATM ve telefon bankacılığı, elektronik para araçlarıyla yapılan işlemler gösterilebilir.

FATF'ın 11 No'lu Tavsiye Kararına göre, bankalar yasal ve ekonomik amacı olmayan bütün karmaşık, olağandışı, büyük ölçekli işlemlere özel dikkat göstermeli ve bu tür işlemlerin esasının ve amacının mümkün olduğunca incelenmeli ve bulguların yetkili makamlara ve denetçilere yardımcı olabilecek şekilde yazılı kayda geçirilmelidir (http://www.fatf-gafi.org/document/34/0,3746,en_32250379_32236920_43681634_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010)

FATF'ın 13 No'lu Tavsiye Kararına göre, bankalar; fonların yasa dışı yollardan elde edildiği konusunda şüphelenmesi durumunda, işlemlerin vergi konularını içerip içermediğine bakmaksızın ve yapılmaya teşebbüs edilmiş şüpheli işlemlerde miktar şartı aramaksızın, söz konusu şüpheleri doğrudan bir kanunla ya da düzenlemeyle, derhal mali istihbarat birimine (Financial Intelligence Unit-FIU) bildirmesi gerekmektedir (http://www.fatf-gafi.org/document/25/0,3746,en_32250379_32236920_43689497_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

FATF'ın 14 No'lu Tavsiye Kararına göre, bankalar şüpheli işlemi iyi niyetle bildirdikleri takdirde, cezai ya da hukuki sorumluluğa tabi olmaktan yasal hükümler ile korunmalıdır. Ayrıca şüpheli işlemin mali istihbarat birimine bildirildiğini ifşa etmeleri (tipping off) de yasaklanmalıdır (http://www.fatf-gafi.org/document/6/0,3746,en_32250379_32236920_43689670_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

FATF'ın 15 No'lu Tavsiye Kararına göre, bankalar aklama suçunu önlemeye ilişkin karşı programlar geliştirmelidir. Söz konusu program asgari olarak bankaların, bünyelerine, idare şekillerine ve yürürlükteki mevzuata uygun dahili politika, prosedür ve kontrol yöntemlerinin geliştirilmesini ve bu görevler için uygun ve yüksek nitelikte personel istihdamının sağlanmasını, çalışanlara yönelik olarak süreklilik gösteren eğitim programı hazırlamasını, sistemi kontrol edecek bir denetim fonksiyonu kurulmasını içermelidir (http://www.fatf-gafi.org/document/59/0,3746,en_32250379_32236920_43689787_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

FATF'ın 17 No'lu Tavsiye Kararına göre, ülkeler, bu Tavsiyelerin kapsamına giren gerçek ve tüzel kişilerin suç gelirlerinin aklanması ile mücadele yükümlülüklerine uymamaları durumunda, onlara yasal, toplumsal veya idari olarak etkili, fiillerine uygun ve caydırıcı yaptırımlar uygulanmasını sağlamalıdır (http://www.fatf-gafi.org/document/31/0,3746,en_32250379_32236920_43691999_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010)

FATF'ın 18 No'lu Tavsiye Kararına göre, ülkeler, tabela (paravan) bankaların kurulmasına onay vermemeli ve işlemlerini sürdürmelerini kabul etmemelidirler. Finansal kuruluşlar, paravan bankalarla muhabir banka ilişkisine girmemeli veya böyle bir ilişkiyi sürdürmemelidir. Finansal kuruluşlar, hesaplarının paravan bankalar tarafından kullanılmasına izin veren muhatap yabancı finansal kuruluşlarla iş ilişkisi kurmadan sakınmalıdırlar (http://www.fatf-gafi.org/document/40/0,3746,en_32250379_32236920_43725608_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

FATF'ın 19 No'lu Tavsiye Kararına göre ülkeler, sermaye hareketlerinin serbestliğini herhangi bir şekilde kısıtlamaksızın nakit işlemlerin izlenmesi ve denetlenmesini kolaylaştırmak için, belli bir limiti aşan tüm sınır ötesi transferlerin onaylanma, idari izleme, beyan veya kayıt tutma yükümlülüklerine tabi tutulmasının yararını ve uygulanabilirliğini dikkate almalıdırlar (http://www.fatf-gafi.org/document/59/0,3746,en_32250379_32236920_43725755_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

FATF'ın 21 No'lu Tavsiye Kararına göre bankalar, FATF Tavsiyelerini uygulamayan yada eksik uygulayan ülkelerin vatandaşları, şirketleri ve finansal kuruluşları ile girecekleri iş ilişkilerine ve işlemlere özel dikkat göstermelidirler. Bu işlemlerin görünürde hukuki ve ekonomik amacı yoksa, işlemlerin esası ve amacı araştırılmalı ve bulgular yetkili makamlara yardımcı olabilecek şekilde yazılı kayda geçirilmelidir. Bir ülke, FATF Tavsiyelerine uymamaya ya da yeterince uyum göstermemeye devam ederse, ülkeler buna karşı uygun tedbirleri almalıdırlar (http://www.fatf-gafi.org/document/25/0,3746,en_32250379_32236920_43726041_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010)

FATF’ın 22 No’lu Tavsiye Kararına göre bankalar, tabi oldukları yükümlülükleri yurtdışındaki, özellikle bu tavsiyeleri uygulamayan yada eksik uygulayan ülkelerde bulunan şubeleri ve hisse çoğunluğuna sahip oldukları iştiraklerine de bu ülkelerin mevzuatının izin verdiği ölçülerde uygulanmasını sağlamalıdır. Bu ülkelerde yürürlükte olan yasalar ve yönetmelikler bu uygulamaya imkân vermiyorsa, kuruluşlar, ana kurumun bulunduğu ülkedeki yetkili makamlara bu Tavsiye Kararlarını uygulayamadıklarını bildirmelidirler (http://www.fatf-gafi.org/document/11/0,3746,en_32250379_32236920_43726155_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010)

FATF’ın 23 No’lu Tavsiye Kararına göre ülkeler, bankaların yeterli düzenleme ve denetime tabi olmalarını ve FATF Tavsiyelerini etkin biçimde uygulamalarını sağlamalıdır. Yetkili makamlar, suçluların veya onlara bağlı kişilerin bankalarda önemli bir hisse sahibi, lehdar veya yönetici olmasını engelleyecek gerekli yasal veya düzenleyici tedbirleri almalıdırlar (http://www.fatf-gafi.org/document/31/0,3746,en_32250379_32236920_43726495_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

FATF’ın 25 No’lu Tavsiye Kararına göre yetkili makamlar, bankalara suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine yönelik uygulamalarda ve özellikle şüpheli işlemleri tespit ve bildirim konusunda yardımcı olacak kılavuz hazırlamalı ve bu kuruluşlara geri bildirimde bulunmalıdırlar (http://www.fatf-gafi.org/document/18/0,3746,en_32250379_32236920_43730066_1_1_1_1,00.html, 6.10.2010).

4.3. Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Komite) Çalışmaları

“Group of Ten”¹² merkez bankası yöneticileri tarafından 1974 yılında kurulan Basel Bankacılık Denetimi Komitesi (Basel Committee on Banking Supervisory),

¹² Group of Ten, “Belçika, İsveç, İsviçre, ABD, İngiltere, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda’dan” oluşan on bir sanayi ülkesini ifade etmektedir.

bankacılık yönetimi, denetimi ve gözetimi ile bankacılık işlemleri konusunda bilgi ve standartlar geliştiren ve rehberlik hizmeti veren bir kuruluştur (Üstün, 2008: 33). Komite, düzenli olarak yılda dört kez toplanmakta, ülkelerin merkez bankalarının bir araya gelerek oluşturdukları ve bankaların uluslararası standartlarda çalışmasını amaç edinen Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS)¹³ bünyesinde faaliyet göstermekte ve toplantılarını daimi sekreterliğin bulunduğu, Uluslararası Ödemeler Bankasında gerçekleştirmektedir.

Basel Komite, karapara aklamanın önlenmesi ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmış ve bildiriler yayımlamıştır. Komite, FATF'ın yaklaşımını tekrar etmek amacıyla olmayıp müşterini tanı ilkesine daha geniş ve ihtiyatlı bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir (Türkiye Bankalar Birliği-MASAK Çalışma Grubu, 2007: 59).

4.3.1. Bankacılık Sistemini Suçluların Karapara Aklama Amacıyla Kullanmasının Önlenmesi Başlıklı Bildiri (Prevention of Criminal Use of the Banking System for the Purpose of Money-Laundering)

Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından 1988 yılının Aralık ayında yayımlanan bildiride, banka ve diğer finansal kuruluşların farkında olmadan suçtan elde edilen gelirlerin kendileri nezdinde bulunan hesaplara yatırılmasında ya da transferlerinin yapılmasında kullanıldığı belirtilerek, finansal sistem aracılığıyla karapara aklamanın önlenmesinde kimlik tespitinin yapılması, yüksek etik standartlara ve yasalara uyumun sağlanması, yasa uygulama birimleri ile işbirliğinin yapılması ve bildiride yer alan ilkelere bağlı kalınması hususlarında temel ilkeler belirtilmiştir (<http://www.bis.org/publ/bcbsc137.pdf?noframes=1>, 05.10.2010).

Kimlik tespiti başlıklı ilkede, bankaların hizmet ve ürün sunulan müşterilerinin kimliğinin doğru tespit edilebilmesi için gerekli önlemleri almaları gerektiği, bütün

¹³ BIS (Bank for International Settlements – Uluslararası Ödemeler Bankası), 17 Mayıs 1930'da, uluslararası ödemeler sistemini düzenlemek amacıyla kurulmuştur. BIS Yönetim Kurulu'nun 17 üyesi bulunmaktadır. 6 temel üye (Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere Merkez Bankaları Başkanları ve ABD Merkez Bankaları Kurulu Başkanı) ve bu üyelerin kendi ülkelerinden seçecekleri 6 ek üyenin yanı sıra, 5 tane de seçimle iş başına gelen üyesi (Kanada, Japonya, Hollanda, İsveç ve İsviçre) bulunmaktadır.

hesap sahiplerinin ve saklama amaçlı kullanılabilen kiralık kasa hizmeti sunulan müşterilerinin kimlik tespiti hususunda özel dikkat göstermesi gerektiği belirtilerek kimlik tespiti yapılamayan müşterilerle önemli işlemlerin yapılmaması konusunda açık politikalara ve yeni müşterilerinin kimlik tespiti için etkili prosedürlere sahip olmaları gerektiği ifade edilmiştir (<http://www.bis.org/publ/bcbsc137.pdf?noframes=1>, 05.10.2010).

4.3.2. Bankalar İçin Müşterini Tanı Başlıklı Bildiri (Customer Due Diligence For Banks)

Komitenin 2001 yılının Ocak ayında yayımladığı bildiride, müşterini tanı ilkesinin kapsamlı açıklaması ve bankaların müşterini tanı standartlarının yetersizliği veya olmaması neticesinde karşılaşılabilecekleri yasal risk, itibar riski, operasyonel risk ve yoğunlaşma riskinin tanımları yapılırken, ülkelerin bankacılık otoritelerinin bankaları daha etkin denetlemeleri ile ilgili saptamalar yapılmakta ve bu çerçevede Komite tarafından bankacılık sisteminin etkin bir biçimde gözetim ve denetiminin sağlanmasına yönelik olarak genel standartlar belirlenmektedir (<http://www.bis.org/publ/bcbs77.pdf?noframes=1>, 05.10.2010).

4.3.3. Etkin Bankacılık Denetimi İçin Temel İlkeler Başlıklı Bildiri (Core Principles For Effective Banking Supervision)

Basel Komitenin 1997’de yayımladığı bildirideki 25 temel prensibin 15 incisi karapara aklama ile ilgilidir (<http://www.bis.org/press/p970409.htm> 05.10.2010). Bu prensibe göre; bankacılık gözetiminde yetkili olan kuruluşlar, bankaların “müşterini tanı prensibi” de dahil olmak üzere finansal sektörde yüksek etik standardı temin eden ve bankaların suçlular tarafından kullanılmasını önleyen yeterli ve uygun politika ve prosedürler ihdas etmesini ve uygulamasını sağlamalıdır.

4.3.4. Konsolide Müşterini Tanı Risk Yönetimi Başlıklı Bildiri (Consolidated KYC¹⁴ Risk Management)

Basel Komite tarafından 2001 yılında yayımlanan “Bankalar için Müşterini Tanı (Customer Due Diligence for Banks)” başlıklı ilkeler bildirisine ek olarak Komite, Ağustos 2003 tarihinde istişari belge niteliğinde “Konsolide Müşterini Tanı Risk Yönetimi (Consolidated KYC Risk Management)” başlıklı bildiri yayımlamıştır. Söz konusu bildiride müşterini tanı programının dört unsuru irdelenmiştir. Buna göre; “müşteri kabul politikası, müşterinin tanımlanması, yüksek riskli hesapların izlenmesi, risk yönetimi” olarak belirlenen unsurların bankalar tarafından dünyadaki bütün şube ve temsilciliklerinde uygulanması gerektiğinin altı çizilmiştir (<http://www.bis.org/publ/bcbs101.pdf?noframes=1>, 06.10.2010).

Anılan bildiride, 2001 yılında yayımlanan bankalar için müşterini tanı başlıklı bildiride olanlara ek olarak bankaların müşteri kabul politikasının, yüksek risk içeren müşterileri için idari düzeydeki görevlilerin gözden geçirmelerini, bir başka deyişle anılan müşterilerle iş ilişkisine girilmesinin, mevcut iş ilişkisinin sürdürülmesinin ya da işlemin gerçekleştirilmesinin idari düzeyde görevlinin onayına bağlanmasını kapsamaması gerektiği belirtilmiştir (<http://www.bis.org/publ/bcbs101.pdf?noframes=1>, 06.10.2010).

4.4. Wolfsberg Grubu

Wolfsberg Grubu, dünya çapında şubelere sahip on iki özel banka¹⁵ temsilcisinin 2000 yılında bankacılık hizmetlerine dair standartları belirlemek amacıyla İsviçre’nin kuzeydoğusundaki Wolfsberg şatosunda bir araya gelmesi neticesinde oluşturulmuştur (<http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/Wolfsberg-Process.pdf> 07.11.2010).

Wolfsberg Grubu, karapara aklama ve terörün finansmanına dair finansal hizmetler endüstrisi için standartlar geliştirmek amacıyla Uluslararası Şeffaflık

¹⁴ Know Your Customer (Müşterini Tanı)

¹⁵ ABN AMRO Bank N.V., Barclays Bank, Banco Santander Central Hispano S.A., Bank of Tokyo, Citigroup., Credit Suisse Group, Deutsche Bank A.G., HSBC, J.P. Morgan Chase, Societe Generale, UBS AG, Goldman Sachs.

Örgütünün¹⁶ aktif desteğini alarak bildiriler yayımlamıştır. 30 Ekim 2000 tarihinde ortaklaşa yayımlanan “Wolfsberg Karapara Aklamaya Karşı Özel Bankacılık Prensipleri (Wolfsberg AML Principles on Private Banking)” olarak anılan bildiri, karapara aklamaya karşı özel bankaların uyacakları ilkeleri belirlemektedir. Söz konusu ilkeler 2002 Mayıs ayında revize edilerek bugünkü halini almıştır. Bildiri, müşteri kabulü, müşterinin tanınması, müşterinin kabulünde özel dikkat gösterilmesi gereken kişiler, izleme, kontrol, karapara aklamayı önleme sisteminin kurulması konularını ihtiva etmektedir (<http://www.wolfsberg-principles.com/privat-banking.html>, 08.11.2010).

Söz konusu bildiride yer alan prensiplerin “müşteri kabulü” başlıklı ilk bölümünde, bankanın dünya çapında gerçekleşen hizmetlerinin suç amacıyla kullanılmasının engellenmesinin banka politikası olması, bankanın sadece servet ve fonlarının kaynağı makul olarak belirlenebilen müşterileri kabul etmek için çaba göstermesi gereğinden bahsedilmiş ve bu konuda birincil sorumluluğun, kabul edilmesi için müşteriye destekleyen özel bankacıya ait olduğu, yalnızca iç denetim veya kontrol usullerinin gereğinin yerine getirilmiş olmasının, özel bankacının söz konusu sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağı belirtilmiştir.

Kimlik tespiti ile ilgili düzenlemelerin olduğu bölümde, bankaların; müşterilerinin ve nihai faydalanıcıların kimliğini belirlemek için makul önlemleri almaları gerektiği ve müşteriye ancak bu süreç tamamlandıktan sonra kabul edebileceği belirtilerek, bankalar için kimlik tespitinde kullanılacak belgelerin hesabın açılış tarihinde geçerli olması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Bildiride ayrıca, bankaların kendisi nezdinde açılmış tüm hesapların nihai faydalanıcılarını belirlemekle mükellef olmaları gerektiği ifade edilmiştir. Buna ilişkin olarak bildiride;

¹⁶ Yolsuzlukla mücadele amacıyla 1993 yılında Berlin’de kurulmuş sivil toplum örgütüdür.

- ✓ Hesap bir gerçek kişi adına açılmış olduğunda, bankacı müşterinin kendi namına hareket edip etmediğini ve bu konuda şüphe duyduğunda, hesap sahibinin hangi sıfatla ve kimin namına hareket ettiğini belirlemesi gerektiği,
- ✓ Müşterinin özel yatırım şirketi gibi tüzel kişi olması halinde, bankacının, fonları temin eden, hisse senetlerinin asıl sahibini (sahiplerini) ve fonları kontrol eden kişileri belirlemek için şirket yapısını yeterince anlayacağı, diğer hissedarlarla ilgili olarak daha fazla özen göstermeye gerek olup olmadığı konusunda makul bir yargıya varacağı, bu hususların paylara bölünmüş sermayenin nama yazılı veya hamiline yazılı olup olmadığına bakılmaksızın uygulanması gerektiği,
- ✓ Müşterinin tüzel kişiliği olmayan örneğin adi ortaklık olması halinde, yukarıda yer alan prensiplerin uygulanacağı,

belirtilmiştir.

Bankaya gelen müşterilerde veya elektronik kanallar aracılığıyla başlatılan ilişkilerde, gereken özenin daha fazla gösterilmesinin gerekip gerekmediği, hesap açılmadan önce banka tarafından belirlenecektir. Banka yüz yüze gerçekleştirilmeyen işlemlerde müşterinin kimliğini belirleyebilmek için gerekli önlemleri alacaktır.

Prensiplerde “özen” başlıklı bölümde müşterilerinin; hesap açma amacı ve nedenleri, beklenen hesap hareketleri, servetin kaynağı (servetin yaratılmasına neden olan ekonomik faaliyetin tanımı), fonların kaynağı (hesabın açılması için alınan paranın kaynağının ve transfer yollarının tanımı), ticari itibarla ilgili bilgileri doğrulayacak referanslar veya diğer kaynaklar ile ilgili bilgilerin kaydedilmesinin önemli olduğu belirtilmiştir. Buna ilişkin müşteriye özen için gerekli olan bilgiler (örneğin olumlu ve güvenilir referanslar) yeterli olmadığında, hesap açılmadan önce müşteri ile görüşme yapılacağı da ifade edilmiştir.

Bildiride “müşteriye ilave özen ve dikkat gerektiren durumlar” başlıklı bölümde; para aklamaya yatkın olduğu bilinen iş faaliyeti ya da sektörlerde faaliyetlerde bulunan kişilere, aklama ile mücadelede yeterli standartları olmayan veya suç ve yolsuzluk açısından yüksek risk oluşturan ülkelerde ikamet eden veya bu gibi ülkelerde servet sahibi olan kişilere, devlet görevlileri, devlet kuruluşlarının üst düzey yöneticileri, siyasetçiler, önemli siyasi parti görevlileri, vb. kamunun güven duyduğu pozisyonlarda

bulunan veya bulunmuş olan kişiler ile bu kişilerin aileleri ve yakın dostlarına, daha fazla özen gösterilmesi ve söz konusu kişilerle yeni bir ilişkiye girildiğinde hangileri için üst düzey yönetici onayı gerektiğinin bankanın iç prosedürlerinde belirlenmesi gerekliliği belirtilmiştir.

Ayrıca, Bildiriye göre bankacılar müşteri dosyalarını belli periyotlarla güncellemeli, dosya içerisinde yer alan bilgi ve belgelerle uyumlu ve tutarlı işlemler gerçekleştirildiğinden emin olmalıdırlar.

Bildiride, bankanın olağandışı veya şüpheli faaliyetlerin belirlenmesine ilişkin yazılı bir politikası olması gerektiği ve politikada hangi işlemlerin şüpheli veya olağandışı kabul edildiğinin tanımlanması gerektiği belirtilmiştir.

Müşterinin tanınmasına ilişkin oluşturulan müşteri dosyalarındaki bilgilerle örtüşmeyen işlemler şüpheli işlem olarak nitelendirilebileceğinden bankacılık işlemlerinde müşterinin tanınması aklama ile mücadelede önemli yer teşkil etmektedir.

Bildiriye göre hesap hareketlerinin izlenmesi konusunda birincil sorumluluk bankacıya aittir. Bankacı önemli işlemler ve hesapta yaşanan artışlar konusunda bilgili olmalı ve özellikle olağandışı veya şüpheli faaliyetleri tanıyabilmelidir. Banka, yerine getirilecek bu sorumlulukların otomatik sistem veya diğer araç kullanımıyla ne ölçüde desteklenmesi gerektiğine karar vererek, yeterli bir izleme programı yapmış olmalıdır. Benzer şekilde aklama konularında yönetime düzenli olarak rapor vermek için bir sistem kurulmuş olmalıdır.¹⁷

4.5. Karapara Aklama ve Terörün Finansmanında Mali Sistemin Kullanılmasının Önlenmesi Hakkında 2005/60 Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi

2005/60 Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi, 91/308 ve 2001/97 sayılı AB Direktiflerini yürürlükten kaldırarak ve söz konusu Direktiflerden farklı

¹⁷ Örneğin, ilgili makamlara verilecek raporların sayısı, izleme araçları, uygulanabilir yasa ve yönetmeliklerde yapılan değişiklikler, personele verilen eğitimin kapsamı ve sayısı.

olarak suç gelirlerinin aklanması ile birlikte terörün finansmanı ile mücadeleyi de esas almıştır. Direktif esas olarak, isminden de anlaşıldığı gibi, mali sistemin aktörlerinin aklama süreçlerine alet olmaması amacıyla mali sistemde yer alan kurum ve kuruluşlara bazı yükümlülükler getirmiştir.

AB Direktifleri temelde FATF Tavsiyeleri baz alınarak hazırlanmıştır. Avrupa Topluluğu'nda mali sistemin bütünlüğünün ve istikrarının korunması için, suç gelirinin mali sistem aracılığıyla aklanması önlenmek istenmiştir. Bu nedenle, Direktifin kapsamı son derece geniş tutularak, mali sistemin tamamı dikkate alınmış ve sadece bankalar değil, Toplulukta faaliyet gösteren bütün kredi kurumları ve mali kurumların yanı sıra sigorta şirketlerinin de Direktifte öngörülen önlemlerle suç gelirinin aklanmasında aracı olarak kullanılmalarının engellenmesine çalışılmıştır (Karaal, 2004: 12).

Suç gelirinin mali sistem aracılığıyla aklanmasının önlemesi için Direktifle kredi kurumlarına ve mali kurumlara, müşteri kimliğinin belirlenmesi, işlemlere ilişkin kayıtların en az beş yıl süreyle saklanması, suç gelirinin aklanması ile ilgili olabilecek her türlü işlemin özel bir özen ve dikkatle incelenmesi, şüphelenilen işlemlerin derhal yetkili makamlara bildirilmesi ve yetkili makamlara yardımcı olunması, suç gelirinin aklanması eyleminin ortaya çıkarılması ve önlenmesi için iç denetimin sağlanması ve eğitim programlarının gerçekleştirilmesi yükümlülükleri getirilmiştir (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:309:0015:0036:EN:PDF>, 05.10.2010).

BEŞİNCİ BÖLÜM

KONUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ VE SONUÇ

Mali kuruluşların ve özellikle de bankaların, suçlular tarafından kendileri nezdinde işlem gerçekleştirmek suretiyle farkında olmayarak veya yapılmak istenen işlemlere kar elde etme güdüsüyle göz yummak suretiyle bilerek aracı olarak kullanıldığı, bununla birlikte, aklayıcılar tarafından banka kurmak veya banka yönetimiyle işbirliği içinde olmak şeklinde de karaparaların kaynağından olabildiğince uzaklaştırıldığı ve sistem içerisinde mevcut işlemlerle gizlendiği görülmektedir.

Bir ülkeden diğerine yapılan sınır ötesi transferler, sıkı bir denetime sahip olmayan ve sır saklama yükümlülüğü bulunan offshore merkezler, bankacılık işlemlerinin çeşitliliği, yeni ödeme tekniklerinin giderek gelişmesi ve yaygınlaşması, muhabir bankacılık işlemleri, kredi ve yatırım işlemleri karapara aklayıcılarının amaçlarına ulaşmada yararlandığı önemli hizmetler olarak bilinmektedir.

Son 30 yılda bankacılık sisteminin karapara aklamada kullanılmasının önlenmesi amacıyla uluslararası çapta yapılan girişimler gerek ülkelerin gerekse bankaların bu konuya olan dikkatini arttırmış ve ülkeler karapara aklama konusunda mevzuatlarını oluşturmaya ve geliştirmeye başlamışlardır. Karapara aklama ile mücadelede suçluların bankaları bir araç olarak kullanmasına engel olmak, mali piyasaların itibarını sarsmamak, karaparanın ekonomik etkilerini yok etmek ve daha da önemlisi suçluların işini zorlaştırmak amacıyla bankaların aklama suçuyla mücadeleye kendilerine yüklenen sorumlulukları yerine getirerek devamlı destek vermesi finansal sistemin çok büyük bir kısmını oluşturmaları nedeniyle önem arz etmektedir.

Ulusal mevzuatımızda suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması suçu, Türk Ceza Kanunu'nun "Özel Hükümler" başlıklı İkinci Kitabının "Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler" başlıklı dördüncü kısmının "Adliye Karşı Suçlar" başlıklı ikinci bölümünde 282 inci maddede düzenlenmiştir. Aklama suçunun adliye karşı suçlar başlığı altında düzenlenmesi, söz konusu suçun mağdurunun

yalnızca adliye veya adalet düzeni olduğu sonucuna ulaştırmamalıdır. Aklama suçunun işlenmesi suretiyle adalet mekanizmasının etkin işleyişi sekteye uğramakta, ekonomik ve mali sistem zarar görmekte, sonuçta suçun olumsuz neticeleri tüm toplum üzerinde doğmaktadır. Dolayısıyla aklama suçunun mağdurunun toplum ve onu oluşturan bireyler olduğu söylenebilmektedir. Bu itibarla, bankacılık sisteminde yer alan aktörlerin 5549 sayılı Kanun ve buna dayanılarak çıkarılan ikincil düzenlemelerle kendilerine yüklenen sorumlulukları yerine getirirken, yalnızca maruz kalabilecekleri yasal risk, itibar riski, yoğunlaşma riski ve operasyonel risklerden kaçınmak güdüsüyle değil, aynı zamanda topluma karşı olan görevlerini yerine getirmek güdüsüyle de hareket etmeleri gerekmektedir.

Bankacılık sistemine yönelik ulusal düzenlemeler; FATF, AB, Basel Komite ve Wolfsberg Grubu gibi uluslararası arenada sorumlu oldukları alanda standartlar belirleyen organizasyonlar tarafından yayımlanan tavsiyeler, rehberler ve ilkeler ile karşılaştırıldığında, özellikle Tedbirler Yönetmeliği'yle müşterinin tanınması kapsamında getirilen yükümlülüklerin ve Uyum Yönetmeliği'yle getirilen uyum programı oluşturma yükümlülüğünün yürürlüğe girmesiyle uluslararası düzenlemelerle büyük ölçüde uyumlu hale getirilmiştir.

Bununla birlikte; 18.10.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ile yükümlülüklerini yerine getiren gerçek ve tüzel kişilerin hiçbir şekilde hukuki ve cezai bakımdan sorumlu tutulamayacağı, şüpheli işlem bildiriminde bulunanlara dair mahkeme dışında üçüncü kişi ve kuruluşlara bilgi verilemeyeceği ve bu kişilerin kimliklerinin saklı tutulması ve güvenliklerinin sağlanması için mahkemece gerekli önlemlerin alınacağı konularının hükme bağlanmasıyla, bankalar ve banka çalışanlarının korkusuzca şüpheli işlem bildiriminde bulunması sağlanmıştır.

Bankaların finansal kuruluşlar içinde daha düzenli bir sektör olmaları ve aklama suçunda aracı olarak kullanılabilme risklerinin de işlem çeşitliliği nedeniyle daha yüksek olması onlara daha fazla yükümlülük yüklenilmesine sebep olmuştur. Bu nedenle Tedbirler Yönetmeliği'yle, isimsiz veya hayali isimlere hesap açmama, müşteri durumunun ve işlemlerinin izlenmesi, teknolojik risklere karşı önlem alınması, muhabirlik ilişkisine yönelik tedbirler alınması, yüz yüze olmayan işlemlere özel dikkat

gösterilmesi gibi konularda düzenlemeler getirilmiştir. Bunun gibi, Uyum Yönetmeliği ile birlikte getirilen uyum programı oluşturma zorunluluğu, finansal sistemin çok büyük bir kısmını oluşturmaları nedeniyle bankaların da içinde bulunduğu yalnızca 4 adet yükümlüye öngörülmüştür.

Her ne kadar son 5 yılda suç gelirlerinin bankaları kullanarak aklanmasıyla mücadelede ulusal mevzuatımızı uluslararası standartlara uyumlaştırma kapsamında çok yol kat edilmişse de, mevcut sistemimizde halen bazı eksiklikler bulunmaktadır.

Örneğin, devamlı bilgi verme, bir başka ifadeyle nakit işlem bildirim yükümlülüğü, karapara aklama ile mücadele eden birimler tarafından mücadele aracı olarak çok etkili olarak kullanılmasına rağmen, söz konusu yükümlülüğün ülkemizde 5549 sayılı Kanun'un 6 ncı maddesinde düzenlenerek hukuki alt yapısı oluşturulmuş ancak ikincil mevzuatla düzenlenmeyerek uygulama alanı bulamamıştır. Oysa ki söz konusu yükümlülük ile, ülkedeki fon transferlerinin hangi alanlarda ve hangi sektörlerde yoğunlaştığı tespit edilebilir ve bu konuda ülkenin risk profili çıkarılarak, riskli alanlarda daha detaylı araştırma ve inceleme yapılabilir.

Bununla birlikte, böyle bir yükümlülüğün uygulanmasının suç gelirlerini bankacılık sistemini kullanarak aklamak niyetinde olan suçlu için caydırıcı etkisi de olacaktır. Suçlular belli bir limitin üzerinde para ile bankada işlem gerçekleştirmek istediklerinde bunun MASAK'a bildirileceğini bilecek, dolayısıyla kendileri hakkında soruşturma yapılmasının önüne geçmek amacıyla bu tutarı parçalara bölerek bankada işlem gerçekleştirmeyi deneyeceklerdir. Bu suretle suç gelirlerini aklamaya çalışmanın dezavantajı ise, bankada çok sık işlem gerçekleştirmek durumunda kalacak olmaları nedeniyle banka personelinin dikkatini daha kolay çekebilecek olmalarıdır. Zira, yasal bir işlem gerçekleştiren normal bir müşteriden daha farklı davranmak banka personelinin dikkatini her zaman çekecektir. Bu itibarla, nakit işlem bildirim yükümlülüğünün ikincil mevzuatla düzenlenerek bir an önce uygulama alanı bulması gerekmektedir.

5549 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinde, bankalar, söz konusu Kanunla getirilen yükümlülüklerle ilişkin her türlü ortamdaki belgeleri düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları son kayıt tarihinden, kimlik tespitine ilişkin belgeleri ise son işlem tarihinden

itibaren 8 yıl süreyle muhafaza ve istenmesi halinde yetkililere ibraz etmekle yükümlü kılınmış, 5549 sayılı Kanun'un 14 üncü maddesine göre ise söz konusu yükümlülüğün ihlali halinde bir yıldan üç yıla kadar hapis **ve** beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır.

Bankacılık işlemlerinin çeşitliliği ve yoğunluğu dikkate alındığında söz konusu belgeleri muhafaza etmemenin cezasının adli para cezası ile birlikte hapis cezası olarak öngörülmesinin, söz konusu cezayı belirlerken hakime takdir yetkisinin bile verilmeyişinin, bir diğer ifadeyle para cezası ile birlikte hapis cezasının birlikte öngörülmesinin ağır bir yaptırım olduğu düşünülmektedir. Kimlik tespiti ve ŞİB yükümlülüğü için idari ceza öngörülmesine rağmen, bir başka ifadeyle, kendisi nezdinde işlem gerçekleştirmek isteyen müşteriye hiç kimlik tespiti yapmayan dolayısıyla herhangi bir belge almayan ve saklamayan banka ve banka görevlisine idari para cezası verilirken, kimlik tespiti yapan ancak aldığı belgeleri 8 yıl değil de 7 yıl süre muhafaza eden banka ve banka görevlisine bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile birlikte para cezası verilmesinin hakkaniyete uygun düşmediği değerlendirilmektedir. Muhafaza ve ibraz yükümlülüğünün ihlali halinde uygulanacak cezanın belirlendiği 14 üncü maddenin bir yıldan üç yıla kadar hapis **veya** beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı şeklinde belirlenmesinin şayet hapis cezası kaldırılmayacaksa söz konusu cezaların birbirine alternatif hale getirilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Muhafaza ve ibraz yükümlülüğü ile ilgili bir diğer husus, söz konusu yükümlülüğün muhatabının banka tüzel kişiliği olması ve cezasının da adli ceza olarak öngörülmesidir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 20 inci maddesi "ceza sorumluluğunun şahsiliği" ilkesini düzenlemiştir. Anılan madde, ceza sorumluluğunun şahsi olduğunu, kimsenin başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamayacağını, tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımının uygulanamayacağını ancak güvenlik tedbirlerine hükmedilebileceğini öngörmektedir. Söz konusu Kanun'un "tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri" başlıklı 60 ıncı maddesinde; tüzel kişilere faaliyet izninin iptali ve müsadere güvenlik tedbirinin uygulanabileceği ve güvenlik tedbirlerinin Kanun'un ayrıca belirttiği hallerde uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu durumda; bir tüzel kişiye güvenlik tedbiri uygulanabilmesinin ön şartı Kanun'da o suç için güvenlik tedbiri

uygulanabileceğinin açıkça yazılı olmasıdır. 5549 sayılı Kanun'un 14 üncü maddesinin 2 nci fıkrasında tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirlerine hükmedilebileceğine ilişkin hüküm bulunmaktadır. Kanun hükümlerine göre muhafaza ve ibraz yükümlülüğüne uymama neticesinde bankanın faaliyet izninin iptali mümkün gözükse de tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerinin düzenlendiği maddede ayrıca, faaliyet izninin iptali hükmünün uygulanmasının işlenen fiile nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda hakimnin bu tedbirlere hükmetmeyebileceği belirtilmektedir. Bu itibarla, muhafaza yükümlülüğüne hiç veya gereği gibi uymama sonucunda bir bankanın faaliyet izninin iptali pratikte mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla bu yükümlülüğe uymama sonucunda banka tüzel kişiliğine güvenlik tedbirleri öngörülmesi yerine idari para cezası getirilmelidir.

Ayrıca, muhafaza yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sonucunda bankanın hangi çalışanının sorumlu olduğu da kanun maddesinden anlaşılamamaktadır. Müşteriyle birebir muhatap olan banka görevlisinin sorumlu olması makul değildir. Zira banka görevlisi her iş günü onlarca işlem yapmakta ve gerekli belgeleri aldıktan sonra evrakların nasıl ve ne kadar süreyle muhafaza edileceğiyle ilgili bir yetkisi bulunmamaktadır. Aynı şekilde, işten ayrıldığında belgenin muhafaza edilmemesinden veya çalınması sonucu belgenin artık bulunmayışından kaynaklanan bir sorumluluğunun olması da mantıklı değildir. Bu itibarla, muhafaza ve ibraz yükümlülüğünün ihlali sonucunda kimin adli cezaya muhatap olacağı konusunun netleştirilmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte; 5549 sayılı Kanun'da 8 yıl olarak belirlenen muhafaza ve ibraz süresinin 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'yla paralellik arz edecek şekilde 10 yıl olarak açıkça belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Zira 5411 sayılı Kanun'da "*faaliyetler ile ilgili belgelerin*" 10 yıl saklanması gerektiği hükme bağlandığından ve 5549 sayılı Kanun kapsamında bankaların saklaması gereken belgelerin de banka faaliyetleriyle ilgili belgeler olarak değerlendirilmesi gerektiğinden, 8 yıl olarak belirlenen sürenin 5411 sayılı Kanun'la uyumlu hale getirilerek 10 yıl olarak belirlenmesi gerekmektedir.

Müşterini tanı ilkesi gereğince oluşturulacak politika ve prosedürler aynı zamanda bankacılık sisteminin bütünlüğü, güvenliği ve sağlamlığı açısından kritik önem arz etmektedir. Bu açıdan, müşterini tanı standartlarının yetersiz olması veya hiç olmaması

bankaların saygınlığının azalmasına, operasyonel, yasal ve yoğunlaşma riskleri gibi ciddi müşteri ve kredi riskleri ile karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Çok önemli olan bu risklerden bir tanesi bile bankaları para cezasına muhatap kalmak gibi maddi maliyetlere veya kamuoyunda itibar kaybetmek gibi manevi maliyetlere katlanmak zorunda bırakabilecektir. Kabahatler Kanunu'nun 15 inci maddesinin 2 nci fıkrasına göre karşılığında idari para cezası öngörülen aynı kabahatin birden fazla işlenmesi halinde, her bir kabahatle ilgili olarak *ayrı ayrı* idari para cezası kesilmesi gerekmektedir. Bu itibarla, banka ve banka personeli, başta kimlik tespit yükümlülüğü olmak üzere müşterinin tanınmasına yönelik tedbirleri yerine getirmedeği her bir işlem için üst sınırı olmaksızın idari para cezasına muhatap olacaktır. Banka görevlisinin ekonomik durumu göz önüne alındığında, örneğin 10 tane işlem için kimlik tespiti yapmadığında her bir işlem için 2011 yılı için 2.847.-TL, toplam 28.470.-TL tutarında idari para cezası ödemek zorunda olması hakkaniyete uygun düşmemektedir. Her gün onlarca işlem gerçekleştiren ve kimlik tespiti için alması gereken bilgilerden yalnızca birini bile almadığında kimlik tespiti yapmamış kabul edilen banka personeline kesilecek toplam cezaya bir üst limit belirlenmelidir.

Müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar Tedbirler Yönetmeliği'nin üçüncü bölümünün 5 inci ve 26 ncı maddeleri arasında yer almaktadır. Buna göre müşterinin tanınması kapsamında kimlik tespiti yapılması, gerçek faydalanıcının tanınması ve tüzel kişilere özel dikkat gösterilmesi, müşteri durumunun ve işlemlerinin izlenmesi, teknolojik risklere karşı tedbir alınması, üçüncü tarafa güven ilkesinin uygulanması, karmaşık ve olağandışı büyüklükteki işlemler ile görünürde makul hukuki ve ekonomik amacı bulunmayan işlemlere özel dikkat gösterilmesi gerekmektedir. Müşterinin tanınmasına ilişkin Tedbirler Yönetmeliğiyle getirilen önlemlerin subjektif nitelik taşıdığı ve çerçevelerinin tam olarak çizilmediği düşünülmektedir. Örneğin, gerçek faydalanıcının tanınması ve tüzel kişilere özel dikkat gösterilmesi çerçevesinde alınması gereken tedbirlerin ne olacağının, karmaşık ve olağandışı büyüklükteki işlemlerle karşılaşıldığında özel dikkat göstermek kapsamında nelerin yapılması gerektiğinin belirlenmesi gerekmektedir.

5549 sayılı Kanun'da; müşterinin tanınması çerçevesinde kimlik tespiti yapılması yükümlülüğü getirilmiş ve uyulmaması durumunda bankanın ve banka personelinin

idari para cezasına muhatap kılınacağı ifade edilmiştir. Tedbirler Yönetmeliği'nde ise; müşterinin tanınması kapsamında bankalara kimlik tespitinin de ötesinde birçok sorumluluk yüklenmiş ve müeyyidesi olarak da idari para cezası öngörülmüştür. Bir başka ifadeyle, Tedbirler Yönetmeliği'yle kimlik tespitinin de ötesinde yükümlülük yüklenerek sorumluluğun çerçevesi genişletilmiş ve karşılığında da idari para cezası öngörülmüştür. Anayasanın “Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar” başlıklı 38 inci maddesinde; ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirlerinin ancak kanunla konulacağı hükme bağlanmıştır. Bu itibarla, 5549 sayılı Kanun'da yer almayan ancak Tedbirler Yönetmeliği'nde düzenlenen kimlik tespiti dışında müşterinin tanınması çerçevesinde bankalara getirilen müeyyidelerin Kanun'a uygun olarak düzenlenmediği, bu nedenle Anayasaya da aykırı olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle söz konusu yükümlülüklerin Tedbirler Yönetmeliği'nde değil 5549 sayılı Kanun'da yer alacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

5549 sayılı Kanun'da genel çerçevesi çizilerek detaylı düzenlemesinin Tedbirler Yönetmeliği'yle yapıldığı kimlik tespiti yükümlülüğünün bankalar tarafından hangi durumlarda yapılacağı belirtilmiştir. Bu hususta Yönetmelikte, bankalardan, işlem tutarı ya da birbirleriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarının 20.000.-TL ve üzerinde olduğu durumlarda müşterinin kimlik tespitinin yapılması gerektiği hükme bağlanmakla birlikte Yönetmelikte “birbirleriyle bağlantılı işlemin” tanımı yapılmamıştır. Hangi tür işlemlerin ya da ne sıklıkta yapılan işlemlerin bağlantılı işlem sayılacağı netleştirilmesi gerekmektedir.

5549 sayılı Kanun'un 5 inci maddesine göre Maliye Bakanlığı; eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturulması ve gerekli yetkiyle donatılmış idari düzeyde görevli tayin edilmesi de dahil gereken tedbirlerin alınması konusunda yükümlülükleri ve buna ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkili kılınmıştır. Anılan maddeye dayanılarak çıkarılan Uyum Yönetmeliği'nde söz konusu tedbirleri alması gereken finansal kuruluşlardan biri olarak bankalar da sayılmıştır.

Kanun'un 13 üncü maddesi ile uyum programı oluşturma yükümlülüğüne uymamanın cezasının bankalar için 10.000.-TL idari para cezası olarak belirlenmesinin, söz konusu yükümlülük ihlali için oldukça hafif olduğu düşünülmektedir. Zira, bu yükümlülükle bankalara ciddi bir risk yönetim sistemi kurulması öngörülmekte ve bu

sistemin kurulması da bankalar için ciddi bir maliyet gerektirmektedir. Bu nedenle; yükümlülüğün önemine paralel ve caydırıcı bir yaptırımın öngörülmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir. Zira, birçok banka, bu yükümlülüğe uymamayı göze alabilecek ve 10.000.-TL’lik cezayı ödemeyi kabullenebilecektir.

Uyum programı oluşturma yükümlülüğü ile ilgili bir diğer husus, Kanun’un 13 üncü maddesinde söz konusu yükümlülüğe uymayan bankalara eksikliklerin giderilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması için 30 günden az olmamak üzere süre verileceğinin ve bu süre zarfında da eksiklikleri gidermeyen ve gerekli tedbirleri almayan bankalara idari para cezası verileceğinin belirtilmesidir. Ancak, mevzuatta, söz konusu cezayı ödediği halde uyum programı kapsamında eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri kurmamakta ısrar eden bankalara yönelik herhangi bir yaptırım uygulanıp uygulanmayacağı konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır. İdari para cezası ödemek zorunda kalan bankaya söz konusu yükümlülüğe uymamaya devam etmesi halinde daha ağır bir yaptırım öngörülmesi yerinde olacaktır.

Eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemi kurma yükümlülüğüyle kıyas edildiğinde çok daha basit kalan muhafaza ve ibraz yükümlülüğünde bile bankaya faaliyet izninin iptali ve müsadere güvenlik tedbirleri öngörülmüşken aklamayla mücadelede hayati öneme haiz ve bankalar için ciddi bir maliyet anlamına gelen böyle bir yükümlülüğün cezasının bankalar açısından kolaylıkla kabul edilemeyecek derecede olması gerekmektedir. Aksi takdirde, banka açısından böyle bir sistem kurarak bu denli bir maliyete katlanmaktansa, idari para cezasını ödemeye talip olmak tercih edilebilecektir.

Karapara aklama ile mücadelede suçluların bankaları bir araç olarak kullanmasına engel olmak, mali piyasaların itibarını sarsmamak, karaparanın ekonomik etkilerini yok etmek ve daha da önemlisi suçluların işini daha da zorlaştırmak amacıyla bankaların bu mücadeleye mevzuatta sayılan yükümlülüklerini yerine getirerek devamlı destek vermesi gerekmektedir.

Söz konusu yükümlülükler temelde, aklama suçunun işlenmesinin önlenmesi ile birlikte aklayıcının, aklamaya konu olmuş malvarlığının ve öncül suçun izinin sürülebilmesini amaçlamaktadır. Ancak konu, bankacılık sisteminin suç gelirlerinin

gizlenmesinde kullanılarak suiistimalinin engellenmesi çerçevesinden ele alındığında bankalara yönelik getirilen yükümlülüklerin profesyonel bir finansal yönetimin olmazsa olmaz unsurları arasında yer aldığı görülecektir. Kimlik tespiti yapma, şüpheli işlemleri bildirme, bilgi ve belge verme, bilgileri muhafaza etme ve ilgililer tarafından istenildiğinde ibraz etme, eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim faaliyetleri ile diğer tedbirlere uyma yükümlülükleri bankaları korurken aklayıcıların da işini zorlaştıracaktır.

Bu kapsamda, bankacılar tarafından karapara aklama sürecine farkında olmadan aracı olmaları ve sonucunda da bazı risklere maruz kalmaktan kaçınmaları için 5549 sayılı Kanun ve ona dayanılarak çıkarılan ikincil mevzuatla öngörülen yükümlülüklerin tam olarak her kademedeki personel tarafından belli periyotlarla verilecek eğitimlerle tam olarak anlaşılması, kendileri nezdinde işlem gerçekleştirmek isteyen müşterilerini gerçekten tanımak için çaba gösterilmesi ve yapılmak istenen işlemin müşteri için gerçek anlamının bilinmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Çelik, K. Koçağra: Güler, K.(2000). *Karapara Aklama*, Mali Suçları Araştırma Kurulu, Yayın No:1, Ankara,

Değirmenci, O. (2007). *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Gökçe: (2010). *Karşılaştırmalı Hukukta Ve Türk Hukukunda “Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama” Suçu*. MASAK Yayınları, Yayın No:18, Ankara.

Güner: (2003). *Organize Suç Örgütleri, Karapara ve Aklanması*. Bilgi Yayınları

Halim, İ. (2000). *Önemli Bir Sorun: Karapara ve Karaparanın Aklanması*. İstanbul:Beta Yayınevi.

MASAK-TBB. (2003). *Karaparanın Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri*. Ankara: TBB Yayınları. Yayın No: 235

Mavral, Ü. (2003). *Karapara, Kayıtdışı Ekonomi İlişkisi ve Türkiye’ye Yansımaları*. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

Taşdelen, A. (2003). *Hukuksal Açıdan Türkiye’de Karaparanın Aklanması ve Önlenmesi*. Ankara: Turhan Yayınevi.

Web Siteleri

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Madde Gerekçeleri (2008), <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (24.10.2010).

Basel Committee (2003). General Guide to Account Opening and Customer Identification Issued by the Basel Committee’s Working Group on Cross Border Banking, http://www.dnb.nl/openboek/extern/file/dnb_tcm40-158153.pdf (05.10.2010).

Basel Committee (1997). Core Principles For Effective Banking Supervision, <http://www.bis.org/press/p970409.htm> (05.10.2010).

Basel Committee (1998). Prevention of Criminal Use Of The Banking System For The Purpose Of Money-Laundering, <http://www.bis.org/publ/bcbssc137.pdf?noframes=1> (05.10.2010).

- Basel Committee (2001). Customer Due Diligence For Banks, <http://www.bis.org/publ/bcbs77.pdf?noframes=1> (05.10.2010).
- Basel Committee (2001). *Customer Due Diligence For Banks*, <http://www.bis.org/publ/bcbs77.pdf?noframes=1> (20.10.2010).
- Basel Committee (2003). Consolidated KYC Risk Management, <http://www.bis.org/publ/bcbs101.pdf?noframes=1> (06.10.2010).
- Basel Committee (2006). Core Principles For Effective Banking Supervision, <http://www.bis.org/publ/bcbs123.pdf?noframes=1> (05.10.2010).
- BIS (2003). Joint Forum, Initiatives By The BCBS, IAIS And IOSCO To Combat Money Laundering And The Financing Of Terrorism, <http://www.bis.org/publ/joint05.pdf> (15.10.2010)
- BIS (2005). Joint Forum, Initiatives By The BCBS, IAIS And IOSCO To Combat Money Laundering And The Financing Of Terrorism, <http://www.bis.org/publ/joint11.pdf?noframes=1> (15.10.2010).
- BIS (2006). Bank for International Settlement, Core Principles For Effective Banking Supervision, <http://www.bis.org/publ/bcbs123.htm> (05.10.2010).
- Council of Europe (1980) . Recommendation R (80) 10, <https://wcd.coe.int/wcd/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1358419&SecMode=1&DocId=668574&Usage=2> (03.10.2010)
- Directive 2005/60/EC of The European Parliament And of The Council of 26 October 2005 On The Prevention of The Use of The Financial System For The Prupose of Money Laundering and Terrorist Financing (2005), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:309:0015:0036:EN:PDF> (05.10.2010).
- FATF (2000). 2000-2001 Report on Money Laundering Typologies, <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/29/37/34038120.pdf> (22.10.2010).
- FATF (2002). 2001-2002 Money Laundering Typologies Exercise, http://www.ctif-cfi.be/doc/nl/typo_ctif_cfi/NL1077GB.pdf (26.10.2010).
- FATF (2004). Forty Recommendations 5. Recommendation, http://www.fatf-gafi.org/document/28/0,3343,en_32250379_32236930_33658140_1_1_1_1,00.html#r5 (05.10.2010).
- FATF 40 Tavsiye, http://www.fatf-gafi.org/document/28/0,3343,en_32250379_32236920_33658140_1_1_1_1,00.html (15.9.2010).

- FATF. About the FATF, http://www.fatf-gafi.org/pages/0,3417,en_32250379_32236836_1_1_1_1_1,00.html (05.10.2010).
- FATF. Glossary, http://www.fatf-gafi.org/glossary/0,3414,en_32250379_32236889_35433764_1_1_1_1,00.html#34289432 (05.10.2010).
- IMF (2001). IMF Background Paper, <http://www.imf.org/external/np/ml/2001/eng/021201.pdf> (27.10.2010).
- Minority Staff of the permanent subcommittee on investigations report on correspondent banking: a gateway for money laundering (2001), http://hsgac.senate.gov/psi_finalreport.pdf (26.10.2010).
- OECD (1997). 1996-1997 Report on Money Laundering Typologies, <http://www.oecd.org/dataoecd/31/29/34043795.pdf> (22.10.2010).
- Özel Bankacılık Nedir? Özel Bankacılık Hizmeti Veren Bankalar (2009) <http://www.tuketicifinansman.net/2009/09/ozel-bankacilik-nedir-ozel-bankacilik.html>, (26.10.2010).
- Wolfsberg, AML Principles on Private Banking, <http://www.wolfsberg-principles.com/privat-banking.html> (12.09.2008).
- Wolfsberg, The Private Sector Becomes Active: The Wolfsberg Process, <http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/Wolfsberg-Process.pdf> (07.10.2010).
- Worldbank. Anti-Money Laundering Literature Search Financial/Banking Sector World Bank Institute <http://www.worldbank.org/wbi/governance> (26.10.2010).

Tezler

- Biçer, M. (2006). İnternet Bankacılığı ve İnternet Bankacılığında Müşteri Eğitimi.
- Börekçi, H. (2008). *Aklama ile Mücadelede Müşterini Tanı Prensipleri*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, MASAK, Ankara.
- Çakıcı, F. (2009). *Suç Gelirlerinin Aklanması Ve Terörün Finansmanı İle Mücadele Kapsamında Uyum Programı Ve Uyum Görevlisinin Rolü*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, MASAK, Ankara.
- Erol, E. (2009). *Kambiyo Mevzuatında Belirtilen Yetkili Müesseselere Ait İşlemlerin Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanında Kullanılması*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, MASAK, Ankara.
- Kalem, M. (2001). *Bankacılık ve Karapara Aklama*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, MASAK, Ankara.

- Karaal, H. (2004). *Karapara Aklama ile Mücadelede Bildirim Sistemlerinin Rolü ve Önemi*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, MASAK, Ankara.
- Kocasakal, Ü. (2000). *Karapara Aklama Suçu*. Doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sağlık, T. (2008). *5549 sayılı Kanun ve İkincil Düzenlemeler Kapsamında Bankacılık Sektörü*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, MASAK, Ankara.
- Şahinler, D. (2006). *Dünyada ve Türkiye’de Karapara Sorunu: Karşı Önlemler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yakar, O. (2009). *Kobilerin İnternet Bankacılığı Hizmetleri Kullanımını Etkileyen Faktörler(Ankara Ostim Organize Sanayi Bölgesinde Bir Uygulama)*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz: (2006). *Karaparanın Aklanması ve Türkiye Boyutu*. Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Makaleler

- Ağbal, N. (2001). Karapara Aklamanın Önlenmesinde Bankaların Rolü-II. *Yaklaşım Dergisi*. 97.43-44.
- Alp, İ. (2005). Bankalarda Karapara Aklama Risk Yönetimi. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*. Ocak-Şubat , 5-6.
- Aydın: (2008). Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesi Kapsamında Müşterinin Tanınması Prensibi. *Bankacılar Dergisi*. Haziran. 66-89.
- Aykın, H. (2008) Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Şüpheli İşlem Bildirim Sistemi. *Bankacılar Dergisi*. 65. 37-66.
- Çakır, A. (2006). Bankacılıkta Operasyonel Risklerin Etkin Yönetiminde Risk Bazlı Müşterini Tanı İlkelerinin Önemi. *Bankacılar Dergisi*. 40-51
- Dursun, H. (2008). Bankacılık Yoluyla Karapara Aklanılması ve Alınması Gereken Karşı Önlemler. *Kamu-İş Dergisi*. C:10.97-134
- Ekinci, A. (2007). Bankacılık Mevzuatı Kapsamında Banka ve Müşteri Sırrı. *Bankacılar Dergisi*. 63. 57-58
- Elieyioğlu, F. (2010). Şüpheli Olarak Değerlendirilecek Hususlar ve Türkiye’de Karşılaşılan Aklama Yöntemleri (Vaka Analizleri). *Bankacılar Dergisi*. Eylül. 95-103.

- Erol A. Fındıkçı M. (2001). Off-Shore (Kıyı) Bankacılığı ve Türkiye Uygulaması. *Mükellefin Dergisi*. 106. 205-221.
- Güçlü, H. (2009). *Kıyı (Off shore) Bankacılığı ve İmar Bank Off-Shore Ltd. Şti.*, <http://www.hakanguclu.com/calismalar.htm> (06.12.2010).
- Gürten, S. (2010). Risk Bazlı Müşteri Tanınması Temel Yaklaşım ve Uygulama Prensipleri. *Bankacılar Dergisi*. Eylül. 74-78
- Kalem, M. (2004). Bankalar Aracılığı ile Karapara Aklama. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*. Eylül-Ekim. 2-5
- Karaal, H. (2007). Suç Gelirlerinin Aklanması ile Mücadelede Bankalara Getirilen Yükümlülükler. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*. Ocak-Mart. 5.
- MASAK-TBB Çalışma Grubu. (2007). *Para Aklama Riskinin Yönetimi ve Türk Bankacılık sisteminde Uygulama Kılavuzu*. *Bankacılar Dergisi*. Sayı:60
- Saatçi, B. (1996). Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Girişimler. *Bankacılar Dergisi*. 19.2-8.
- Üstün, O. (2008). Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış. *Bankacılar Dergisi*. 65. 19-37

EKLER

EK 1- Bankacılık Sektörüne İlişkin Şüpheli İşlem Tipleri

Şüpheli Müşteri Davranışları ile Yetersiz-Yanıltıcı-Sahte Bilgi ve Belge Verilmesine İlişkin Göstergeler

- 3.1. Müşterinin işlem yapmadan önce, kimlik tespiti ve şüpheli işlem bildirim zorunluluğu, işlem limitleri, bankanın aklama ile mücadelede kontrol yöntemleri hakkında bilgi edinmeye çalışması ve bu yönde sorular sorması.
- 3.2. Müşteriden faaliyeti, mesleği ya da kimlik, adres ve telefon gibi kişisel bilgilerinin alınmasında zorluklarla karşılaşılması.
- 3.3. Müşterinin işlemin amacı ya da işleme konu fonun kaynağı hakkında açıklama yapmakta zorlanması veya bilgi vermekten kaçınması.
- 3.4. Müşterinin yasal veya idari olarak ibrazı veya doldurulması gereken bir belgeyi ibraz etmemek veya doldurmamak için banka görevlisini ikna etmeye çalışması.
- 3.5. Müşterinin makul ve geçerli bir nedene dayanmaksızın; yurt içinde veya dışında yerleşik çok sayıda kişi adına hesap açtırmak istemesi veya sürekli olarak üçüncü şahıslar adına açılmış hesaplara nakit para yatırması veya çekmesi.
- 3.6. Hesap sahiplerinin, hesabına yatırılan veya hesabında bulunan para konusunda yeterli bilgi sahibi olmaması.
- 3.7. Görünürde birbirinden bağımsız hareket eden müşterilerin; aynı adres, telefon ve benzeri iletişim bilgilerini vermesi, aynı lehdarlara havale göndermesi, aynı amirlerden havale alması veya açtıkları hesaplarda imza yetkisini aynı kişi ya da kişilere vermesi.
- 3.8. Müşteri tarafından aile, akrabalık veya herhangi bir iş ilişkisi bulunmayan kişilerle birlikte ortak kasa kiralınması veya kendisine ait kiralık kasaları kullanabilmeleri için bu kişilere vekaletname verilmesi; kiralık kasanın çok sayıda kişi tarafından para kasası gibi kullanıldığını gösteren aşırı bir trafiğin olması; dikkate değer bir hesap ilişkisi ve işlem hacmi bulunmayan müşterilerin kiralık kasaları yoğun

bir şekilde kullanması; dikkate değer bir işlemten hemen önce veya sonra aynı müşteri tarafından farklı kişiler adına kasa kiralanması; faaliyetin kiralık kasa kullanımını gerektirmemesine rağmen ticari kuruluş adına kiralık kasa kullanılması.

3.9. Aralarında akrabalık bağı ya da herhangi bir iş ilişkisi bulunmayan ve ortak vadeli mevduat hesabı açtırmış olan kişilerin hesaplarında tasarruf mevduatı profiline uymayan dikkat çekici ve yoğun şekilde nakit işlem veya yurt içinden ve dışından yönlendirilen elektronik transfer trafiği görülmesi.

3.10. Tüzel kişi müşterilerin ortakları veya yöneticileri olarak görünen gerçek veya tüzel kişilerin, firmanın gerçek ortak veya yöneticisi olmadığına anlaşılmaması; firmanın sermayesi ve idaresinin, kötü bir ünü olan ya da resmi makamlarca haklarında dava açılmış veya soruşturma yapıldığı bilinen üçüncü şahısların kontrolünde olduğuna dair bilgi veya şüpheyi gerektirecek bir durum bulunması.

3.11. Tüzel kişi müşterilerin, hakim yeni ortak ve/veya ortaklarının; kişisel ve ticari geçmişleri hakkında bilgi vermekten kaçınmaları, daha önce firmanın faaliyet gösterdiği alanda herhangi bir ilgisi, eğitimi ve iş tecrübesine sahip olmadıklarına dair emareler olması.

Kimlik Tespiti, Kayıtların Saklanması ve Bildirim Prosedürlerinden Kaçınılmasına İlişkin Göstergeler

3.12. Müşterinin kimlik ibraz etmeksizin veya geçerli kimlik belgesi olmaksızın sahte-hayali olduğundan şüphe duyulan isimle hesap açtırmaya, işlem yapmaya veya başkaları adına veya hesapları üzerinden işlem yaptırmaya teşebbüs etmesi.

3.13. Müşteri tarafından şüpheli işlem bildiriminde bulunulmaması konusunda yükümlü çalışanlarına teklif, baskı veya tehditte bulunulması.

3.14. Müşterilerin bildirim prosedürlerinden kaçınmak amacıyla işleme konu parayı birden fazla hesaba, havaleye veya nakte bölmek suretiyle işlem yapması veya buna teşebbüs etmesi.

3.15. Müşterinin, aynı bankanın muhtelif şubelerinde, kendi adına veya adlarına hareket ettiği üçüncü şahıslara ait benzer işlemlerin yapıldığı çok sayıda hesabın(ın) bulunması veya hesap hareketlerinden diğer bankalarda da benzer hesapların açıldığının anlaşılması.

3.16. Makul bir açıklama yapılmaksızın, çok sayıda kişinin aynı hesaba para yatırması veya birçok ayrı hesaptan aynı hesaba para transferi yapılması.

Nakit Karakterli İşlemlere İlişkin Göstergeler

3.17. Müşteri tarafından getirilen banknotların; çeşitli maddeler içinde gizlenerek taşındığını gösteren kokular yayması ve lekeler içermesi, özensiz ve acele bir şekilde paketlenmiş görüntüsü vermesi, sayıldığında beyan edilenden önemli miktarda eksik veya fazla olması, içinde sahte olanlarına rastlanması.

3.18. Müşterinin hesaplarında; hayat standardı, işi ve gelir seviyesi ile ilgisi kurulamayan dikkat çekici meblağlara tekabül eden (sık sık düşük tutarlı veya tek işlemde yüksek tutarlı) nakit çekme veya yatırma işlemlerinin gözlenmesi.

3.19. Hesaba yatırılan nakdin, parçalar halinde ve makul açıklama yapılmaksızın yurtiçi veya yurtdışındaki başka bir hesaba transfer edilmesi veya belli bir dönem bu tür işlemler yapıldıktan sonra hesabın uzun süre hareketsiz kalması.

3.20. Sadece yurtdışından transfer edilen paranın çekilmesi amacıyla açıldığı anlaşılan bir hesaba gelen paranın, sürekli nakit olarak çekilmesi veya kısa bir süre bu tür işlemler yapıldıktan sonra hesabın uzun süre hareketsiz kalması.

3.21. Müşterinin aynı bankanın birden fazla şubesinde düşük bakiyeli durağan hesaplarına gelen transferlerin, genelde ATM'lerden maksimum nakit çekme işlemi ile çekilmesi.

3.22. Ticari işletme ile açık bağlantısı bulunmayan kişilerce, işletme adına açılmış hesaplara, ticari saikle yapılmadığı belli olan tutarda nakit para yatırılması veya çekilmesi.

3.23. Müşterinin, nakit paranın taşınması sonucu oluşabilecek can güvenliği, hırsızlık ve suistimal risklerini göz önünde bulundurmaksızın (makul nedenler hariç olmak üzere), aynı bankadaki hesaplarına sık sık önemli meblağlarda nakit para yatırması veya çekmesi.

3.24. Hesap açma amacı konusunda görünürde ekonomik sebepleri olmayan ve haklarında yeterli bilgi bulunmayan kişi ve kurumların yüksek miktarda nakitle hesap açtırmaları.

3.25. Müşterinin işi ile ilgili olmayan veya işleriyle bağdaştırılamayan tutarlar üzerinden sık sık bankada nakit karşılıklar tesis ederek, bloke çek, teminat mektubu, ödeme emirleri gibi nakit benzeri enstrümanlar düzenlenmesini talep etmesi.

3.26. Aynı kişilerce farklı şubeler vasıtasıyla veya şubeye aynı anda gelen kişiler tarafından aynı hesaba parça parça nakit yatırılması.

3.27. Çok düşük bir bakiyeye sahip olan bir hesaba yüklü tutarlarda nakit yatırılması ve müteakiben yatırılan nakdin çekilmesi veya başka bir veya birden çok hesaba havale edilmesi.

Elektronik Transferlere İlişkin Göstergeler

3.28. Riskli ülkeler veya offshore merkezlerden veya bu ülke ve merkezlere; makul açıklama yapılmadan, tek seferde dikkat çekici meblağlı veya belli bir zaman aralığında önemli tutarlara ulaşan sık ve düşük meblağlı transferlerin yapılması.

3.29. Riskli ülkelere yönlendirilen veya dikkat çekici tutarda ve sıklıktaki elektronik fon transferlerinin; gerçekleştirilme amacına ilişkin makul açıklama taşınmaması, transfer mesajlarında amir ve lehdarların tam adları ile adreslerinin bulunduğu alanların doldurulmaması ya da bu alanlarda gerçek isimler yerine rumuz, kod, kısaltma gibi ifadelerin yer alması.

3.30. Müşterinin bilinen mesleği ve faaliyetleri, gelir kaynakları ve gelir düzeyi ile ilgisi kurulamayan, dikkat çekici sıklıkta ve tutarda yurtiçi veya yurtdışı elektronik fon transferleri yapılması.

3.31. Yurtiçi veya yurtdışında yerleşik müşterilerin hesaplarına veya adlarına yurtdışından gelen fonların, kısa bir süre sonra yine yurtdışına gönderilmesi veya müşterinin işlemi yapan görevliden henüz hesaplarına geçmeyen, geleceğini belirttiği transfer bedellerinin yurt dışına gönderilmesini istemesi, geçiş hesabı olarak kullanılan bu hesaplar aracılığıyla birbirine yakın tutarda paranın yine birbirine yakın tarihlerde ülke içine girmesi ve çıkması.

3.32. Müşterinin makul bir neden olmaksızın aynı yabancı para cinsinden birden fazla hesap açtırması; özellikle nakit olarak getirdiği veya hesaplarına nakit olarak yatan paraları, görünürde iş ilişkisi olmayan serbest ticaret bölgelerinde veya off-shore merkezlerde bulunan kişi ve kurumlara transfer etmesi.

3.33. Sadece yurt dışına para transfer etmek amacıyla hesap açılması, bu hesaplardan transfer yapan ve transfer yapılan kişiler arasındaki ilişki konusunda yeterli bilgi ya da hiç bilgi bulunmaması.

3.34. Müşterinin kişisel ve ekonomik durumu ile bağlantılı olmaksızın dolaylı bir şekilde elektronik fon transferleri yapması.

3.35. Bir hesaba, açıldıktan kısa bir süre sonra yüksek tutarlı havaleler gelmesi ve gelen paralarla ilgili olarak uzunca bir süre herhangi bir işlem yapılmaması.

3.36. Müşteri adına hareket eden bir kişi tarafından, bu müşteriyle hiçbir ticari bağlantısı olmayan kişi veya ülkelerle elektronik transferler yoluyla döviz üzerinden işlemler gerçekleştirilmesi.

Kredili İşlemlere İlişkin Göstergeler

3.37. Bankaca yeterince tanınmayan gerçek ve tüzel kişilerin nakit karşılıklı kredi veya mal alımına yönelik teminat mektubu talep etmesi ve bu kişilerin bankanın komisyon, masraf veya faiz oranlarını umursamıyor görünmesi.

3.38. Müşterinin, kredi veren bankaya teminat olarak verdiği (yüksek tutarlı ve yabancı bir banka üzerine keşide edilmiş) çekin; kaynaklandığı ticari faaliyet hakkında çelişkili bilgiler olması, destekleyici bir belgeye sahip olmaması, keşidecisi ile cirantaları arasında görünürde ticari bir ilişki kurulamaması, cirantalarının dolandırıcılık ve kaçakçılık konusunda riskli ülkeler veya bölgelerle bağlantılı olması.

3.39. Riskli ülkelerde yerleşik bankalardan kredi kullanılması veya bu bankalardan temin edilen mektuplara istinaden, kredi talebinde bulunulması.

3.40. Müşterinin, makul bir neden olmaksızın, riskli ülkelerde kayıtlı şirketlerin veya yerleşik üçüncü kişilerin aktiflerini teminat göstererek kredi talep etmesi.

3.41. Müşterinin önemli bir malvarlığına sahip olmasına karşılık, bunları teminat göstererek kendisi için rasyonel olmayan kredi talebinde bulunması.

3.42. Müşterinin kaynağı belirsiz hamiline yazılı enstrümanları veya kaynağı şüpheli olan (bilinmeyen) başka bir malvarlığını teminat göstererek kredi talep etmesi.

3.43. Potansiyel bir kredi müşterisinin krediyi alma amacını belirtme konusunda isteksiz davranması veya belirtmeyi reddetmesi ya da kuşku uyandıran bir amaç belirtmesi.

3.44. Makul bir gerekçeye dayanmaksızın, banka tarafından tanınmayan ve müşteri ile yakın ilişki içerisinde olmayan üçüncü şahıslar tarafından teminat verilmesi.

3.45. Kredi kartı müşterilerinin sürekli olarak dikkat çekici tutarlı nakit para çekimleri yapması, kredi kartlarının altın gibi nakde tahvili kolay olan kıymetli malların alışverişinde sürekli ve/veya sıradışı kullanılması.

3.46. Vadesi dolmamış veya problemli bir kredinin, makul bir sebep olmaksızın ve umulmadık bir şekilde, aniden geri ödenmesi.

EK-2 Şüpheli İşlem Bildirim Formu (ŞİBF)

ŞÜPHELİ İŞLEM BİLDİRİM FORMU	Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı Maliye Bakanlığı, N Blok Dikmen Cad. 06100 Dikmen/ANKARA Tel: +90 (312) 415 37 67 Fax: +90 (312) 415 25 35 - 36
---	---

A- FORMU DÜZENLEYEN YÜKÜMLÜNÜN

Adı Soyadı- Unvanı ⁱⁱ :	
Yükümlü Grubu ⁱⁱⁱ :	
Adresi :	
Tel :	Kimlik No ⁱⁱⁱ :

B- BİLDİRİME İLİŞKİN BİLGİLER

Bildirim Tarihi		Evrak Kayıt
Yeni veya Ek	☐ Yeni	<i>Ek ise Önceki Bildirimin Tarihi : .../.../....</i>
Bildirimin	☐ Normal ☐ İvedi ☐ Çok İvedi	

C- ŞÜPHELİ İŞLEMİ YAPAN GERÇEK KİŞİNİN^{iv}

İşlemin Kimin Adına Yapıldığı	☐ Kendi Adına ☐ Başkası Adına
Kimliği sahte mi?	☐ Evet ☐ Hayır
Adı	
Soyadı	
Doğum Yeri ve Tarihi	
Anne Adı	
Baba Adı	
Cinsiyeti	☐ Erkek ☐ Kadın
Uyruğu	
T.C. Kimlik No	
Kimlik Belgesinin Türü ve Numarası	☐ Nüfus Cüzdanı No: ☐ Sürücü Belgesi No: ☐ Pasaport No: ☐ İkamet Tezkeresi No: ☐ Diğer (Adı ve Numarası):
Adresi	☐ Ev: ☐ İş:
Telefon Numarası	☐ Ev Telefonu : ☐ Cep Telefonu : ☐ İş Telefonu :
Faks Numarası	
Elektronik Posta Adresi	
Mesleği	
Varsa Ek Bilgi	

D- ADINA İŞLEM YAPILAN GERÇEK KİŞİNİN^{vi}

Kimliği sahte mi?	☐ Evet ☐ Hayır
Adı	
Soyadı	
Doğum Yeri ve Tarihi	
Anne Adı	
Baba Adı	
Cinsiyeti	☐ Erkek ☐ Kadın
Uyruğu	
T.C. Kimlik No	
Kimlik Belgesinin Türü ve Numarası	☐ Nüfus Cüzdanı No: ☐ Sürücü Belgesi No: ☐ Pasaport No: ☐ İkamet Tezkeresi No: ☐ Diğer (Adı ve Numarası):
Adresi	☐ Ev: ☐ İş:
Telefon Numarası	☐ Ev Telefonu : ☐ Cep Telefonu : ☐ İş Telefonu :
Faks Numarası	
Elektronik Posta Adresi	
Mesleği	
Varsa Ek Bilgi	

E- ADINA İŞLEM YAPILAN TÜZEL KİŞİNİN/TÜZEL KİŞİLİĞİ OLMAYAN**TEŞEKKÜLÜN^{vi[vii]}**

Kimliğe esas belge sahte mi?	☐ Evet ☐ Hayır
Unvanı ^{vii[vii]}	
Varsa İşletme Adı	
Vergi Kimlik Numarası	
Sicil Numarası ^{viii[viii]}	
Kurulduğu Ülke	
Kurulduğu Yer	
Kuruluş Yılı	
Adresi	
Telefon Numarası	☐ Cep Telefonu : ☐ İş Telefonu :
Faks Numarası	
Elektronik Posta Adresi	
Web Sitesi	
Varsa Ek Bilgi	

F- ŞÜPHELİ İŞLEM BİLGİLERİ

İşlem Tarihi	☐ Tek işlemde :/.... ☐ Bağlantılı işlemlerde :/.... -/....
İşleminde Parasal Değer / Hareket var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
İşlemin Hesaba Bağlılığı	☐ Hesaba bağlı <i>(Bu seçeneğin işaretlenmesi durumunda Formun G bölümünü de doldurunuz)</i> ☐ Hesaba bağlı değil
İşlemin Yapıldığı Yer ^{ix[ix]}	
İşlem Türü	
İşlem Tutarı ^{x[x]}	
İşlemin Yapılma Yeri veya Yöntemi	☐ Şube ☐ ATM ☐ İnternet bankacılığı ☐ Telefon bankacılığı ☐ Diğer

G- ŞÜPHELİ İŞLEMİ İLGİLENDİREN HESAP BİLGİLERİ^{xii[xii]}

Hesap Türü	☐ Çek ☐ Kiralık kasa ☐ Vadeli döviz ☐ Vadesiz döviz ☐ Vadesiz mevduat ☐ Yatırım ☐ Diğer
Hesabın bulunduğu mali kurum	
Hesap No	
IBAN	
Hesap Sahibi	
Hesabın Açılış Tarihi	.././....
Hesabın Kapanış Tarihi	
Son Hesap Bakiyesi	
Hesabın Bulunduğu Şube	
Hesabın Döviz Cinsi	
Hesap Üzerinde Yasal Kısıtlama Var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
Yasal Kısıtlama Açıklaması	

H- ŞÜPHELİ İŞLEM TİPİ

ŞÜPHELİ İŞLEM TİPLERİ	TİP NUMARASI ^{xiii[xiii]}
GENEL MAHİYETTE ŞÜPHELİ İŞLEM TİPLERİ	
Müşteri Profiline İlişkin Tipler	
İşlemlere İlişkin Tipler	
SEKTÖREL MAHİYETTE ŞÜPHELİ İŞLEM TİPLERİ	
Bankacılık Sektörüne İlişkin Tipler	
Sigorta Sektörüne İlişkin Tipler	
Sermaye Piyasalarına İlişkin Tipler	
Yetkili Müesseselere İlişkin Tipler	
İkrazatçılara İlişkin Tipler	

	Factoring Şirketlerine İlişkin Tipler	
	Finansal Kiralama Şirketlerine İlişkin Tipler	
	Tüketici Finansman Şirketlerine İlişkin Tipler	
	PTT ve Kargo Şirketlerine İlişkin Tipler	
	Gayrimenkul Sektörüne İlişkin Tipler	
TERÖRÜN FİNANSMANI İLE BAĞLANTILI ŞÜPHELİ İŞLEM TİPLERİ		
	Terör Örgütleri İle Bağlantısından Şüphelenilen Kişiler veya Riskli Ülkelerle Gerçekleştirilen İşlemlere	
	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara İlişkin Tipler	
AÇIKLAMA		

Uyum Görevlisinin

Adı, Soyadı ve İmzası^{xiii(xiii)}

-
- [i] Gerçek kişi yükümlüler için adı soyadı, tüzel kişi yükümlüler için ticaret unvanı, tüzel kişiliği olmayan yükümlüler için teşekkülün adı
- [ii] Tedbirler Yönetmeliğinin 4 üncü maddesinde sayılan yükümlülerden, dahil olunan grup
- [iii] Gerçek kişi yükümlüler için T.C. Kimlik Numarası, diğer yükümlü grupları için vergi kimlik numarası
- [iv] Birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilen şüpheli işlemlerde işlemi yapan her bir gerçek kişinin bilgileri
- [v] Adına işlem yapılan birden fazla gerçek kişinin olduğu şüpheli işlemlerde her bir adına işlem yapılanın bilgileri
- [vi] Adına işlem yapılan birden fazla tüzel kişinin olduğu şüpheli işlemlerde her bir adına işlem yapılanın bilgileri
- [vii] Ticaret siciline kayıtlı tüzel kişiler için ticaret unvanı, dernek, vakıf, sendika, konfederasyon, tüzel kişiliği olmayan teşekküller için bunların adı, siyasi partiler için siyasi partinin ilgili biriminin adı
- [viii] Ticaret siciline kayıtlı tüzel kişiler için ticaret sicil numarası, dernekler için kütük numarası, vakıflar için merkezi sicil kayıt numarası, sendika ve konfederasyonlar için sicil numarası
- [ix] İşlemin yapıldığı il/ilçe bilgileri ile varsa şube, acenta vb. bağlı birimlerin adı
- [x] Para birimi de belirtilmek suretiyle
- [xi] Tedbirler Yönetmeliğinin 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ila (h) bentlerinde sayılan yükümlülerce (Bankacılık faaliyeti ile sınırlı olmak üzere PTT dahil) doldurulacaktır.
- [xii] EK:1'de yer alan şüpheli işlem tiplerinden uygun olan bir veya bir kaçının yine EK:1'de belirlenen numarası
- [xiii] Uyum görevlisi atanması zorunlu olmayan yükümlülerde form; işlemi gerçekleştiren veya tespit eden kişi veya görevli ile birlikte varsa bu işlemin sonuçlandırılması konusunda imza yetkisine sahip bir kişi tarafından imzalanır.